

ส.ด.ดท

**อิทธิพลของวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอำเภอเมือง
จังหวัดบุรีรัมย์**

นางอุทัยวรรณ โกตระกุล

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2553

**Influence of Community Radio to Political Participation in Muang District,
Buriram Province**

Mrs. Utaiwan Kotrakool

**An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government**

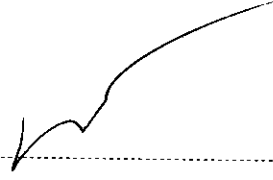
**School of Political Science
Sukhothai Thammathirat Open University**

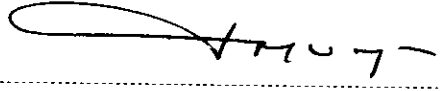
2010

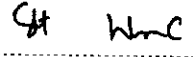
หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ อธิพิพลของวิทย์ชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
ชื่อและนามสกุล นางอุทัยวรรณ โกตระกุล
แขนงวิชา การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ธโรศร ตู้ทองคำ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ


..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ธโรศร ตู้ทองคำ)


..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ดร. ประธาน สุวรรณมงคล)


.....
(รองศาสตราจารย์ฐปนรรต พรหมอินทร์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้ถ้าไม่ได้รับความเมตตาจาก รองศาสตราจารย์ โสธร คุ้มทองคำ ซึ่งกรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา คอยให้คำแนะนำและติดตาม การศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมาจนสำเร็จเรียบร้อย จนกระทั่งผู้วิจัย ไม่ได้ รู้สึกว่ากำลังศึกษาอยู่ในระบบการศึกษาทางไกล จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ในคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุก ท่านที่ช่วยสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้วิจัย คณะเจ้าหน้าที่ในหน่วยเลขานุการกิจบัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์ ที่ช่วยเป็นธุระและอำนวยความสะดวกในงานด้านธุรการ รวมถึงตลอดทั้งผู้ที่ให้ ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชน กลุ่มผู้ฟัง ท่านผู้รู้ที่ได้กรุณาอธิบายขยายความ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง น้องสาวที่คอยประทับประคองดูแลทั้งทางด้านวิชาการ และให้กำลังใจมาตั้งแต่ เริ่มต้นชีวิตนักศึกษาระดับปริญญาโท คุณแม่ และสามีที่ช่วยดูแลให้เวลา รับภาระกับลูก ๆ แทน งานงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์

ท้ายที่สุด หากงานวิจัยฉบับนี้พอจะมีความคืบหน้าบ้าง ผู้วิจัยขอให้เกิดเป็นพลังในการ ปรับตัวของวิทยุชุมชนภายใต้กลไกใหม่ของรัฐ ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน และสามารถ พัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ฟังในระดับรากหญ้าให้ดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมี ความสุข มีศักดิ์ศรี ภายใต้วิถีทางแห่งประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

อุทัยวรรณ โกตระกุล

ตุลาคม 2553

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ อิทธิพลของวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอำเภอเมือง
จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัย นางอุทัยวรรณ โกตระกุล รหัสนักศึกษา 2518000662 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
(การเมืองการปกครอง) **อาจารย์ที่ปรึกษา** รองศาสตราจารย์ธโรธร ตู๋ทองคำ **ปีการศึกษา** 2553

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1)รูปแบบและเนื้อหาของรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ (2) อิทธิพลของรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ฟังรายการทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประชากรคือผู้จัดรายการทางการเมืองและผู้ฟังรายการทางการเมืองที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างคือ (1) ผู้จัดรายการทางการเมือง จำนวน 2 คน (2) ผู้ฟังรายการทางการเมือง จำนวน 120 คน แบ่งเป็นสองกลุ่มคือผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการเลือกแบบเจาะจงมุ่งเน้นผู้ฟังที่ฟังเป็นประจำ จำนวน 20 คน ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การคำนวณตามสูตรยามานะ จำนวน 100 คน เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า (1.1) รูปแบบรายการทางการเมืองของสถานีวิทยุชุมชนมี 4 รูปแบบ คือ 1) รายการทางการเมืองโดยตรง 2) การแทรกเนื้อหาข่าวสารทางการเมืองในรายการปกติของสถานี 3) การถ่ายทอดรายการทางการเมืองจากภาครัฐ 4) รายการกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง (1.2) เนื้อหารายการทางการเมืองประกอบด้วย 1) เรื่องสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการเลือกตั้งทุกระดับ 2) ข่าวสารและสถานการณ์ทางการเมือง 3) ข้อมูลความรู้ด้านการเมือง 4) การตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ (2) อิทธิพลของรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนส่งผลต่อ (2.1) ความสนใจในกิจกรรมทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 100 (2.2) การไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง คิดเป็นร้อยละ 90 และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ (2.3) การตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐและเรียกร้องสิทธิเมื่อไม่ได้รับความเป็นธรรม คิดเป็นร้อยละ 76 และ (2.4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยแสดงความคิดเห็นประเด็นทางการเมืองผ่านสถานีวิทยุชุมชน คิดเป็นร้อยละ 58

คำสำคัญ อิทธิพล วิทยุชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง บุรีรัมย์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	4
กรอบการวิจัย.....	4
ขอบเขตการศึกษา.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	8
ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง.....	8
แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	18
แนวคิดเรื่องอำนาจและอิทธิพล.....	27
ทฤษฎีเข้มงวดและทฤษฎีการสื่อสารสองจังหวะ.....	28
แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน.....	29
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
ข้อมูลทั่วไปจังหวัดบุรีรัมย์.....	40
ข้อมูลทั่วไปอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.....	47
ข้อมูลวิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.....	49
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	55
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	55
รูปแบบการวิจัย.....	55
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
รูปแบบรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.....	60
เนื้อหารายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.....	63

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
อิทธิพลของรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของกลุ่มผู้ฟังรายการทางการเมือง ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.....	67
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	93
สรุปการวิจัย.....	96
อภิปรายผล.....	104
ข้อเสนอแนะ.....	108
บรรณานุกรม.....	110
ภาคผนวก.....	118
ก แบบสัมภาษณ์ผู้จัดรายการทางการเมือง.....	119
ข แบบสัมภาษณ์ผู้ฟังรายการทางการเมือง.....	121
ค แบบสอบถามผู้ฟังรายการทางการเมือง.....	123
ง เนื้อหารายการเจาะเกราะความจริง.....	128
จ ภาพนายเทอดเกียรติ ทรงบรรพต ขณะจัดรายการและรับเรื่องร้องทุกข์.....	134
ประวัติผู้ศึกษา.....	136

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 แสดงรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจังหวัดบุรีรัมย์.....	43
ตารางที่ 2.2 จำนวนหน่วยการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์.....	44
ตารางที่ 2.3 จำนวนตำบลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.....	48
ตารางที่ 2.4 จำนวนสถานีวิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.....	49
ตารางที่ 2.5 พังรายการสถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม.อาร์มณต์บุรีรัมย์ 97.0 เม็กกะเฮิรต์.....	52
ตารางที่ 2.6 พังรายการสถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เม็กกะเฮิรต์.....	54
ตารางที่ 4.1 ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง.....	67
ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการรับฟังรายการจากวิทยุชุมชน จากกลุ่มตัวอย่าง.....	69
ตารางที่ 4.3 แสดงร้อยละความคิดเห็นต่อรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชน.....	70
ตารางที่ 4.4 แสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง.....	73

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของเกอร์วิซ แอนด์ บลูมเลอร์.....	16
ภาพที่ 2.2 ตัวแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนีและคณะ.....	20
ภาพที่ 2.3 ตัวแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของรัส เอ็ม.....	21
ภาพที่ 2.4 ตัวแบบลำดับขั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของมิลบาร์ท.....	23
ภาพที่ 2.5 การใช้ประโยชน์คลื่นความถี่วิทยุในปัจจุบัน.....	37
ภาพที่ 2.6 แผนที่แสดงที่ตั้งจังหวัดบุรีรัมย์.....	46
ภาพที่ 2.7 แผนที่แสดงที่ตั้งอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.....	47

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิทยุชุมชนถูกนับว่าเป็น “สื่อเพื่อประชาธิปไตย” ซึ่งมีจิตวิญญาณแบบประชาธิปไตยที่แท้จริง ลักษณะสำคัญของวิทยุชุมชนจึงเป็นวิทยุโดยประชาชน ของประชาชน และเพื่อประชาชน ซึ่งหมายความว่า เป็นวิทยุที่ดำเนินงานโดยชุมชน มีชุมชนเป็นเจ้าของ และมีเนื้อหารายการที่ทำเพื่อ ประโยชน์ของชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ 2546 : 2) สำหรับในประเทศไทย มีการทดลองจัดรายการวิทยุชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2534 ผ่าน “รายการสร้างสรรค์จินตบุรี” ออกอากาศที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยระบบ FM ที่จังหวัดจันทบุรี โดยใช้หลักการ “การเป็นสื่อแบบประชาธิปไตย” (democratic media) และ “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” (participatory communication) คือให้ประชาชนเข้าถึงสื่อได้ง่าย (accessibility) ให้ประชาชนช่วยกันคิด วางแผน กำหนดเนื้อหาการผลิตรายการร่วมกัน (participation) และให้ประชาชนเป็นเจ้าของหรือมีอำนาจการตัดสินใจในการบริหารรายการด้วยตนเอง (self-management) ผลการทดลองดังกล่าวชี้ให้เห็นความเป็นไปได้ในการจัดตั้งวิทยุชุมชนที่ตัวแทนของชุมชนสามารถบริหารจัดการ และจัดรายการตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นได้

สำหรับการเคลื่อนไหวเพื่อจัดตั้งวิทยุชุมชนในภาครัฐนั้น เกิดขึ้นหลังจากการปฏิรูปการเมือง ซึ่งได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ตามข้อความในมาตรา 40 ที่ระบุเอาไว้ว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ” เป็นผลให้ภาครัฐบาลไม่สามารถผูกขาดคลื่นวิทยุได้อีกต่อไป และภาครัฐได้ตอบสนองเจตนารมณ์ดังกล่าว ด้วยการมอบนโยบายให้กรมประชาสัมพันธ์และองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) จัดทำโครงการวิทยุชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2541 และกรมประชาสัมพันธ์ได้ริเริ่มโครงการนำร่องวิทยุชุมชนในจังหวัดทดลอง 19 จังหวัด ส่วนความเคลื่อนไหวในการจัดตั้งวิทยุชุมชนในภาคประชาชนเกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2542-2544 จากการรวมตัวของกลุ่มองค์กรภาคประชาชนที่มุ่งให้ชุมชนแต่ละแห่งมีพื้นที่ในการทำสื่อของตัวเอง (พนาทอมมีอาคมม.ป.ป. : 1-2)

ในปี พ.ศ. 2553 วิทยุชุมชนถือเป็นช่องทางการสื่อสารทางเลือกในระดับท้องถิ่น ที่มีอยู่อย่างแพร่หลายและมีบทบาทอย่างมาก โดยเฉพาะปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบันวิทยุชุมชนจึงกลายเป็นพื้นที่การสื่อสารใหม่ “โดยคนท้องถิ่น” “เพื่อคนท้องถิ่น” เพื่อนำเสนอข่าวสารสาระบันเทิงที่หลากหลายตามความต้องการของชุมชน อย่างไรก็ตาม จากปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองภายหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 เป็นต้นมา วิทยุชุมชนจำนวนหนึ่ง ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการระดมมวลชนเพื่อเป็นแนวร่วมทางการเมืองในแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวของ “แนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ”¹ ได้ระดมมวลชนและสื่อสารทางการเมืองผ่านวิทยุชุมชนท้องถิ่นผ่านรายการคลื่นวิทยุ “คนรักอุดร”¹ หรือรายการวิทยุชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีแนวทางและเป้าหมายเดียวกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีผลต่อรูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุชุมชนในแต่ละท้องถิ่น ถึงแม้ว่าวิทยุชุมชนอื่นๆ จะมิได้เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่ในหลายสถานีหรือหลายรายการกลับพบว่าพัวพันกับนักการเมืองท้องถิ่นหรือนำเสนอข้อมูลเพื่อต่อสู้ในเวทีทางการเมืองซึ่งมีอุดมการณ์หรือเป้าหมายที่แตกต่างกัน วิทยุชุมชนกลายเป็นแหล่งบ่มเพาะจัดเกล้าอุดมการณ์จนนำมาสู่ภาคปฏิบัติการเพื่อล้มล้างรัฐบาลในปัจจุบัน

ความน่าสนใจคือเวทีต่อสู้ทางการเมืองนั้นมีการใช้สื่อของตนเองในการช่วงชิงมวลชนและกล่าวโจมตีคู่ตรงข้าม มวลชนเองก็รับรู้และมีเป้าหมายร่วมกับกลุ่มผู้ฟังเป็นจำนวนมากผ่านวิทยุชุมชนซึ่งมีการนำเสนอเนื้อหาเพื่อเป้าหมายในการ โจมตีรัฐบาล แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีวิทยุชุมชนบางสถานีนำเสนอข้อมูลอีกด้านเพื่อลดความชอบธรรมของอีกฝ่ายและสร้างมวลชนขึ้นมาต่อต้าน ทั้งสองกลุ่มนี้ต่างก็ใช้วิทยุชุมชนเป็นตัวกลางในการสื่อสารผ่านเนื้อหาไปสู่ผู้ฟัง วิทยุชุมชนจึงมิได้มีลักษณะเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่ต้องการให้วิทยุชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สร้างสรรค์ในมิติสังคมวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น แต่กลับกลายเป็นแหล่งให้ข้อมูล บ่มเพาะ และระดมมวลชนผ่านการสื่อสารทางการเมืองเพื่อเป้าหมายทางการเมือง วิทยุชุมชนจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองและมีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแม้ว่าจะเป็นเขตทางการเมืองของพรรคเพื่อไทย แต่ยังมีพรรคการเมืองซึ่งเป็นอดีตสมาชิกพรรคพลังประชาชนและได้แยกตัวออกมาภายหลังกระแสกดดันจากกลุ่ม สส.กลุ่มหนึ่งซึ่งเรียกว่า “กลุ่มเพื่อนเนวิน” ผู้วิจัยให้ความสนใจในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเดิมที่เคยเป็นฐานที่มั่นของพรรคพลังประชาชน แต่ภายหลัง “กลุ่มเพื่อนเนวิน” ได้ขอแยกตัว

¹ คลื่นวิทยุแห่งนี้ได้มีการจัดรายการ โจมตีรัฐบาลและมุ่งที่จะให้รัฐบาลยุบสภา มีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองอย่างพรรคเพื่อไทย และเป็นกลุ่มผู้สนับสนุน พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร

ออกจากพรรคเพื่อไทยและจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ในนาม “พรรคภูมิใจไทย”² และต่อมายังได้เข้าร่วมเป็นรัฐบาลผสมภายใต้แกนนำโดยพรรคประชาธิปัตย์ การเปลี่ยนขั้วทางการเมืองดังกล่าวทำให้แนวทางของกลุ่มเพื่อนเนวินเปลี่ยนไปจากเดิมโดยเฉพาะให้ความสำคัญต่อการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ภายใต้สัญลักษณ์ “สีน้ำเงิน” ในขณะที่ ส.ส.และมวลชนได้แยกตัวออกจากเสื้อแดงเพื่อสอดคล้องกับเป้าหมายใหม่ที่วางไว้ และภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว วิทยุชุมชนในพื้นที่ที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่อย่างไร

ในปัจจุบัน เฉพาะเขตอำเภอเมืองบุรีรัมย์ มีสถานีวิทยุชุมชน 24 แห่ง ประกอบด้วยสถานีที่เน้นการสื่อสารในลักษณะโดดเด่นเฉพาะแตกต่างกันในแต่ละสถานี เช่น นำเสนอข่าวสารทั่วไป ข่าวสารเฉพาะ ความรู้ ความบันเทิง เผยแพร่กิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น ในจำนวนดังกล่าวมีสถานีวิทยุชุมชนที่จัดรายการทางการเมือง 2 แห่ง ได้แก่ สถานีวิทยุชุมชนนิวส์ เอฟ.เอ็ม.(News F.M.)คลื่นความถี่ 95.0 เมกกะเฮิร์ต และสถานีวิทยุชุมชน เอฟ.เอ็ม. อารมณดีบุรีรัมย์ คลื่นความถี่ 97.0 เมกกะเฮิร์ต ซึ่งมีจำนวนผู้ติดตามฟังรายการเป็นประจำเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองในระยะที่ผ่านมา

ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนขั้วทางการเมืองของนักการเมืองในพื้นที่ และความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงที่ผ่านมา จึงน่าสนใจว่า การจัดรายการวิทยุชุมชนในพื้นที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งทางการเมืองอย่างไร และการจัดรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนในพื้นที่ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่หรือไม่ อย่างไร และที่สำคัญในวิทยุชุมชนนั้นมีการชักจูง หรือถ้อยคำ เนื้อหา มีลักษณะอย่างไร เพื่อสร้างมวลชนและความเป็นสมาชิกคอการเมือง ในกลุ่มผู้ฟังจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวสารที่มีผลต่อผู้ฟังในการทำกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อไป

² พรรคการเมืองที่แยกตัวจากพรรคพลังประชาชน โดยแกนนำคือกลุ่ม สส.เขต อีสานใต้ แม้ว่านายเนวินจะเคยร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มคนเสื้อแดง แต่ภายหลังจากได้เปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมใหม่ โดยสิ่งแรกคือเข้าร่วมรัฐบาลกับนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ภายใต้คำเชิญของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ และพยายามออกมาเรียกร้องปกป้องสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ โดยโจมตีว่า พ.ต.ท.ทักษิณฯ ไม่จงรักภักดีต่อสถาบัน ทำให้กลายเป็นประเด็นความขัดแย้งรอบใหม่ และมีการแบ่งออกเป็นกลุ่มเสื้อแดงและกลุ่มเสื้อน้ำเงิน (ภายใต้พรรคการเมืองภูมิใจไทย)

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหารายการทางการเมืองของวิद्यุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

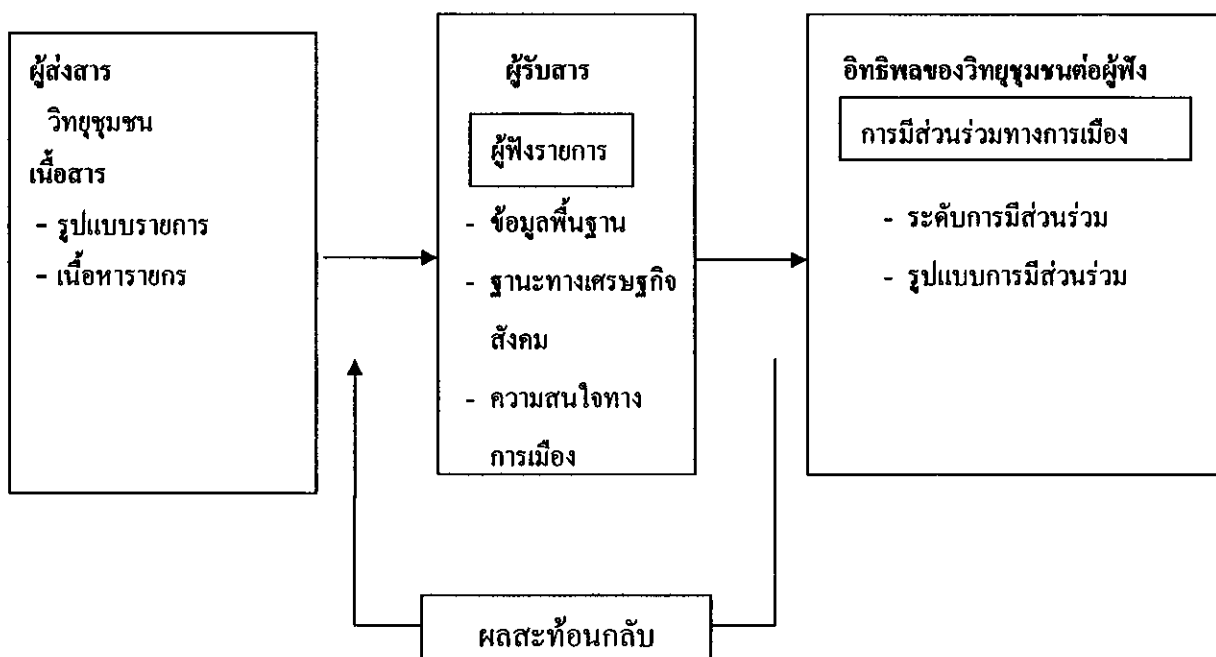
2.2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของรายการทางการเมืองจากวิद्यุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ฟังรายการทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

3. กรอบการวิจัย

วิद्यุชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลทางการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการปลูกฝังความคิดทางการเมือง การแสดงความคิดเห็น การกระตุ้นให้ประชาชนเรียกร้องสิทธิต่างๆ ของตน ซึ่งท่ามกลางความคิดทางการเมืองที่หลากหลายในปัจจุบันนั้น พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ได้รับผลจากอิทธิพลการสื่อสารทางการเมืองผ่านทางวิद्यุชุมชนนั้นจะเป็นไปในรูปแบบใดบ้าง ในการศึกษารั้งนี้จะศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากอิทธิพลของวิद्यุชุมชน ดังนี้

1. การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง
2. การใช้สิทธิเลือกตั้ง
3. การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมือง
4. การชักจูงผู้อื่นให้เลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน
5. การคิดสัญลักษณ์ทางการเมืองที่ตนเองสนับสนุน
6. การบริจาคเงินสนับสนุนทางการเมือง
7. การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง

ผู้วิจัยสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการศึกษา “อิทธิพลของวิद्यุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ได้ดังนี้



จากองค์ประกอบของการสื่อสารทางการเมือง วิद्यชุมชน ถือเป็นช่องทางสื่อสารแบบหนึ่งที่มีขอบเขตจำกัดกว่าสื่อสารมวลชนทั่วไป และเพื่อทำความเข้าใจกับอิทธิพลของวิद्यชุมชนต่อผู้ฟัง ผู้วิจัยจะศึกษาว่า รายการวิद्यชุมชนในเขตอำเภอเมืองบุรีรัมย์ มีการสื่อสารทางการเมืองอย่างไร มีเนื้อหาของการสื่อสารอย่างไร ในรูปแบบใดบ้าง และในส่วนของผู้ฟังรายการมีลักษณะอย่างไร และเมื่อได้รับข่าวสารทางการเมืองจากวิद्यชุมชนแล้วส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการเมืองทางการเมืองอย่างไร โดยพิจารณาทั้งระดับการมีส่วนร่วมตามตัวแบบลำดับขั้นการเมืองทางการเมือง (Milbrath 1965 : 36-40) และรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Verba and Nie 1975 : 57-58)

4. ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยออกเป็น 4 ประการประกอบด้วย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสาร บทความ วารสาร งานวิจัย และหนังสือที่เกี่ยวข้องด้านวิद्यชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมือง เพื่อเข้าใจขั้นพื้นฐานและทิศทางของการสื่อสารทางการเมือง

ผ่านวิทยุชุมชน การสังเกต และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์เน้นที่การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และแบบสอบถาม เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งจะทำให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การสื่อสาร กิจกรรมทางการเมือง เนื้อหาสาระ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ฟัง

4.2 ขอบเขตด้านเวลา กำหนดขอบเขตการศึกษาในช่วงเดือนมิถุนายน- เดือนกันยายน พ.ศ.2553

4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการวิจัยที่ศึกษาผู้จัดรายการทางการเมืองผ่านวิทยุชุมชน ผู้ฟังรายการทางการเมืองที่มีลักษณะฟังเป็นประจำ และผู้ฟังรายการทางการเมืองในเขตอำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์

4.4 ขอบเขตด้านประชากร ในการศึกษาครั้งนี้มีกลุ่มประชากร 2 กลุ่ม ประกอบด้วยผู้จัดรายการทางการเมืองผ่านวิทยุชุมชน และผู้ฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้จัดรายการทางการเมืองผ่านวิทยุชุมชน จำนวน 2 คน 2) ผู้ฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนในลักษณะฟังเป็นประจำ จำนวน 20 คน และ 3) ผู้มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่ฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชน จำนวน 100 คน

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาที่ตรงกันสำหรับข้อความที่ต้องใช้อ้างอิงหรือกล่าวถึงในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา ดังต่อไปนี้

5.1 วิทยุชุมชน หมายถึง สถานีวิทยุที่เปิดดำเนินการกระจายเสียงในชุมชนเขต อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ไม่ใช่รัฐเป็นเจ้าของหรือผู้ดำเนินการ

5.2 ผู้จัดรายการ หมายถึง ผู้จัดรายการทางการเมืองผ่านวิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

5.3 ผู้ฟัง หมายถึง ผู้ฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนในอำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์

5.4 รายการทางการเมือง หมายถึง รายการที่จัดผ่านวิทยุชุมชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ และมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเมือง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้เข้าใจถึงยุทธศาสตร์ (กิจกรรม การปฏิบัติการ เนื้อหา) ของรายการทางการเมืองผ่านวิทยุชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

6.2 ทำให้เข้าใจถึงอิทธิพลของรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ให้ความสำคัญกับวิทยุชุมชนในฐานะที่เป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมืองแบบหนึ่งในปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคที่การสื่อสารจากภาครัฐบาลซึ่งมุ่งเน้นการสื่อสารแบบภาพรวมไม่สามารถตอบสนองกับประชาชนรากหญ้าได้ เนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เป็นอยู่ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนในเมือง และคนในชนบท วิทยุชุมชนจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถเข้าถึงประชาชนรากหญ้าได้ เพราะใช้การสื่อสารทางการเมืองภายใต้ความพยายามนำสภาพปัญหาที่มีความเหลื่อมล้ำทางฐานะเป็นเครื่องมือในการชักจูงให้มีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อประโยชน์ทางการเมือง ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง
2. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. แนวคิดเรื่องอำนาจและอิทธิพล
4. ทฤษฎีเข้มงวด/ทฤษฎีสองจังหวะของการสื่อสารทางการเมือง
5. แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. ข้อมูลทั่วไปจังหวัดบุรีรัมย์
8. ข้อมูลทั่วไปอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
9. วิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

1. ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ ให้ความสำคัญกับวิทยุชุมชนในฐานะที่เป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมืองแบบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จึงจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจกับอิทธิพลของการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนดังนี้

1.1 ความหมายของการสื่อสารทางการเมือง

อัลมอนด์ และเพาเวลล์ (Almond and Powell 1996 : 10 อ้างถึงในเจดน์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว 2524 : 37) กล่าวว่า การสื่อสารด้านการเมือง คือ หน้าที่ของระบบในขั้นพื้นฐาน (Basic System Function) ซึ่งจะมีผลในการรักษา และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองและโครงสร้างทางการเมือง ความจริงแล้วอาจกล่าวได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ในระบบการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการสื่อสารซึ่งมักเป็นทั้งในรูปของต้นเหตุและผลลัพธ์

เดนตัน และวูดเวิร์ค (Denton and Woodward 1997 : 18 อ้างถึงใน Brian McNair 2003 : 3) ได้ให้ความหมายของคำว่า การสื่อสารทางการเมือง คือ การสนทนาและเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างบริสุทธิ์ เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ (อย่างเช่น รายได้ ภาษีอากร) อำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการ (อำนาจในทางตุลาการ นิติบัญญัติ และบริหาร) และการให้คุณให้โทษอย่างใดอย่างหนึ่งตามอำนาจหน้าที่ นั้น ๆ

คาร์ล ดับเบิลยู คอยซ์ (Karl W. Deutsch 1980 : 87 อ้างถึงในอาคม สุวรรณกันทา 2542 : 4) ได้ชี้ให้เห็นถึงการสื่อสารและการควบคุมว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งของระบบการเมืองเป็นเสมือนเส้นประสาท (The Nerves of Government) ของระบบการเมือง ทั้งนี้เขาได้อธิบายถึงกระบวนการสื่อสารทางการเมืองว่า เป็นเรื่องของการแสดงออกซึ่งความเรียกร้องต้องการของประชาชน การตอบสนองของรัฐ อันนำไปสู่การตัดสินใจ อันเป็นผลจากการสื่อสารทางการเมืองในสังคมนั้น ระบบการเมืองจะสามารถดำรงคงอยู่และมีบูรณภาพได้ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะ “ตอบสนอง” ต่อการเรียกร้องต้องการทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองเป็นตัวกลางหรือสื่อกลางระหว่างสมาชิกของระบบการเมืองกล่าวคือ เป็นช่องทางในการเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล ให้ประชาชนได้รับรู้ ในขณะเดียวกันก็จะเป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนไปให้รัฐบาลได้รับรู้เช่นกัน

ฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D.Lasswell 1968 : 2 อ้างถึงใน Dan Nimmo 1978 : 10) อธิบายถึงการสื่อสารทางการเมืองว่าเป็นการตอบคำถามที่ว่าใคร พุคอะไร ด้วยช่องทางใด ถึงใคร และมีผลกระทบใดบ้าง

ชาฟฟี (Chaffee 1975 : 96 อ้างถึงใน บุญทริกา เขียงเพ็ชร 2543 : 23) กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมืองว่ามีลักษณะเป็นระบบของการแพร่ข่าวสารทางการเมืองไปยังสมาชิกของระบบราชการเมือง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นแบบแผนหรือกระบวนการเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองระหว่างสมาชิกกับหน่วยต่างๆ ในระบบการเมือง โดยข่าวสารทาง

การเมืองนั้น ซาฟฟี หมายความว่า ความรู้ (Knowledge) ของสมาชิกในระบบการเมือง เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวใดๆ (Any Change) ในสถานะของระบบ ในแง่ของการใช้อำนาจหน้าที่ หรืออำนาจรัฐ (the Authoritative) แบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม (Allocation of Value)

พฤทธิสาณ ชุมพล (2544 : 181) กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมือง คือ กระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทรรศนะ และความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ในทางการเมืองระหว่างบุคคล การสื่อสารทางการเมืองจึงนับเป็น กระบวนการพิเศษที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง และทำให้บุคคล สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมการเมืองนั้น

การสื่อสารทางการเมืองมีความสำคัญในการที่จะทำให้คนในสังคมสามารถรับรู้ แลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ประสบการณ์ต่างๆ ในระบบการเมือง เพื่อที่จะสะท้อนเอา ความคิดเห็นของประชาชนในประเด็นต่างๆ เป็นการแลกเปลี่ยนความเคลื่อนไหว และผลสะท้อน กลับของความคิดเห็นของประชาชนให้รัฐ

1.2 อิทธิพลของการสื่อสารต่อการเมือง

การสื่อสารได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นพลังสำคัญในการพัฒนา ประเทศทั้งนี้เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือทัศนคติของบุคคลตลอดจนอาจทำให้เกิด ความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและแบบแผนแห่งความเป็นอยู่ในสังคมได้ ในทำนองเดียวกันการ สื่อสารทางการเมืองเองก็เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองของระบบการเมืองด้วยเช่นกัน กล่าวคือ การสื่อสารทางการเมืองจะทำให้ประชาชนได้รับรู้และเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ ทาง การเมือง เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ก็อาจจะก่อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชน ซึ่งนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญและจำเป็นของการปกครองในระบบ ประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบการเมือง จะทำ ให้รัฐบาลสามารถรับรู้ถึงความต้องการของประชาชน และสามารถสนองตอบความต้องการของ ประชาชนได้อย่างทั่วถึง (พฤทธิสาณ ชุมพล 2544 : 209-210)

เสรี วงษ์มณฑา (2537 : 124-127) กล่าวถึงอิทธิพลของการสื่อสารต่อระบบ การเมือง ซึ่งสามารถระบุได้ ดังนี้

1. เป็นการสร้างทัศนคติทางการเมือง การพูดคุย การเผยแพร่ การประชุม การ อบรมการแจกใบปลิว การคิดป้ายประกาศ การแจกแผ่นพับ ข่าว และบทความทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร สามารถที่จะช่วยสร้างสำนึกทางการเมือง ค่านิยมทาง การเมือง และทัศนคติทางการเมืองให้แก่ประชาชนได้ การให้ข่าวสารเกี่ยวกับการทำงานของ

รัฐบาล เหตุผลของการออกกฎหมาย การออกนโยบาย การกำหนดโครงการต่างๆ ขึ้นมาจะทำให้ประชาชนรู้จักรัฐบาลดีขึ้น เข้าใจรัฐบาลดีขึ้น และยอมรับรัฐบาลได้มากขึ้น

ข่าวคราวเกี่ยวกับนักการเมืองจะสร้างความรู้สึกให้แก่ประชาชนว่าควรจะไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองมากน้อยเพียงใด อย่างเป็นอยู่ในขณะนี้ มีฝรั่งบางคนเขียนถึงเมืองไทยว่า การเมืองไทยเป็นการเข้าร่วมของผู้ไม่รู้ แต่ผู้รู้ไม่เข้าร่วม (Uninformed participants and information non-participants) นั่นคือคนรู้อะไรดี ๆ มักจะเสื่อมศรัทธาในระบบการเมืองและไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น ไม่ไปเลือกตั้ง แต่คนที่สนใจนั้นเพราะยังไม่รู้อะไรดีนัก จึงยังศรัทธาอยู่ เช่น ชาวนาที่ไปเลือกตั้งกันมาก เป็นต้น

2. สร้างความสนใจทางการเมือง ในสมัยก่อนนั้นคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจการเมืองนัก เพราะไม่ค่อยได้รู้ข่าวสารทางการเมือง ไม่เคยพบเห็นนักการเมืองหรือผู้บริหาร แต่ในปัจจุบันนี้ข่าวคราวของรัฐบาลมีให้สัมผัส รับรู้กันเป็นประจำ นักการเมืองจะเป็นข่าวให้เห็นทั้งในหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์ทางสื่อต่างๆ อยู่เป็นประจำ จึงมีส่วนทำให้คนในยุคนี้จะสนใจข่าวสารการเมืองเพิ่มมากขึ้น

3. สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง นอกเหนือจากการสร้างความสนใจแล้วการสื่อสารยังถูกนำมาใช้สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองได้อย่างมาก การเผยแพร่ประชาธิปไตยโดยสื่อบุคคลก็ดี โดยสื่อมวลชนก็ดี หรือการนำเสนอพระราชบัญญัติใหม่ที่ประชาชนต้องรับรู้และเข้าใจ เพื่อปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดีสู่ประชาชนด้วยการสื่อสาร

4. สร้างบทบาททางการเมือง ความสนใจที่ก่อให้เกิดความรู้และทัศนคติ อันจะนำไปสู่การกำหนดบทบาททางการเมือง ประชาชนในปัจจุบันได้รู้ถึงบทบาท สิทธิ และหน้าที่ของคนในฐานะที่เป็นประชาชนดีขึ้น การเขียนจดหมายถึงสื่อมวลชนก็เป็นการแสดงบทบาททางการเมือง การได้รับข่าวสารทำให้เรารู้บทบาททางการเมือง และการแสดงบทบาททางการเมืองก็เป็นการส่งข่าวสารไปยังผู้บริหาร หรือรัฐบาลด้วยเช่นกัน

5. การสื่อสารเป็นการนำเอารัฐบาลเข้าไปอยู่ในบ้านของประชาชน นักรัฐศาสตร์จะมองว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ส่วนการสื่อสารทางด้านสื่อมวลชนนั้นจะมีบทบาทสำคัญรองลงมา การที่นักการเมืองได้พบปะพูดคุยกันกับประชาชนนั้นย่อมดีกว่าการที่จะกระจายข่าวสารต่างๆ ออกไปทางสื่อมวลชน แต่ในกรณีที่มีการสื่อสารระหว่างบุคคลไม่สามารถกระจายไปได้อย่างทั่วถึง สื่อสารมวลชนจะเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการทำให้ประชาชนรู้จักพรรคการเมือง ผู้นำของรัฐบาลและผลงานของรัฐบาล โดยผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารที่รวดเร็ว และทันสมัยในปัจจุบัน

6. การสื่อสารมวลชนทำให้ความสนใจของประชาชนมีลักษณะความเป็นนานาชาติ (Cosmopolitan-Oriented) โดยในปัจจุบันนี้โทรทัศน์ การส่งข่าวผ่านดาวเทียมทำให้ความสนใจของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป นอกจากการสนใจแต่เพียงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเท่านั้น พวกเขา ยังสนใจสิ่งที่อยู่ไกลตัว มีความคิดที่เป็นสากลกันมากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องตื่นตัวกับการสนองตอบความต้องการของประชาชนตามมาตรฐานนานาชาติที่ประชาชนมีโอกาสได้พบเห็น

7. การสื่อสารถูกนำมาใช้ในการรับรองสถานภาพก่อนที่จะเป็นนักการเมือง เช่น คนบางคนไม่เป็นที่รู้จักเลย แต่การที่สื่อสารมวลชนเขียนถึงเขาบ่อยๆ ในวงสนทนามักมีคนพูดถึงเขาบ่อยๆ คนที่ไม่มีความสำคัญก็มีความสำคัญขึ้น สถานภาพดังกล่าวเป็นอะไรก็จะได้รับการยอมรับขึ้น เพราะฉะนั้นในการเสนอนักการเมืองให้รับใช้ประชาชนนั้น พรรคการเมืองจะสร้างการยอมรับ โดยการเสนอบุคคลดังกล่าวนั้นในสื่อมวลชนด้วยความถี่สูง ให้คนได้รู้จักคุณสมบัติและผลงานต่างๆ ของเขา แม้คนบางคนจะมีผลงานมากกว่าความสามารถสูงกว่า แต่ถ้าไม่ได้รับการเสนอในข่าวของสื่อมวลชน ไม่มีการกล่าวขวัญถึงคนก็ย่อมไม่ยอมรับสถานภาพ

นอกจากสื่อมวลชนจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างค่านิยมค่านิยมของนักการเมืองให้เป็นที่ยอมรับแล้ว รัฐบาลเองจำเป็นต้องใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการนำเสนอข่าวของรัฐบาลไปสู่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของรัฐบาล หรือการนำเสนอนโยบายต่างๆ ออกมา หรือแม้กระทั่งการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการรับฟังเสียงสะท้อนกลับจากประชาชนในประเด็นต่างๆ ขณะเดียวกันประชาชนเองก็ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนที่สำคัญประชาชนยังสามารถใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการนำเสนอข้อเรียกร้องต่างๆ ไปยังรัฐบาล หรือหน่วยงานราชการได้ด้วย

นอกจากนี้ลูเซียน คับเบิลยู พาย (Lucian W.Pye 1985 : 211 อ้างถึงในวัฒนา พุทธางกูรานนท์ 2531 : 144-145) ได้พิจารณาบทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาทางการเมือง โดยพิจารณาจากพัฒนาการของสังคม 3 แบบดังนี้

1. สังคมโบราณ (Traditional Society) คือ เป็นสังคมซึ่งระบบการเมืองยังไม่พัฒนาอาจเป็นระบบหัวหน้าเผ่า (Tribal Leader) หรือเจ้าผู้ครองนครหรือราชาธิปไตย หรือคณาธิปไตยซึ่งคงรูปไม่แน่นอน ในสังคมเช่นนี้การสื่อสารทางการเมืองเป็นไปตามระดับสถานะทางการเมืองซึ่งกำหนดแน่นอนตายตัว การถ่ายทอดข่าวสารและความคิดเห็นไปในทางเดียว คือ จากเบื้องบน (ผู้ครองอำนาจในแผ่นดิน) ลงมาสู่ประชาชน ไม่มีการถ่ายทอดย้อนกลับจากประชาชนไปสู่ผู้กุมอำนาจ ในการปกครองในสังคมแบบนี้ การสื่อสารมวลชนยังไม่กำเนิดขึ้น เพราะมวลชน (Mass) ยังไม่มีสิทธิมีเสียงในทางการเมือง มวลชนมีหน้าที่เพียงรับฟังคำสั่งแลงการณหรือคำสั่งแข็ง

จากรัฐบาลเท่านั้น จึงกล่าวได้ว่า ในสังคมโบราณ การสื่อสารมีบทบาทเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจที่ใช้สื่อสารกับผู้อยู่ใต้ปกครองเท่านั้น

2. สังคมสมัยใหม่ (Modern Society) ในสังคมเช่นนี้ อำนาจทางการเมืองกระจายออกไปสังคมประกอบด้วยกลุ่มชนซึ่งมุ่งปกป้องรักษาสิทธิและผลประโยชน์ของตนเอง อำนาจทางการเมืองอาจเปลี่ยนแปลงได้โดยสันติ การสื่อสารทางการเมืองเป็นไปในลักษณะทิศทางที่สวนกัน คือ ข่าวสารและความคิดเห็นถูกถ่ายทอดจากผู้คุมอำนาจทางการเมืองมาสู่มวลชน และจากมวลชนย้อนกลับ (Feedback) ขึ้นไปสู่เบื้องบนอีกครั้งหนึ่ง ในสังคมเช่นนี้ การสื่อสารมวลชนเป็นสื่อสำคัญทางการเมืองเพราะเป็นสื่อถ่ายทอดข่าวสาร และเป็นตลาดเสรีของความคิดเห็น

3. สังคมซึ่งกำลังเปลี่ยนรูป (Transitional Society) เป็นสังคมซึ่งอยู่ในระดับระหว่างสังคมโบราณและสังคมสมัยใหม่ คือ สังคมที่กำลังพัฒนาจากสังคมโบราณแต่ยังไม่บรรลุถึงความสำเร็จที่จะเป็นสังคมสมัยใหม่อย่างแท้จริง ในสังคมชนิดนี้ อำนาจทางการเมืองยังไม่กระจายออกไปสู่ประชาชนอย่างแท้จริง แต่มวลชนเริ่มมีสิทธิมีเสียงในทางการเมือง (Political Participation) ในสังคมเช่นนี้ กลุ่มคนที่สำคัญ คือ ผู้นำสมัยใหม่ซึ่งอาจเป็นผู้ได้รับการศึกษาดิถุชนในภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้นำสมัยใหม่เหล่านี้เป็นพลังสำคัญในสังคมแบบนี้ เพราะเป็นผู้ผลักดันมวลชนรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น กลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ในสังคมซึ่งกำลังเปลี่ยนรูป การสื่อสารมวลชนเริ่มพิงตัวเกิดขึ้นจะเน้นการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนอาจไม่สมบูรณ์เช่นในสังคมสมัยใหม่ คือ ยังไม่มีการถ่ายทอดสวนทิศทางระหว่างผู้มีอำนาจกับมวลชนอย่างแท้จริง บทบาทของสื่อสารมวลชนในสังคมเช่นนี้ มักจะเป็นไปในรูปที่ผู้นำจะเป็นผู้ชี้ทางให้ประชาชนเข้าใจในสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม สำหรับสื่อสารมวลชนนั้นมีภาระหน้าที่เป็นพิเศษ คือ เป็นผู้นำและผู้สอนให้เข้าใจในบทบาททางการเมืองของตน

จากความหมายและความสำคัญของการสื่อสารที่มีต่อการเมืองที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเราอาจสรุปได้ว่า การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสาร หรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ระหว่างรัฐบาล ประชาชน รวมถึงกลุ่มต่างๆ ในสังคม การสื่อสารทางการเมืองเป็นเครื่องมือที่สำคัญในระบบการเมือง หากพิจารณาตามแนวทางทฤษฎีระบบจะพบว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นทั้งปัจจัยนำเข้า (Input) และปัจจัยส่งออก (Output) ของระบบการเมือง กล่าวคือ ประชาชนสามารถส่งผ่านข้อเรียกร้อง รวมถึงความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อรัฐบาล นโยบายหรือผลงานของรัฐบาล ผ่านช่องทางการสื่อสารทางการเมืองไม่ว่าเป็นกลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง ผู้แทนของประชาชน รวมถึงสื่อมวลชน ไปสู่รัฐบาล ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลเองสามารถนำเสนอ นโยบาย ข่าวสารจากทางรัฐบาลไปสู่ประชาชน โดยผ่านช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่ สำหรับประเทศที่ปกครองในระบบเผด็จการ รัฐบาลอาจใช้การสื่อสารทางการเมือง

เป็นเครื่องมือในการโน้มน้าว หรือโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นและยอมรับในรัฐบาล จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบการปกครองแบบใด การสื่อสารทางการเมืองก็มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาระบบการเมืองทั้งสิ้น สำหรับการปกครองในระบบประชาธิปไตย

1.3 การจัดแบ่งกลุ่มผู้เปิดรับการสื่อสารทางการเมือง

ผลของการเปิดรับสื่อทางการเมืองของผู้รับสารในแต่ละคนอาจจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ในสารสนเทศของผู้รับสาร ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในกรณีการสื่อสารการเมืองก็คือ การรณรงค์ทางการเมือง โดยเฉพาะการ โฆษณาหาเสียงซึ่งปรากฏว่าผู้เปิดรับสื่อแต่ละคนจะมีการตกผลึกทางความคิด (crystallization หรือ bonding) เนื่องมาจากความสามารถในการแยกแยะความรู้จากการรณรงค์ทางการเมืองได้ในระดับที่ไม่เท่ากัน (Kraus 1985 : 7) ผลลัพธ์ของการแตกแยกต่างกันใน การตกผลึกทางความคิดของบุคคลอาจนำมาจัดแบ่งประเภทของผู้เปิดรับสื่อได้เป็น 3 ลักษณะ (กาญจนา แก้วเทพ 2541 : 40) ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มบุคคลที่ไม่สนใจจะรับรู้การเมือง (uninteresting) เป็นบุคคลที่แปลกแยกจากระบบการเมืองต่างๆ ที่บุคคลเหล่านี้อยู่ท่ามกลางข่าวสารการเมืองเป็นจำนวนมาก ความแปลกแยกดังกล่าวนอกจากทำให้คนกลุ่มนี้ไม่สนใจสารสนเทศทางการเมืองแล้ว ยังชอบที่จะต่อต้านข่าวสารบ้านเมืองหากรู้ว่ามิใช่ข้อผิดพลาดในข่าวสารนั้น

2. กลุ่มบุคคลที่พอจะสนใจข่าวสารทางการเมือง (informed) บุคคลกลุ่มนี้คล้ายคลึงกับบุคคลในกลุ่มแรก ตรงที่ไม่สนใจกิจกรรมทางการเมืองแต่ก็ยังติดตามข่าวสารการเมืองบ้าง ถึงแม้บุคคลกลุ่มนี้จะไม่ต่อต้านข่าวสารการเมืองเช่นกลุ่มแรก แต่ก็ยังเชื่อว่าการเลือกตั้งไม่อาจช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปสู่สิ่งที่ดีกว่าเดิมได้

3. กลุ่มบุคคลที่มีความกระตือรือร้นสนใจในข่าวสารการเมือง (curious) บุคคลกลุ่มนี้ติดตามข่าวสารการเมืองเป็นประจำ มีการถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์ข่าวสารการเมืองอยู่เสมอ จึงเป็นกลุ่มที่รับผลกระทบทางการเมืองได้โดยง่าย แต่จากงานวิจัยพบว่าผลกระทบที่ได้รับมักมิได้มาจากพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อ หากแต่เกิดจากทัศนคติและความเชื่อที่มีอยู่แต่เดิมของบุคคลนั้น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าความเป็นคนขี้ระแวงสงสัยจึงทำให้บุคคลกลุ่มนี้ระมัดระวังในการเลือกเปิดรับสื่อ

น่าสังเกตว่าการเลือกตั้งในประเทศไทยนั้น กลุ่มบุคคลประเภทที่สามคือผู้ที่มีความกระตือรือร้นสนใจข่าวสารการเมือง เช่น กลุ่มคนในกรุงเทพฯ กลับเป็นพวกที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต่ำกว่ากลุ่มคนบุคคลสองประเภทแรกที่จะกระจายตัวอยู่ตามเขตชนบทอันเป็นปัญหาที่นักวิชาการพยายามค้นหาคำตอบ และพบว่าความแปลกแยกทางการเมือง อันเนื่องมาจากการสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของคำตอบจากข้อสงสัยข้างต้น (Tamar Liebes 1998 : 239) กลุ่มบุคคลที่มี

ความแปลกแยกทางการเมืองอาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามความสามารถในการถอดรหัสข่าว (news decoding) คือ

1. กลุ่มที่ขี้ดในตัวคน-อหัตตา (cynics) กลุ่มพวกนี้จะเป็นกลุ่มที่แปลกแยกไปจากสังคมการเมืองจึงมักไม่เชื่อถือข่าว แต่ความที่มีโลกทัศน์ในเชิงมุ่งสู่ธรรมชาติผสมผสานกับความกังวลใจในเรื่องความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย ก็เลยทำให้บุคคลกลุ่มนี้ไม่เห็นด้วยกับการเซ็นเซอร์ข่าว

2. กลุ่มที่ชอบเป็นปฏิปักษ์ (deniers) เป็นกลุ่มคนที่แปลกแยกไปจากปทัสถานฐานประชาธิปไตย จึงมีแนวโน้มที่จะยอมรับค่านิยมแบบอำนาจนิยมพวกนี้แม้จะเชื่อถือในข่าวสาร แต่ก็เห็นพ้องกับระบบการเซ็นเซอร์ข่าว

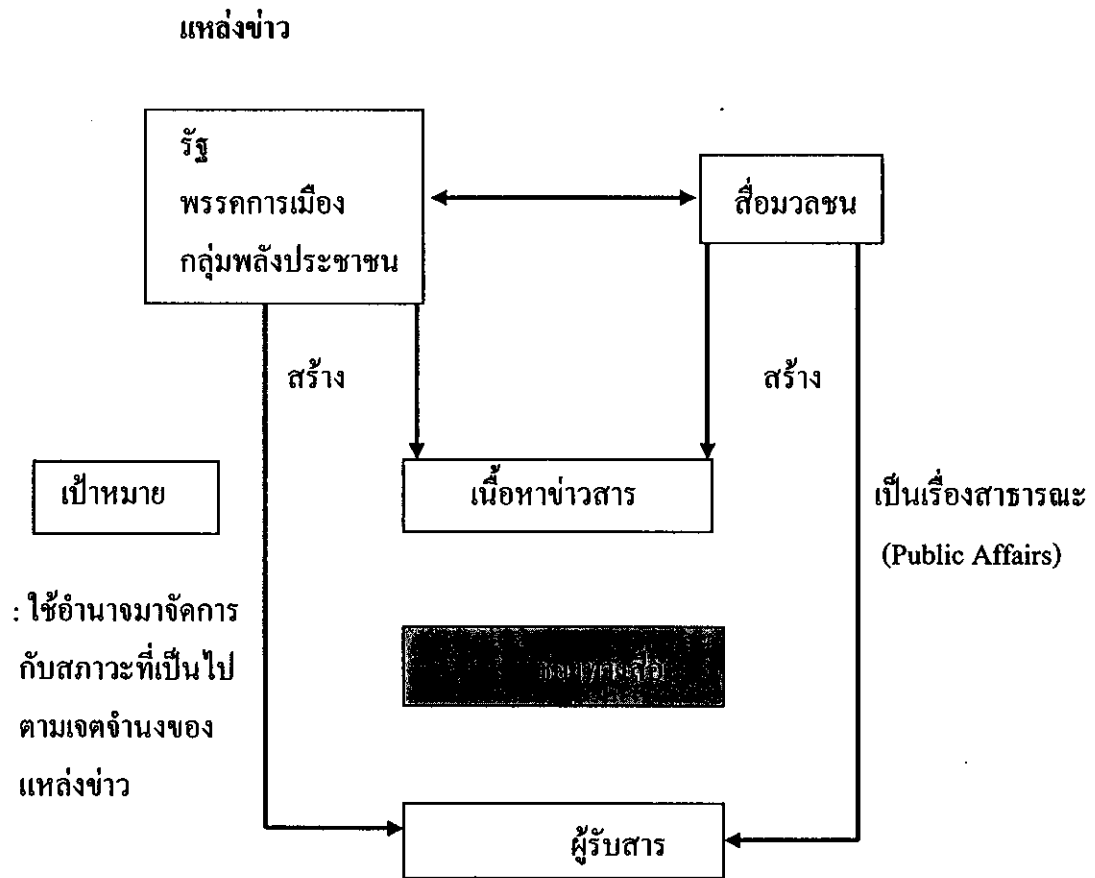
อย่างไรก็ตาม แม้กลุ่มคนสองประเภทจะมีใช่เป้าหมายของการพัฒนาสื่อสารการเมือง แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าบุคคลเหล่านี้มีจำนวนไม่น้อยที่แทรกตัวอยู่ในสังคมทั่วไป การรณรงค์ทางการเมืองจึงมักประสบปัญหาทั้งกับกลุ่มคนทั้งสองประเภทนี้ เนื่องจากเป็นเสียงส่วนใหญ่ที่สงบเงียบและคาดเดาพฤติกรรมลำบาก จึงมักกล่าวกันว่าวิธีการเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายทั้งจากนักการเมืองและรัฐบาลเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก แต่กลับเหมือนกับการดำเนินาฬิกาทรายแม่น้ำก็เพราะกลุ่มบุคคลที่แปลกแยกจากการสื่อสารทางการเมืองดังกล่าว น่าสังเกตว่าการถอดรหัสหรือการตีความข่าวสารของผู้เปิดรับสื่อโทรทัศน์อาจส่งผลต่ออุดมการณ์และทัศนคติทางการเมืองไม่ว่าผู้รับสารนั้นจะแปลกแยกทางการเมืองหรือไม่ก็ตาม แต่อาจหลงในสาระสำคัญในเรื่องของข้อเท็จจริง เนื่องจากการนำเสนอข่าวสารมักเป็นความจริงปรากฏ (ปรุงแต่งแล้ว) ไม่ใช่ความจริงแท้ เพราะไม่ว่านักการเมืองหรือรัฐบาลมักจะให้ข่าวสารการเมืองในเชิงวิชาการประชาสัมพันธ์ทั้งนั้น (วิภา อุดมฉันทน์ 2546 : 6)

โดยสรุปในการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อสารมวลชนจะต้องตระหนักถึงปัจจัยของผู้รับสารด้วย เพราะผลกระทบเดียวกันหากเกิดขึ้นกับกลุ่มผู้รับสารที่แตกต่างกันไปย่อมให้ผลกระทบที่แตกต่างกันไปด้วย ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้เปิดรับสื่อส่วนใหญ่อุณหภูมิหลังทางด้านจิตวิทยา บทบาทพ่อแม่ และการจัดวางสาระของสื่อมวลชน คุณลักษณะของผู้เปิดรับสื่อดังกล่าวอาจจำแนกกลุ่มบุคคลที่เปิดรับสื่อแตกต่างได้ 3 กลุ่มตามลำดับความสนใจในข่าวสารการเมืองดังกล่าว ยิ่งกว่านั้นยังพบว่าผู้ที่มีปัญหาในด้านการสื่อสารการเมืองจะมีผลต่อการเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความแปลกแยกทางการเมืองด้วย

1.4 แบบจำลอง และองค์ประกอบการสื่อสารทางการเมือง

แบบจำลอง (Model) คือสิ่งที่มนุษย์คิดและเขียนขึ้น โดยความคิดนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจ ความสนใจ และความชำนาญของแต่ละคน สำหรับแบบจำลองการ

สื่อสารทางการเมือง ได้มีนักคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองหลายท่าน ได้เสนอแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ กัน อาทิเช่น จอห์น ดับเบิลยู เอลสวอร์ธ (John W.Ellsworth) ฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D.Lasswell) คาร์ล ดับเบิลยู คอยซ์ (Karl W.Deutsch), นอร์แมน นี (Norman Nie) เป็นต้น แน่แน่นอนว่าไม่มีแบบจำลองใดที่สมบูรณ์ที่สุด และไม่มีแบบจำลองใดที่ถูกหรือผิดโดยสิ้นเชิง ความสำคัญของแบบจำลองอยู่ที่แบบจำลองนั้นสามารถนำไปใช้ได้มากน้อยแค่ไหน แบบจำลองที่จะนำเสนอในที่นี้จะสะท้อนความรู้ ความเข้าใจและความสนใจของผู้สร้าง ซึ่งจะนำเสนอแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ เกอร์วิช แอนด์ บลูมเลอร์ (Gurevitch and Blumler 1997 : 11 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ 2547 : 239)



ภาพที่ 2.1 แบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ เกอร์วิช แอนด์ บลูมเลอร์
ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ (2547 : 239)

จากแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองข้างต้นสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ในระดับผู้ส่งสาร จะประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 2 กลุ่มใหญ่ ๆ กลุ่มแรกคือ แหล่งข่าวซึ่งอาจจะเป็นรัฐบาล เจ้าหน้าที่รัฐ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดันฝ่ายประชาชน ฯลฯ และอีกกลุ่มหนึ่งคือสื่อมวลชน ในบางกรณี สื่อมวลชนอาจทำหน้าที่เป็นเพียงช่องทางนำเสนอข่าวสารข้อมูลที่แหล่งข่าวส่งมาให้ แต่ในหลายกรณีสื่อมวลชนเองก็สามารถจะแสดงบทบาทเป็นผู้ส่งข่าวสารทางการเมืองได้ เช่น ในรูปแบบของบทวิเคราะห์ทางการเมือง การตั้งคำถาม เป็นต้น

2. เนื้อหาของข่าวสาร จะมีลักษณะพิเศษเฉพาะ คือเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในความหมายของการจัดสรร การต่อสู้ แย่งชิง ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ คุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของเนื้อหาทางการเมืองก็คือ เป็นเรื่องราวที่อยู่ในปริมณฑลของสาธารณะ (Public Affairs) เช่น เรื่องการเลือกตั้ง การแก้ไขกฎหมาย การทำงานของหน่วยงานของรัฐ ฯลฯ ตัวบุคคลที่อยู่ในข่าวสารจึงเป็นบุคคลสาธารณะ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม

3. ช่องทางสำหรับการได้มาซึ่งข่าวสารและการเผยแพร่ข่าวสารนั้น มีทั้งรูปแบบที่เป็นแบบฉบับ เป็นทางการ เช่น พรรคการเมืองเปิดแถลงข่าว นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์ ฯลฯ รวมทั้งรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งสื่อมวลชนสามารถควบคุมช่องทางได้มากขึ้น เช่น การเจาะข่าว ด้วยการค้นคว้าเอกสาร หรือเลือกสัมภาษณ์ข้าราชการชั้นผู้น้อยที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเหตุการณ์ เป็นต้น

คุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของการสื่อสารทางการเมืองก็คือเป้าหมายของการส่งข่าวสาร ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การเมือง เป็นเรื่องของการใช้อำนาจมาจัดการกับสถานะที่เป็นอยู่ให้เป็นไปตามเจตจำนงของผู้กระทำการ ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองย่อมเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ (Persuasive Communication) ด้วย

สำหรับวิทยุชุมชนที่มีการใช้การสื่อสารทางการเมืองนั้น ในปัจจุบันด้วยความหลากหลายของความคิดเห็นทางการเมือง ประชาชนในพื้นที่ต่างๆ วิทยุชุมชนเป็นสิ่งที่มีส่วนในการสร้างความคิดทางการเมืองเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังสร้างฐานของกลุ่มคนที่มีความคิดทางการเมืองแบบเดียวกันที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองระดับต่างๆ ได้ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง การเข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง เป็นต้น

2. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นหัวข้อการศึกษาที่สำคัญในทางรัฐศาสตร์ นักวิชาการได้ให้ความหมายต่อแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยไว้หลายประการ อาทิ

มิลบาร์ท (Milbrath 1965 : 34) เสนอว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละบุคคลที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการ และยังรวมถึงกิจกรรมที่เป็นการยอมรับสนับสนุนในเชิงพิธีการด้วย ผู้ที่ยอมรับรัฐบาลจะแสดงออกโดยการประพฤติกรรมตนเองตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็จะพยายามก่ออิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงมีทั้งที่เป็นการต่อต้าน เช่น เดินขบวนประท้วง การก่อจลาจล เป็นต้น และทั้งที่เป็นการสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือในการเสียภาษี เป็นต้น

แมคโคลสกี (McClosky 1968 : 252-253) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ตามความสมัครใจ ซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนในการเลือกผู้ปกครองประเทศ โดยทางตรงหรือทางอ้อม ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมทั้งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การหาข่าว การอภิปราย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาคเงินและการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น รวมถึงการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ ผู้ลงคะแนนเสียงตามบัญชี การเขียนและกล่าวสุนทรพจน์ การรณรงค์หาเสียง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่ตรวจและเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเสียสิทธิ การเป็นทหาร และหน้าที่ด้านตุลาการ เป็นต้น

ไวเนอร์ (Weiner 1971 : 161-164) ได้ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” (Political Participation) หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาล ไม่ว่าจะ เป็นไปในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม

ฮันติงตันและโดมินเกซ (Huntington and Dominquez 1975 : 33) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง กิจกรรม หรือการกระทำของประชาชนที่ต้องมีอิทธิพล

ต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยการกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจ รวมถึงการเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อให้โน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง การใช้ความรุนแรง

เวอร์บาและนี (Verba and Nie 1975 : 2-3) เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องเป็นกิจกรรมของประชาชนเฉพาะบุคคล เป็นเรื่องของการกระทำกิจกรรมทางการเมืองตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สิทธิที่จะเข้าสมาคมหรือก่อตั้งพรรคการเมือง หรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเมืองกลุ่มอื่น ๆ สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิที่เกี่ยวข้องกับการพูด การชุมนุม และการพิมพ์อย่างอิสระ เป็นกิจกรรมที่มุ่งหมายเพื่อที่จะสร้างอิทธิพลต่อรัฐบาล ทั้งในการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเลือกกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมต่อการปกครองโดยการกระทำกิจกรรม

จากนิยามของแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ยกมาข้างต้น เห็นได้ว่าเป็นนิยามที่เน้นให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกระบวนการทางการเมือง (Political Process) หรือเป็นกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ของบุคคลในสังคม แต่ต้องไม่ลืมว่า การพิจารณาว่าแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายของการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยก็นับว่ามีความสำคัญเช่นกัน ในฐานะที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญอย่างหนึ่งของความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย (สมบัติ ชำรงชัญวงศ์ 2542 : 55) หรืออาจกล่าวได้ว่าสังคมที่เรียกว่าเป็นสังคมที่พัฒนาแล้วทางการเมือง คือสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริงนั่นเอง อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยนี้จะเน้นเฉพาะการมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นกระบวนการทางการเมืองเท่านั้น

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการวิจัยของ มิลบราธและ โกล (Milbrath and Goel 1977 : 34) พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แก่

1. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Environmental Stimuli) ได้แก่ ระบบสังคม (Social System) และสภาพการณ์ทางการเมือง (Political Settings) ปัจจัยด้านนี้อาจมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ

2. ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) ได้แก่ พันธุกรรม แรงขับ ความต้องการทางบุคลิกภาพ ความต้องการทางจิตใจและร่างกาย และความเชื่อและทัศนคติทางการเมือง

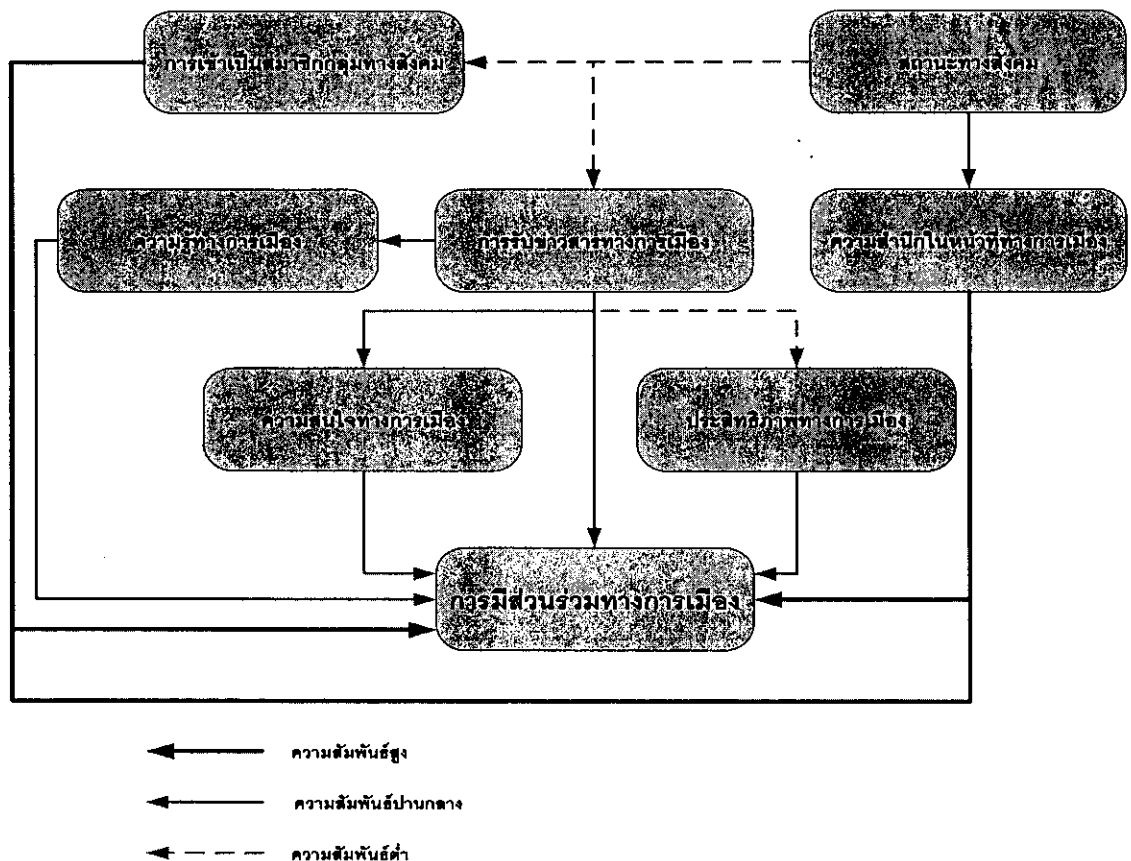
เบิร์กฮาร์ทและคณะ (Buckhart et al 1972 : 42-43 อ้างถึงใน รังสิมันต์ บุญยบรรณานนท์ 2537 : 28-29) เสนอปัจจัยที่ทำให้บุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

1. ความต้องการที่จะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น
2. ความต้องการที่อยากจะรู้จักกับบุคคลสำคัญ
3. ความต้องการที่จะทำในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อประเทศชาติ ต่อสังคม หรือกลุ่ม

ของคน

4. ความต้องการได้มาซึ่งอำนาจ
5. ความต้องการได้มาซึ่งอิทธิพล
6. ความต้องการมีเกียรติและศักดิ์ศรี
7. ความต้องการที่จะตอบสนองสภาวะทางจิต
8. ความต้องการรายได้ที่สูงขึ้น

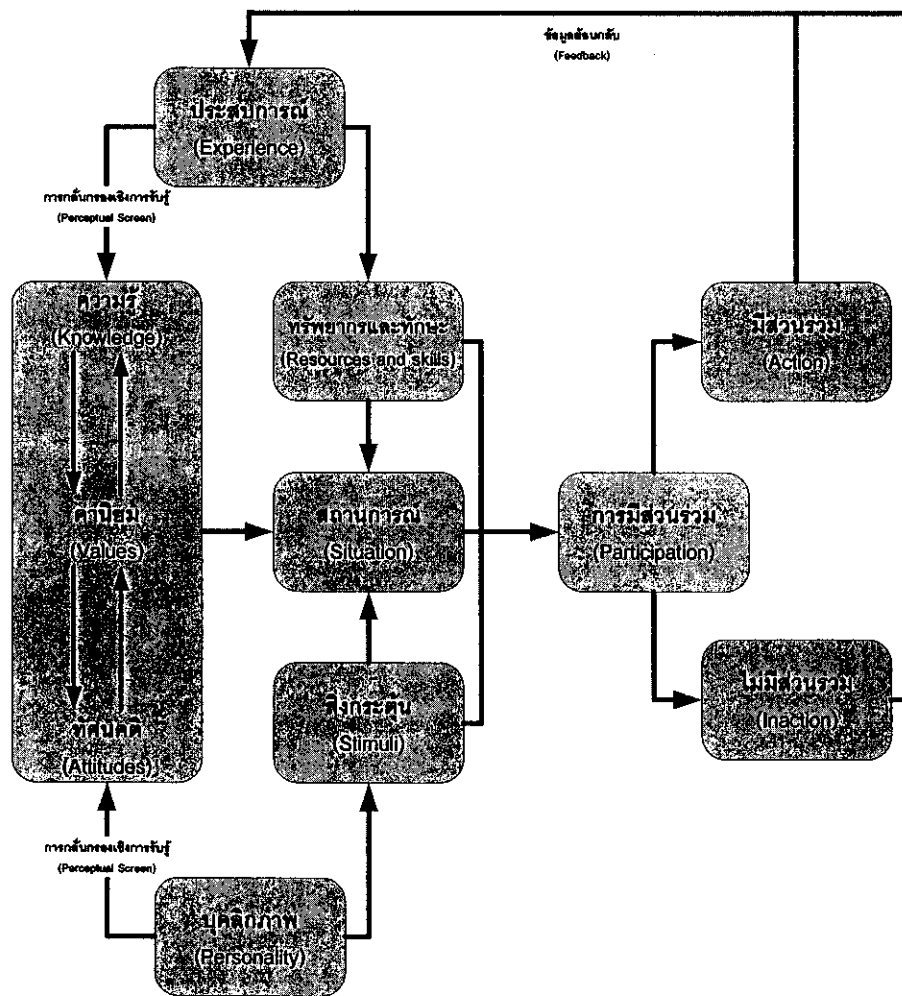
นีและคณะ (Nie et al 1969 : 67) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่า มีทั้งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์โดยตรง (แบ่งออกเป็นความสัมพันธ์สูงและปานกลาง) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางอ้อมหรือมีระดับความสัมพันธ์ต่ำ ดังแสดงในภาพที่ 2.2



ภาพที่ 2.2 ตัวแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนีและคณะ

ที่มา : นีและคณะ (Nie et al 1969 : 67)

นอกจากตัวแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนีและคณะแล้ว รัส เอ็ม (Rush M. 1992 : 4) (ภาพที่ 2.3) ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จะเห็นว่าตามความคิดของรัส เอ็ม สถานการณ์เป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจที่จะมีหรือไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยในสถานการณ์หนึ่งๆ ได้แก่ บุคคลจะมีการกลั่นกรองเชิงการรับรู้ผ่านทางการใช้ความรู้ ค่านิยม และทัศนคติของตัวเอง และอาจจะมีสิ่งกระตุ้นทางการเมืองเข้ามาเป็นสิ่งที่สร้างแรงจูงใจในการตัดสินใจ นอกจากนี้ทรัพยากรและทักษะที่แต่ละคนมีอยู่ รวมทั้งบุคลิกภาพของแต่ละปัจเจกก็มีผลต่อการตัดสินใจมีหรือไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นกัน ท้ายที่สุดเมื่อบุคคลตัดสินใจที่จะมีหรือไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว ผลลัพธ์จากการตัดสินใจดังกล่าวจะเป็นข้อมูลย้อนกลับไปเป็นประสบการณ์ต่อการกลั่นกรองเชิงการรับรู้ของบุคคลนั่นเอง



ภาพที่ 2.3 ตัวแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของรัส เอ็ม
ที่มา : ปรับจากรัส เอ็ม (Rush M. 1992 : 4)

จะเห็นได้ว่า จากแผนภาพข้างต้น การรับข่าวสารทางการเมือง ก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดความสนใจทางการเมืองจนนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่งานศึกษานี้สนใจว่า การสื่อสารทางการเมืองของวิทยุชุมชนในกรณีศึกษา มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในพื้นที่ได้อย่างไร

นอกจากนี้สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2542 : 335) ได้สรุปรวมบทบาทของปัจเจกชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากผลการวิจัยของนักวิชาการต่างๆ จำนวนมาก ซึ่งชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลในฐานะปัจเจกได้ดังนี้

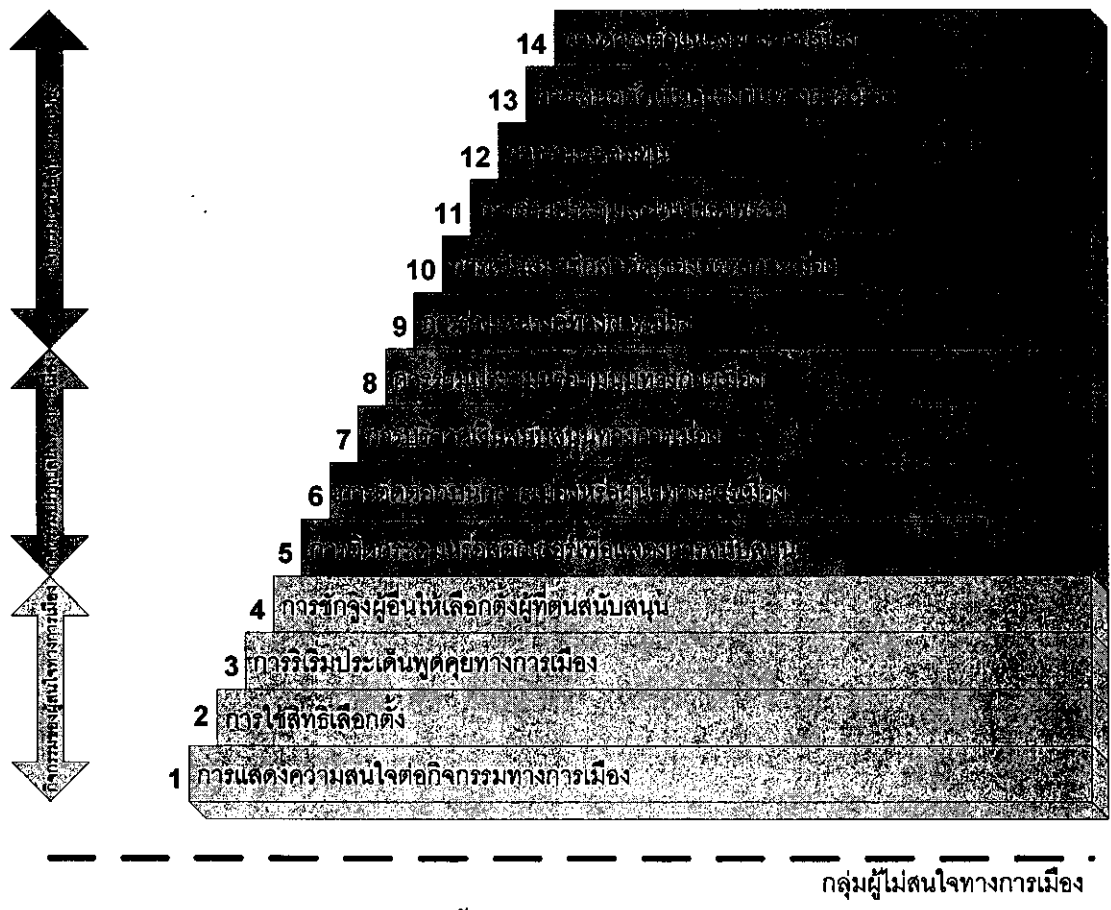
1. ปัจจัยความสนใจหรือความผูกพันกับการเลือกตั้งหรือการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
2. ปัจจัยการประกาศตัวสังกัดพรรคการเมือง โดยผู้ที่ประกาศตัวว่าสังกัดพรรคการเมืองจะมีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงกว่าผู้ที่มิได้ประกาศตัว
3. ปัจจัยอายุ คือ ผู้ที่มีอายุมากหรือผู้อาวุโสมีแนวโน้มจะเข้าสังกัดพรรคการเมืองมากกว่าผู้มีอายุน้อยหรือคนหนุ่มสาว
4. ปัจจัยความนิยมตัวบุคคลในการแข่งขันทางการเมือง ถ้าบุคคลใดมีความนิยมตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งในการแข่งขันทางการเมืองย่อมต้องการที่จะให้ผู้ที่ตนพอใจได้รับเลือกตั้ง ดังนั้น จึงมีความแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่มีได้นิยมในตัวบุคคลใดเป็นพิเศษ
5. ปัจจัยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และการศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อระดับความผูกพันทางการเมือง
6. ปัจจัยเพศ โดยเพศชายจะมีจิตใจเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ที่ทำให้เพศชายเป็นเพศที่เป็นผู้นำในทุกๆ ด้าน ส่วนเพศหญิงถูกอบรมขัดเกลาให้เป็นผู้ตาม

2.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันว่ารูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่มากมายและแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมือง ตามความคิดเห็นของมิลบราธ (Milbrath 1965 : 36-40) อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ 2542 : 56-60) พื้นฐานแล้วการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้สามารถแบ่งคนในสังคมออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่ไม่สนใจทางการเมือง กับกลุ่มที่สนใจทางการเมือง สำหรับผู้ที่สนใจทางการเมืองนั้นเมื่อนำเอาการใช้ทรัพยากรและความพยายามในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเข้ามาเป็นข้อพิจารณา ทำให้สามารถแบ่งระดับสูงต่ำของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้เป็น 3 กลุ่มเรียงตามลำดับการใช้ทรัพยากรและความพยายามน้อยไปหา

มาก ได้แก่ กลุ่มผู้สนใจทางการเมือง กลุ่มผู้กระทำการกิจกรรมปรับเปลี่ยนทางการเมือง และกลุ่มผู้ต่อสู้ทางการเมือง อย่างไรก็ตามการเป็นสมาชิกของกลุ่มทั้งสามนี้มีได้มีลักษณะคงที่ หากแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับปัจจัยกระตุ้นหรือต่อต้านที่บุคคลได้รับ

กรอบแนวคิดว่าด้วยลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมือง (The Hierarchy of Political Involvement) ที่เสนอโดยมิลบาร์ทมีฐานคติที่สำคัญอยู่สองประการ (Milbrath 1965 : 62 อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ 2542 : 326) คือ (1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งมีแนวโน้มที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำทางการเมืองอื่นๆ ด้วย และ (2) ความเกี่ยวพันทางการเมืองมีลักษณะเป็นลำดับขั้น นั่นคือ บุคคลที่อยู่ในลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองเดียวกันมีแนวโน้มที่จะมีกิจกรรมทางการเมืองเหมือนกัน ผู้ที่มีลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองในลำดับสูงจะครอบคลุมกิจกรรมทางการเมืองในลำดับที่ต่ำกว่าด้วย กรอบแนวคิดของมิลบาร์ทแสดงเป็นภาพได้ดังภาพที่ 2.5



ภาพที่ 2.4 ตัวแบบลำดับขั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของมิลบาร์ท

ที่มา: มิลบาร์ท (1965 : 36-40 อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ 2542 : 56-60)

นอกเหนือไปจากตัวแบบของมิลบาร์ทแล้ว ยังมีรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่นๆ อีกด้วย อาทิ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เสนอโดยเวอร์บาและนี (Verba and Nie 1975 : 57-58) ที่ประกอบด้วยรูปแบบต่างๆ ดังนี้

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทำให้ประชาชนมีอิทธิพลเหนือผู้นำในแง่ที่ว่าเป็นแรงกดดันให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตน คะแนนเสียงเป็นเสมือนอาวุธของประชาชนทำให้มีอำนาจควบคุมรัฐบาล ดังนั้น บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจึงเป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง มีความสำนึกในบรรทัดฐานของสังคม และวิถีการดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน อย่างไรก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่ที่ไปลงคะแนนเสียงนั้นอาจไม่เห็นความสำคัญของการกระทำของตนต่อผลทางการเมืองก็เป็นได้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ อาจไม่ได้เข้าเกี่ยวข้องกับการเมืองในรูปแบบอื่นใดเลย และผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองบางส่วน จะพบว่าเมื่อไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วก็จะยุติเพียงเท่านั้น และการเลือกตั้งที่ไม่สามารถมีขึ้นได้บ่อยครั้งก็เท่ากับเป็นข้อจำกัดที่ทำให้บุคคลไม่อาจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

2. กิจกรรมชุมชน (Community Activities) คือ การสร้างกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสังคม เป็นการเข้าร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งอาจจัดตั้งเป็นองค์การที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะแต่ไม่ใช่องค์กรของรัฐบาล

3. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Contacting Official) หมายถึง การกระทำของบุคคลในลักษณะที่เป็นการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ได้มาหรือปกป้องผลประโยชน์บางอย่างของตนหรือกลุ่มของตนถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบคับแคบ (Parochial Participation)

4. การล็อบบี้ (Lobbying) คือ ความพยายามของบุคคลในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำทางการเมืองโดยหาทางที่จะมีอิทธิพลในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของฝ่ายบริหาร

5. การประท้วง (Protest) เป็นการต่อต้านการตัดสินใจทางการเมืองในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม

6. การเป็นผู้สื่อสาร (Communicators) หมายถึง การที่บุคคลจะติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง การส่งจดหมายแสดงความสนับสนุนต่อผู้นำทางการเมืองในการดำเนินการที่เห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง การส่งคำประท้วงต่อการดำเนินการที่เห็นว่าไม่ดี การให้ข่าวสารทางการเมืองแก่เพื่อนบ้าน การแสดงความคิดเห็นของตนต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล การเขียนจดหมายแสดงความความคิดเห็นของตนต่อหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนต่างๆ

สำหรับนักวิชาการไทย บุญเสริม นาคสาร (2546 : 98) สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ 4 ลักษณะ คือ

1. การเรียกคืนอำนาจโดยการถอดถอน/ปลดออกจากตำแหน่ง (Recall) เป็นการควบคุมการใช้อำนาจของผู้แทนของประชาชนในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองแทนประชาชน หากปรากฏว่า ผู้แทนของประชาชนใช้อำนาจในฐานะ “ตัวแทน” มิใช่เป็นไปเพื่อหลักการที่ถูกต้อง หรือเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมที่แท้จริง ในทางตรงกันข้าม กลับเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยทุจริต หรือเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถเรียกร้องอำนาจ ที่ได้รับมอบไปนั้นกลับคืนมา โดย การถอดถอน/ปลดออกจากตำแหน่งได้

2. การริเริ่มเสนอแนะ (Initiatives) เป็นการทดแทนการทำหน้าที่ของผู้แทนของประชาชน หรือเป็นการเสริมการทำหน้าที่ของตัวแทนประชาชน ประชาชนสามารถเสนอแนะนโยบาย ร่างกฎหมาย รวมทั้งมาตรการใหม่ๆ เองได้ หากว่าตัวแทนของประชาชนไม่เสนอหรือเสนอแล้วแต่ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน

3. การประชาพิจารณ์ (Public Hearings) เป็นการแสดงออกของประชาชนในการเฝ้าตรวจสอบและควบคุมการทำงานของตัวแทนของประชาชน ในกรณีที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารเตรียมออกกฎหมายหรือกำหนดนโยบายหรือมาตรการใดๆ ก็ตามอันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่หรือสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถที่จะเรียกร้องให้มีการชี้แจงข้อเท็จจริงและผลดีผลเสีย ก่อนการออกหรือบังคับใช้กฎหมาย นโยบาย หรือมาตรการนั้นๆ ได้

4. การแสดงประชามติ (Referendum) ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายสำคัญ หรือการออกกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมาก ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถเรียกร้องให้รัฐรับฟังมติของประชาชนเสียก่อนที่จะตรากฎหมาย หรือดำเนินการสำคัญๆ โดยการจัดให้มีการลงประชามติเพื่อถามความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่อันเป็นการตัดสินใจขั้นสุดท้าย

2.4 อิทธิพลและผลกระทบของการสื่อสารทางการเมืองต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การสื่อสารกับระบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด ถ้าเรารับรู้การเปิดกว้างของสื่อมวลชนประเทศใดประเทศหนึ่งเราสามารถบอกถึงลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองการเมืองของประเทศนั้นได้ ในทางกลับกันการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เสรีภาพของสื่อมวลชนของประเทศนั้นก็สะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาการเมืองในประเทศนั้นๆ นอกจากนี้สื่อมวลชนเองก็เป็นตัวเร่งหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองได้อีกด้วย

ดังนั้น การพัฒนาระบบสื่อสารมวลชนภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และ ภาพยนตร์ ทำให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงอิทธิพลของของสื่อสารมวลชนผ่านการกล่อมเกลาทางสังคม ด้วยเหตุนี้สื่อมวลชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (เสถียร เขยประทับ 2552 : 18) ดังนั้นจึงได้สรุปการสื่อสารทางการเมืองที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้

1. สร้างให้เกิดแรงกดดันของกลุ่ม (Group pressure) และความคาดหวังของสังคม (Social expectation)

2. ตามหลักจิตวิทยา การเปลี่ยนแปลงทัศนคติจะเป็นไปได้ง่ายขึ้นเมื่อประชาชน มาร่วมกันและผูกพันกันในลักษณะกลุ่ม เช่น กลุ่มนิสิตนักศึกษาในอดีต กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

3. กลุ่มที่เปิดรับสื่อเป็นช่องทางใหม่และแปลกกว่าช่องทางอื่นๆ ไป ความใหม่ และความแปลกอาจมีอิทธิพลต่อความน่าเชื่อถือในข่าวสารที่ได้รับ

แม้ปัญหาในเรื่องผลกระทบของการสื่อสารการเมืองต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะไม่ใช่ปัญหาใหม่แต่ก็หาใช่เป็นเรื่องที่ล้าสมัย ทั้งนี้ เพราะการวิเคราะห์ถึงผลกระทบดังกล่าวค่อนข้างสลับซับซ้อนและมีหลากหลายมิติที่น่าสนใจ ที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องจาก วิทยาการสารสนเทศก้าวล้ำนำสมัยไปอย่างรวดเร็ว และกลายเป็นทรัพยากรที่มีมูลค่าเช่นเดียวกับทรัพย์สิน การวิเคราะห์ถึงผลกระทบการสื่อสารการเมืองในปัจจุบันจะต้องกระทำอย่างรอบด้าน ตั้งแต่ตัวผู้รับผลกระทบ ผู้ส่งผลกระทบ และผลกระทบในประเด็นต่างๆ (เสถียร เขยประทับ 2552: 18)

ในการศึกษาถึงตัวผู้รับผลกระทบครอบคลุมการศึกษาในทางทฤษฎีว่าผู้รับผลกระทบในทางการสื่อสารทางการเมืองมีลักษณะเป็นอย่างไร เช่น การพิจารณาถึงจิตวิทยาการสื่อสาร ความรู้/ทัศนคติ และภูมิหลังทางครอบครัว ปัจจัยเหล่านี้อาจจำแนกผู้เปิดรับสื่อได้เป็นกลุ่มๆ ตามความสนใจมากหรือน้อยในการเปิดรับสารจากวิทยุชุมชน

ในส่วนของผู้ส่งผลกระทบซึ่งมักหมายถึงสื่อสารมวลชน จากการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของผลกระทบในทางการสื่อสารการเมืองพบว่า ภาวะความขัดแย้งในระบบการเมืองและ ภูมิหลังกิจการของสื่อมวลชนเป็นตัวการที่ทำให้สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในวงการสื่อสารการเมือง นอกจากนี้นโยบายของสถานีวิทยุโทรทัศน์ นักข่าว/นักการเมือง และการโฆษณาหาเสียงล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้สื่อมวลชนเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดสภาพการไหลเวียนของข่าวสารการเมือง และการเคลื่อนไหวของประชาชนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างๆ

สำหรับประเด็นต่างๆ ของผลกระทบทางการสื่อสารการเมือง อาจกล่าวได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ทราบถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อผู้เปิดรับสื่อในการรับผลกระทบที่เกิดจากการสื่อสารการเมืองในแง่ใดบ้าง โดยอาจสรุปได้ว่าสื่อมวลชนสามารถส่งผลกระทบที่หลากหลาย โดยครอบคลุมในเรื่อง โครงสร้างของสังคม การบริหารงานสารสนเทศ ชนชั้นการสื่อสารการเมือง การทำทฤษฎีกรรมสิทธิ์ในสารสนเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การเข้าสู่อำนาจ พรหมแดนของอำนาจอธิปไตย และกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นต้น

3. แนวคิดเรื่องอำนาจและอิทธิพล

จุมพล หนิมพานิช (2547 : 76) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับอำนาจ (Power) หมายถึงความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะทำให้บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บุคคลนั้นต้องการ โดยไม่คำนึงว่าบุคคลที่จะต้องกระทำการนั้นจะมีความต้องการที่จะกระทำการนั้นหรือไม่

แคทซ์และคาห์น (Katz and Kahn 1966 : 218 อ้างถึงใน อิศรัฎฐ์ รินโรสง 2543 : 38) ให้ความหมายของอิทธิพล (Influence) ว่าหมายถึงสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดกระทำลงไปอันมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของตน แซคเคิลตัน (Shackleton 1995 : 73 อ้างถึงใน อิศรัฎฐ์ รินโรสง 2543 : 38) กล่าวถึงอิทธิพลว่าถ้าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีผลกระทบในทางใดทางหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้คนอื่นหรือกลุ่มอื่นเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือพฤติกรรม อาจกล่าวได้ว่าพวกเขามีอิทธิพลต่อผู้อื่น

จากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าอำนาจมีความแตกต่างจากคำว่าอิทธิพล เพราะอำนาจจะหมายถึงความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะทำให้บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บุคคลนั้นต้องการ โดยไม่คำนึงว่าบุคคลที่จะต้องกระทำตามนั้นมีความต้องการที่จะกระทำการนั้นหรือไม่ แต่อิทธิพลจะมีลักษณะที่ไม่มีการบีบบังคับ เพราะอิทธิพลหมายถึงความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะทำให้บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บุคคลนั้นต้องการ โดยปราศจากการบังคับ อิทธิพลจึงเป็นเพียงกระบวนการที่ผู้บริหารหรือผู้นำใช้เพื่อให้ไปมีผลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นที่อาจจะได้แก่ผู้ตามหรือผู้ร่วมงาน

อำนาจกับอิทธิพลมีความเกี่ยวพันกันในแง่ที่ว่า อำนาจหมายถึงการที่บุคคลหนึ่งสามารถที่จะทำให้บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำการบางอย่างที่บุคคลนั้นต้องการ หรืออำนาจหมายถึงแรงผลักดันที่ได้รับการยอมรับ เป็นเรื่องของการบังคับให้มีการปฏิบัติตาม ซึ่งบุคคลอาจไม่เต็มใจ แต่ก็ต้องยอมรับและปฏิบัติตาม แต่อิทธิพลเป็นเรื่องของการใช้ความสามารถชักจูงโน้มน้าว

ความคิดหรือพฤติกรรมของผู้อื่นให้คล้อยตามไม่มีการบังคับ หากแต่เป็นเรื่องของความสมัครใจ ทั้งนี้การใช้อำนาจของผู้บังคับบางครั้งอาจจะไม่ได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน จึงต้องใช้อิทธิพลเข้าช่วยเสริมการใช้อำนาจ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน ประกอบกับการใช้อำนาจอย่างเดียวโดยไม่มีควมระมัดระวังก็จะนำไปสู่ผลเสียมากกว่าผลดี

การทำให้อำนาจเป็นอิทธิพล โดยทั่วไปการได้มาซึ่งอำนาจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับผู้บริหารหรือผู้นำ ไม่ว่าผู้บริหารหรือผู้นำคนนั้นจะเป็นใครก็ตาม ความเป็นจริงแล้วการใช้อำนาจที่ได้มาเพื่อทำให้อำนาจเป็นอิทธิพลที่มีต่อบุคคลอื่น ความสัมฤทธิ์ผลเป็นสิ่งที่ท้าทาย ในทางปฏิบัติมีอยู่หลายวิธีหรือหลายกลยุทธ์ในการใช้อิทธิพล เช่น

1. เหตุผล หมายความว่าเวลาที่มีการโต้เถียงเชิงตรรกะจะต้องมีการให้เหตุผลข้อเท็จจริง และข้อมูลเพื่อสนับสนุนการอภิปรายโต้เถียง ไม่ใช่เฉพาะอารมณ์หรือความรู้สึก
2. ความเป็นมิตร หมายความว่ามีการสร้างความประทับใจ ความตั้งใจอันดีให้เกิดขึ้น ขณะเดียวกันก็มีการเอาอกเอาใจ
3. การเป็นพันธมิตร หมายความว่ามีการใช้การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการสนับสนุน
4. การต่อรอง หมายความว่ามีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เป็นหลักเวลาเจรจาต่อรอง
5. การขอร้องหรือการถือสิทธิ์ หมายความว่าได้รับการสนับสนุนจากระดับสูงตามที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งร้องขอ

ในการใช้อำนาจและอิทธิพลดังที่กล่าวข้างต้นมีความมุ่งหมายเพื่อให้ประสบผลสำเร็จคือผลประโยชน์ โดยผลประโยชน์ที่ได้รับจะเป็นไปได้สองทาง ได้แก่ ผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวม ผู้มีอำนาจในหน่วยงานหรือสังคมจะใช้อิทธิพลในการให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ ในทางกลับกันคนที่มิใช่อิทธิพลก็จะใช้อิทธิพลในการสร้างอำนาจเพื่อให้ได้ผลประโยชน์เช่นกัน จะมีส่วนแตกต่างกันในส่วนจากรูปแบบและวิธีการเท่านั้น

4. ทฤษฎีเข้มงวดและทฤษฎีการสื่อสารสองจังหวะ

ชวรัตน์ เชิดชัย (2527 : 37-41) อธิบายสภาพของการสื่อสารมวลชนดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่ามีวิวัฒนาการความเป็นมาอันยาวนาน มีปรากฏการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของการสื่อสารมวลชนมากมายที่นักสื่อสารมวลชนพยายามศึกษาและหาเหตุผลหรือแนวความคิด

มาอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านั้น ทฤษฎีทางการสื่อสารมวลชนที่สำคัญ คือ ทฤษฎีเข็มฉีดยา และทฤษฎีการสื่อสารสองจังหวะ

4.1 ทฤษฎีเข็มฉีดยา (Hypodermic needle Theory)

บางครั้งเรียกว่า ทฤษฎีสื่อสารจังหวะเดียว (One step Flow Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าองค์กรหรือผู้ส่งข่าวสารเป็นผู้มีอำนาจและบทบาทที่สำคัญที่สุด กล่าวคือ สามารถกำหนดข่าวสารและส่งข่าวสารไปยังผู้รับโดยคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นได้ คล้ายกับหมอนฉีดยาให้คนป่วย ข่าวสารที่ส่งไปก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้รับได้โดยตรง กว้างขวาง และทันที ส่วนฝ่ายผู้รับข่าวสารเป็นคนที่ต่างคนต่างอยู่ เฉื่อยชา และมีปฏิกิริยาหรือพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามที่ผู้ส่งข่าวสารต้องการ ไม่มีบทบาทหรืออำนาจควบคุมผู้ส่งข่าวสารได้ ทฤษฎีนี้ถือว่าผู้มีอำนาจและเข้าใจสถานการณ์ สามารถใช้สื่อมวลชนทำให้เกิดผลตามที่ตนเองต้องการได้

4.2 ทฤษฎีการสื่อสารสองจังหวะ (Two step Flow Theory)

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าข่าวสารที่ถูกส่งจากองค์กรสื่อมวลชนหรือผู้ส่งมิได้ไปถึงผู้รับโดยตรงเสมอไป บางครั้งข่าวสารไปถึงผู้รับในลักษณะการส่งต่อกันสองทอด คือ ลำดับแรกข่าวสารจะไปถึงผู้นำความคิด (Opinion Leaders) บางคนในชุมชนก่อน จากนั้นจึงถูกถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นในกลุ่ม ผู้นำความคิดเป็นเพียงสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มสังคมหรือชุมชน ซึ่งทฤษฎีนี้เชื่อว่าเป็นผู้มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาข่าวสาร ส่วนคนอื่นซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่เป็นพวกเฉื่อยชา ผู้นำความคิดจะเป็นผู้นำข่าวสารที่ได้รับมาจากแหล่งต่างๆ ไปเล่าให้บุคคลอื่นฟังโดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงข่าวสารให้เป็นไปตามความคิดของตน และในขณะเดียวกันบุคคลที่ได้ฟังส่วนใหญ่มักจะเป็นบุคคลที่ถูกสนใจได้ง่าย ดังนั้นข่าวสารจากสื่อมวลชนจึงไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อผู้รับส่วนใหญ่ ซึ่งขัดแย้งกับทฤษฎีเข็มฉีดยา

การสื่อสารทางการเมืองของวิทยุชุมชนในอำเภอเมืองบุรีรัมย์เป็นไปในลักษณะผู้ส่งข่าวสารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญสามารถกำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการทางการเมือง เพื่อส่งผ่านไปยังผู้ฟังโดยหวังผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ส่งข่าวสารต้องการ ผู้ฟังในฐานะผู้รับสาร ไม่มีบทบาทหรืออำนาจควบคุมผู้ส่งข่าวสารได้

5. แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน

5.1 พัฒนาการของวิทยุชุมชนในประเทศไทย

ในระยะแรกวิทยุกระจายเสียงของไทยเริ่มต้นจากการเป็นวิทยุของรัฐ ที่ส่งกระจายเสียงในพื้นที่แคบๆ ก่อน เนื่องจากเทคโนโลยีของเครื่องส่งยังไม่ก้าวหน้า แต่ในระยะต่อมา

เมื่อเทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามากขึ้น จึงมีการดำเนินการในลักษณะของวิทยุส่วนกลาง พยายามส่งกระจายเสียงให้ครอบคลุมพื้นที่ และกว้างไกลที่สุด แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องรัศมีการส่งและการรับฟัง จึงได้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุในท้องถิ่นขึ้นในที่ต่างๆ แต่ยังคงเป็นการถ่ายทอดรายการจากส่วนกลาง พร้อมทั้งเริ่มมีการทำรายการจากท้องถิ่นเข้ามาผสมบ้าง อีกรูปแบบหนึ่งของ “วิทยุท้องถิ่น” ในระยะเริ่มแรกของไทยคือ “วิทยุประจำถิ่น” (วปถ.) ของกรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก และ “สถานีของกรมประชาสัมพันธ์” ซึ่งมีกำลังส่งคลื่นครอบคลุมเฉพาะภูมิภาค หรือเฉพาะพื้นที่ บางจังหวัด แต่ทุกสถานีก็ยังมีหน่วยงานราชการเป็นเจ้าของและดำเนินงาน โดยเจ้าหน้าที่รัฐ ถึงแม้จะพยายามให้บริการข่าวสารหรือจัดรายการเพื่อประชาชนในท้องถิ่นก็ตาม แต่ยังไม่ถือว่าเป็นวิทยุชุมชนตามหลักสากลเนื่องจากกระบวนการคัดเลือกเนื้อหา และความเป็นเจ้าของยังไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่มและการบริหารจัดการของประชาชนในชุมชนโดยตรง

ในทศวรรษ 2490 รัฐไทยอนุญาตให้เอกชนสามารถจัดตั้งสถานีวิทยุเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจเป็นครั้งแรก โดยบริษัทธุรกิจบันเทิงหรือบริษัทโฆษณาจะเข้ามาขอซื้อเวลาจากสถานีของรัฐ แล้วขายเวลาต่อในลักษณะของคนกลางตามระยะเวลาที่กำหนดเอาไว้ หรือดำเนินการตั้งแต่ลงทุนปลูกสร้างอาคาร จัดหาเครื่องส่ง ขายเวลาหาโฆษณาและจัดทำรายการ (กาญจนา แก้วเทพ 2546 : 4-5)

ใน พ.ศ. 2492 วิทยุของรัฐเรียกได้ว่าเป็น “วิทยุสาธารณะ” ในระยะต่อมาได้เกิดวิทยุของภาคธุรกิจเป็นครั้งแรก โดยมีเป้าหมายหลักในการดำเนินงานทางวิทยุเพื่อแสวงหากำไรเป็นหลัก เช่น สถานีวิทยุขนาดเล็กในท้องถิ่นที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้น ส่วนใหญ่มีบริษัทธุรกิจด้านบันเทิงหรือโฆษณาเข้ามาดำเนินการกิจการ ตั้งแต่การลงทุนปลูกสร้างอาคาร จัดหาเครื่องส่ง อุปกรณ์บำรุงรักษาอุปกรณ์ ขายเวลาหาโฆษณา และจัดทำรายการ หรือซื้อเวลาจากสถานีของรัฐ เวลาต่อมาเปลี่ยนเป็นในลักษณะของคนกลางตามระยะเวลาที่กำหนดเอาไว้จากรูปแบบวิทยุของรัฐ และวิทยุธุรกิจ ทั้งสองแบบ

ในช่วง พ.ศ. 2535-2538 ซึ่งเกิดกระแสปฏิรูปการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทำให้องค์กรภาครัฐ นักวิชาการ และภาคประชาชน ได้ศึกษาและจัดทำข้อเสนอการปฏิรูประบบวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่เน้นสิทธิด้านข้อมูล และสิทธิด้านการสื่อสารเพื่อสนองตอบต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จนสามารถผลักดันให้บรรจุลงในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 39, 40 และ 41 ได้ จึงกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิรูปสื่อครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนอย่างมาก ในส่วนที่เกี่ยวกับสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อประเภทใช้คลื่นความถี่แม่เหล็กไฟฟ้า เช่น วิทยุ นั้น สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญได้เล็งเห็นความจำเป็นที่จะให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่อย่างเป็นธรรม

ให้แก่หน่วยงานทั้งของรัฐ องค์กรเอกชน ไปจนถึงประชาชนในตำบลหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลออกไป ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีความหวังว่าคลื่นความถี่เหล่านี้จะไม่เพียงถูกใช้ เพื่อส่งข่าวสารจากรัฐไปสู่ประชาชนทางเดียวเช่นที่เคยเป็นมา แต่จะถูกนำมาใช้เพื่อให้ประชาชนส่งข่าวสารกลับมายังรัฐ และให้ประชาชนได้ส่งข่าวสารถึงกันเองในแนวระนาบ เพื่อให้ข่าวสารที่แพร่กระจายหลากหลายนี้ มีบทบาทในการช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (ปณณพร ไพบูลย์วัฒนกิจ 2549 : 1-8)

5.2 การก่อตั้งวิทยุชุมชนในประเทศไทย

การเกิดขึ้นของวิทยุชุมชน เริ่มต้นจากองค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการ หัวก้าวหน้าด้านสื่อสารมวลชน ที่เห็นว่าวิทยุชุมชนเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชน และเป็นช่องทางการสื่อสารภาคประชาชน ดังนั้น หลังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ประกาศใช้ องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการเหล่านี้ได้ขยายความรู้ด้านสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และดำเนินการฝึกอบรมเกี่ยวกับการดำเนินการวิทยุชุมชนให้แก่ชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศอย่างต่อเนื่องภายใต้หลักการว่า “วิทยุชุมชนเป็นของชุมชน เพื่อชุมชนและโดยชุมชน” นอกจากนี้การดำเนินงานของวิทยุชุมชนยังใช้รูปแบบอาสาสมัคร ไม่แสวงหากำไรทางธุรกิจและไม่ถูกแทรกแซง/ครอบงำจากรัฐ ทุน และนักการเมือง (กาญจนา แก้วเทพ 2546 : 10)

สามปีหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 วิทยุชุมชนเสียงชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี ถูกระบุว่าเป็นวิทยุชุมชนแห่งแรกที่ได้ทำการทดลองออกอากาศเป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2544

ในช่วงปลาย พ.ศ. 2544 มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (Civic-Net Foundation) คณะคิดตามมาตรา 40 ต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นคณะกรรมการรณรงค์การปฏิรูปสื่อ ใน พ.ศ. 2544 มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) และตัวแทนภาคประชาชน ได้ประชุมร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อสร้างความตื่นตัวและการมีส่วนร่วม ได้ก่อให้เกิด “เครือข่ายวิทยุชุมชน” ทั่วประเทศ ภูมิภาคของประเทศไทย (มธุรส ศิริสถิตกุล 2548 : 6-8) ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการดำเนินการวิทยุชุมชนขึ้นในหลายชุมชน และขยายตัวต่อเนื่องอย่างกว้างขวาง ถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ซึ่งจัดและดำเนินการด้วยความร่วมมือกันของภาคประชาสังคมและองค์กรสนับสนุนที่ไม่ใช่ภาครัฐ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กระบวนการเตรียมการภาคประชาชน เพื่อพร้อมรับและใช้สิทธิอย่างมีวิสัยทัศน์

ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2542-2544 มีกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในเรื่องเกี่ยวกับวิทยุชุมชน โดยสถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนา

ประชาสังคมร่วมกับองค์กรสนับสนุนทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ได้ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ตัวแทนชุมชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งมีในทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อให้ได้ทราบถึงสิทธิตามที่ระบุใน มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญ และนำเสนอแนวทางการดำเนินการวิถุชุมชนตามแนวทางของยูเนสโก (UNESCO) คือ เพื่อให้เป็นสื่อที่ประชาชนร่วมกันเป็นเจ้าของ ร่วมใช้ ร่วมรับผิดชอบ เพื่อประโยชน์สาธารณะ เพื่อให้เป็นเครื่องมือการสื่อสารของชุมชน โดยศักยภาพและความเป็นตัวตนของชุมชน ต่อมาเมื่อรัฐบาลอนุญาตให้วิถุชุมชนสามารถมีโฆษณาได้ ใน พ.ศ. 2547 ทำให้วิถุชุมชนได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วและขาดกระบวนการเรียนรู้และทำความเข้าใจในหลักการของวิถุชุมชน จึงทำให้เกิด “สงครามแย่งชิงคลื่นความถี่” ขึ้น นอกจากนี้กลุ่มการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นรวมถึงกลุ่มทุนขนาดใหญ่ โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเพลง ได้เข้ามาจัดตั้ง “สถานีวิถุชุมชน” ด้วย สิ่งเหล่านี้ทำให้หลักการวิถุชุมชนถูกคุกคาม และถูกรอปรังจากภาครัฐและภาคธุรกิจ เนื่องจากต่างฝ่ายต่างอ้างว่าสถานีวิถุชุมชนของตนเอง คือ “วิถุชุมชน”

ในช่วงระยะแรกของการตั้งวิถุชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการรณรงค์ปฏิรูปสื่อ ผีกรอบเตรียมความพร้อมให้กับชุมชนเรื่องสิทธิในการใช้สื่อตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (มธุรส ศิริสถิตกุล 2548 : 9-10) การสนับสนุนขององค์กรดังกล่าวทำให้เกิด “จุดปฏิบัติการวิถุชุมชน” และหน่วยงานองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานปฏิรูปสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันพระปกเกล้า สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (LDI) ได้สนับสนุนวิถุชุมชนในแง่ของกิจกรรม และการผลิตสื่อตามประเด็นที่ตนเองทำงานเป็นระยะ ๆ จนปัจจุบัน ปัญหาที่สำคัญของวิถุชุมชน ได้แก่ ปัญหาคลื่นทับ/คลื่นแทรก ปัญหาบุคลากร ปัญหาอุปกรณ์ในห้องส่ง สรุปได้ดังนี้ (พนา ทองมีอาคม ม.ป.ป. : 2)

1. ปัญหาคลื่นทับ/คลื่นแทรก เป็นปัญหาที่วิถุชุมชนส่วนใหญ่ประสบอยู่มีการใช้คลื่นความถี่ทับกัน เลขคลื่นความถี่ใกล้กันจนทำให้เกิดการแทรก หรือเบียดกัน
2. ปัญหาบุคลากร ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ บุคลากรขาดความรู้ทางเทคนิคการใช้เครื่องส่ง การใช้ซีดี การใช้คอมพิวเตอร์ ผู้จัดการขาดทักษะการจัดการที่มีประสิทธิภาพและความหลากหลาย
3. ปัญหาการสร้างเครือข่าย/การสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน สถานีวิถุชุมชนส่วนใหญ่ มีปัญหาการสร้างเครือข่าย/การสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน แล้วไม่รู้จะไป

ปรึกษากับใคร ปัญหาอื่นๆ ได้แก่ เครือข่ายขาดข้อมูลข่าวสารทำให้ไม่รู้เท่าทันสถานการณ์ การติดต่อประสานงานในระดับภาคไม่ต่อเนื่อง และหน่วยราชการในชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วม เป็นต้น

4. วิทยุชุมชนกับการแทรกแซงของรัฐ ทูน และกลุ่มการเมือง การดำเนินงานของวิทยุชุมชนที่ขัดหลักการของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชนนั้น ถูกแทรกแซงอยู่เป็นระยะๆ ในหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

- การแทรกแซงของรัฐ คือ การสั่งปิดสถานี และการที่เจ้าหน้าที่ของราชการมาตรวจสอบในสถานี การส่งจดหมายมาเตือน ทหารหรือตำรวจมาตรวจเยี่ยมสถานี และการให้ไปรายงานตัวที่กองทัพบก

- การแทรกแซงของกลุ่มการเมือง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการเมืองและวิทยุชุมชนเป็นความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อกันมากกว่า และเป็นการแทรกแซงที่ไม่ใช่เป็นการขู่บังคับ แต่กลุ่มการเมืองโดยเฉพาะกลุ่มการเมืองท้องถิ่น มักจะให้การสนับสนุนวิทยุชุมชน โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ให้ ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์และหวังผลทางการเมืองในระยะยาว

- การแทรกแซงของภาคธุรกิจ คือ การพยายามชักจูงให้วิทยุชุมชนมีโฆษณาและให้รับสปอนเซอร์ การพยายามโน้มน้าวหรือจูงใจให้คนในชุมชน กรรมการ และผู้จัดการเห็นว่าวิทยุชุมชนต้องมีโฆษณาและเห็นว่าภาคธุรกิจในชุมชน หรือท้องถิ่นเป็นฝ่ายสนับสนุนเงินให้มาดำเนินงานวิทยุชุมชน

การเกิดขึ้นของวิทยุชุมชนเป็นจำนวนมาก นอกจากจะทำให้วิทยุชุมชนเดิมต้องสูญเสียเอกลักษณ์ที่ร่วมกันสร้างขึ้นมา คือ เป็นวิทยุของชุมชน เพื่อชุมชน และโดยชุมชนแล้วยังทำให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจวิทยุชุมชนผิดไปจากหลักการเดิมด้วย นอกจากนี้การดำเนินการวิทยุชุมชนก็มีข้อจำกัดหลายประการ กล่าวคือ หลักการของการเป็นสื่อที่ไม่แสวงหากำไร ทำให้วิทยุชุมชนดำเนินการได้อย่างยากลำบากภายใต้ระบบทุนนิยมปัจจุบัน ส่วนการมีส่วนร่วมและจิตวิญญาณอาสาสมัครนั้น นับเป็นโจทย์ที่ท้าทายต่อความยั่งยืนของวิทยุชุมชน ซึ่งสามารถดูได้จากความร่วมมือร่วมใจของอาสาสมัครสมาชิกในชุมชน และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของคนในชุมชน (จิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร 2546 : 7-8)

นอกจากนี้ความเป็นอิสระของวิทยุชุมชนสามารถดูได้จากแหล่งที่มาของเงินสนับสนุนว่ามาจากแหล่งใด หลากหลายกลุ่มหรือไม่ วิทยุชุมชนจึงตอบสนองแง่มุมที่สำคัญที่บ่งบอกถึงการเป็นวิทยุชุมชนได้ ใน 4 แง่มุมด้วยกัน (จิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร 2546 : 7-8) ได้แก่

1. วิทยุชุมชนเป็นสื่อทางเลือก (Alternative Media) ในแง่มุมนี้วิทยุชุมชนเป็นวิทยุที่ประชาชนเป็นเจ้าของไม่ใช่บริษัทขนาดใหญ่ การดำเนินงานไม่หวังผลกำไร และไม่ขายผู้รับสารให้กับบริษัทเพื่อเป็นรายได้ นอกจากนี้ยังเป็นอิสระจากรัฐและองค์กรทางสังคมอื่นๆ และไม่สนใจการทำงานแบบมีอาชีพ แต่พึ่งพาอาสาสมัคร ส่วนการผลิตรายการ ผู้รับสารทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร โดยนำเสนอเนื้อหาจากเกณฑ์การเลือกที่แตกต่างจากสื่อกระแสหลัก เช่น เรื่องค้องห้ามหรือไม่ได้เสนอในสื่อกระแสหลัก เรื่องชีวิตประจำวัน หรือเรื่องของคนสามัญ เป็นต้น

2. วิทยุชุมชนเป็นสื่อชุมชน (Community Media) วิทยุชุมชนถูกมองว่าเป็นการออกแบบขึ้นมาเพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มที่อยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะอยู่ในระดับสังคมเศรษฐกิจใด องค์กรใด หรือคนกลุ่มน้อย/กลุ่มวัฒนธรรมย่อยใด นอกจากนี้วิทยุชุมชนเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) และมีทิศทางการไหลของข่าวสารทั้งจากบนลงล่าง (Top-down) จากล่างขึ้นบน (Bottom-up) และในระนาบเดียวกัน (Horizon) โดยการดำเนินงานมีเป้าหมายที่หลากหลายตามระดับของผู้เกี่ยวข้อง การเป็นสื่อชุมชนคือการมุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร สร้างความรู้ตีกร่วมในชุมชน เป็นเวทีแลกเปลี่ยนข่าวสาร/ความคิด และเป็นช่องทางในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ไม่ว่าจะเป็นผู้วางแผนการใช้สื่อ ผู้ใช้ ผู้ผลิต ผู้แสดง ฯลฯ

3. วิทยุชุมชนเป็นสื่อภาคประชาชน (Civic Media) เป็นมุมมองในแง่ที่ว่าวิทยุชุมชนไม่เป็นทั้งของภาครัฐและเอกชน ไม่มุ่งกำไรสูงสุด มีพันธกิจเพื่อตอบสนองประโยชน์ของสาธารณะ นอกจากนี้รายการยังมีเนื้อหาที่หลากหลายกว่าสื่อภาครัฐและสื่อภาคเอกชน กล่าวคือ สื่อภาคประชาชนนอกจากจะมุ่งเน้นที่ข่าวและสาระมากกว่าบันเทิงแล้ว ยังมุ่งหวังการมีส่วนร่วมจากประชาสังคมอีกด้วย

4. วิทยุชุมชนเป็นสื่อสาธารณะ (Public Service Broadcasting) ความเป็นสาธารณะทำให้วิทยุชุมชนต้องยึดถือประโยชน์ของประชาชนทุกคน โดยมีอิสระจากอิทธิพลของรัฐและกลุ่มทุน มีความหลากหลายและความแตกต่างจากสื่อเชิงพาณิชย์ ส่วนเนื้อหาที่นำเสนอต้องเป็นกลางสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของประชาชนทุกกลุ่ม รวมถึงการให้ความสำคัญกับคุณภาพมากกว่าปริมาณ รายได้หลักควรมาจากประชาชนในรูปแบบของ “ค่าธรรมเนียม” เป็นหลัก

วิทยุชุมชนเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนรากหญ้าในพื้นที่ที่ได้ดีกว่าสื่อที่มาจากส่วนกลาง หลักการดำเนินงานที่ดีของวิทยุชุมชน เบื้องหลังความเป็นมาของวิทยุชุมชนมีหลักปรัชญาที่สำคัญคือการใช้ระบบการสื่อสารระบบหนึ่งเพื่อสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตย ดังนั้นการสื่อสารสร้างสรรค์ประชาธิปไตยของวิทยุชุมชนที่เป็นตัวการของการสื่อสารเองต้องมี

ประชาธิปไตยเสียก่อน เนื่องจากหลักความจริงที่ว่าไม่มีใครให้อะไรในสิ่งที่ตัวเองก็ไม่มีได้ และจากประวัติศาสตร์ของระบบวิทยุกระจายเสียงของประเทศไทย วิทยุกระจายเสียงได้พัฒนามาจากขั้นตอนของการเป็นสื่อของรัฐ/ สื่อสาธารณะ/สื่อระดับชาติ เข้ามาสู่การเป็นสื่อธุรกิจ/สื่อเชิงพาณิชย์ และปัจจุบันก็เริ่มก้าวเข้าสู่พัฒนาการขั้นสุดท้าย คือ การเป็นสื่อชุมชน/สื่อท้องถิ่น ปรัชญาของวิทยุชุมชนคือเจตนารมณ์ของหลักการประชาธิปไตยที่ว่า เป็นวิทยุของชุมชนนั่นเอง กล่าวคือ ต้องให้ประชาชนเข้ามาดำเนินงานวิทยุชุมชน ต่อจากนั้นประชาชนจึงจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และในท้ายที่สุดเนื้อหารายการของวิทยุชุมชนก็จะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน วิทยุชุมชนจึงไม่ใช่วิทยุที่มีคนอื่นไปทำเพื่อชุมชนแต่เป็นวิทยุที่ชุมชนทำเพื่อชุมชนเอง

เพื่อให้วิทยุชุมชนได้เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย และพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง การดำเนินงานวิทยุชุมชนจำเป็นต้องเป็นไปตามหลักการที่แท้จริงและถูกต้องของการทำงานวิทยุชุมชน หลักการสำคัญๆ ของการดำเนินงานวิทยุชุมชน 5 หลักการ (จุมพล รอดคำดี 2542 : 24) คือ

1. โครงสร้างที่เหมาะสมของวิทยุชุมชน
2. คณะกรรมการดำเนินงาน
3. การบริหารจัดการ
4. หลักการผลิตเนื้อหาและรูปแบบรายการ
5. โครงสร้างที่เหมาะสมของวิทยุชุมชน

ในปี พ.ศ. 2553 วิทยุชุมชนหลายแห่งในประเทศไทย กำลังอยู่ในช่วงทดลองแสวงหารูปแบบการบริหารจัดการ โดยคณะกรรมการชุดต่างๆ ซึ่งยังไม่ลงตัว ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคณะกรรมการดำเนินงานและการดำเนินงานนั้น จึงเป็นเพียงการถอดบทเรียนออกมาจากงานวิจัยวิทยุชุมชนในที่ต่างๆ เท่านั้น โดยทั่วไป คณะกรรมการดำเนินงานของวิทยุชุมชนในช่วงระยะเปลี่ยนผ่านมักจะมี 3 ชุด (พนา ทองมีอาคม ม.ป.ป. : 3) คือ

1. คณะกรรมการบริหาร ซึ่งมีภูมิลำเนาที่หลากหลายและควรเป็นตัวแทนของคนทุกกลุ่ม ควรมีขอบเขตความรับผิดชอบดังนี้ การกำหนด นโยบาย รูปแบบและเนื้อหารายการ การวางแผนงานและดูแลให้มีการดำเนินงานไปตามแผนนโยบาย การสรรหาคณะกรรมการ/อนุกรรมการผลิตรายการ การเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการของคณะกรรมการผลิตรายการ การสนับสนุนการผลิตรายการ ทั้งในเรื่องงบประมาณ อุปกรณ์และการขยายเครือข่าย การวิเคราะห์กลยุทธ์และมาตรการที่เกี่ยวกับการปรับปรุงรายการ การนำเสนอแนวทางและวิธีการพัฒนาวิทยุชุมชนให้เป็นไปตามนโยบาย

2. คณะกรรมการ/อนุกรรมการผลิตรายการ มีขอบเขตรับผิดชอบดังนี้ การกำหนดช่วงเวลาออกอากาศและความยาวของรายการ การผลิตและจัดทำรายการวิทยุชุมชนให้เป็นไปตามกรอบและแนวคิดที่คณะกรรมการบริหารกำหนดมาให้ การตัดสินใจในการเชิญบุคคล หรือองค์กรมาให้ข้อมูลหรือมาร่วมรายการได้ตามความเหมาะสม ประสานกับแหล่งข้อมูลทั้งที่เป็นหน่วยงานรัฐในท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชน รวมทั้งประสานกับอาสาสมัคร การคัดเลือกประเด็นเนื้อหา และจัดหาเนื้อหาเพื่อผลิตรายการ การประชาสัมพันธ์รายการผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น จัดส่งข่าวสารเพื่อเผยแพร่ ถ่ายทอดเสียงผ่านทางหอกระจายข่าว รวมทั้งค้นคิดกิจกรรมเสริมรายการวิทยุชุมชน เช่น เวทีวิทยุชุมชนสัญจร การจัดทำกรีนนั้รายการ การรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน

3. อาสาสมัครมีจำนวนมากอย่างไม่จำกัด ในการมีส่วนร่วมเข้ามาดำเนินการต่างๆ กับวิทยุชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกิจกรรมต่างๆ เป็นผู้ส่งข่าวความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ในปัจจุบันวิทยุชุมชนมีอิทธิพลต่อประชาชนในท้องถิ่น เนื่องจากในหลายๆ พื้นที่ ได้มีการจัดตั้งวิทยุชุมชนขึ้นมาอย่างมากมาย แต่ในแง่ของการดำเนินการนั้นวิทยุชุมชนหลายๆ แห่งถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางการเมืองมากกว่าเป็นการสื่อสารเพื่อให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

5.3 ลักษณะทั่วไปของวิทยุชุมชนในปัจจุบัน

ในปัจจุบันมีวิทยุชุมชนเกิดขึ้นมากมายตามลักษณะการใช้ประโยชน์เพื่อชุมชนของตน แต่โดยทั่วไปแล้ววิทยุชุมชนในแต่ละแห่งจะมีลักษณะสำคัญ (จุมพล รอดคำดี 2542 : 45) ดังนี้

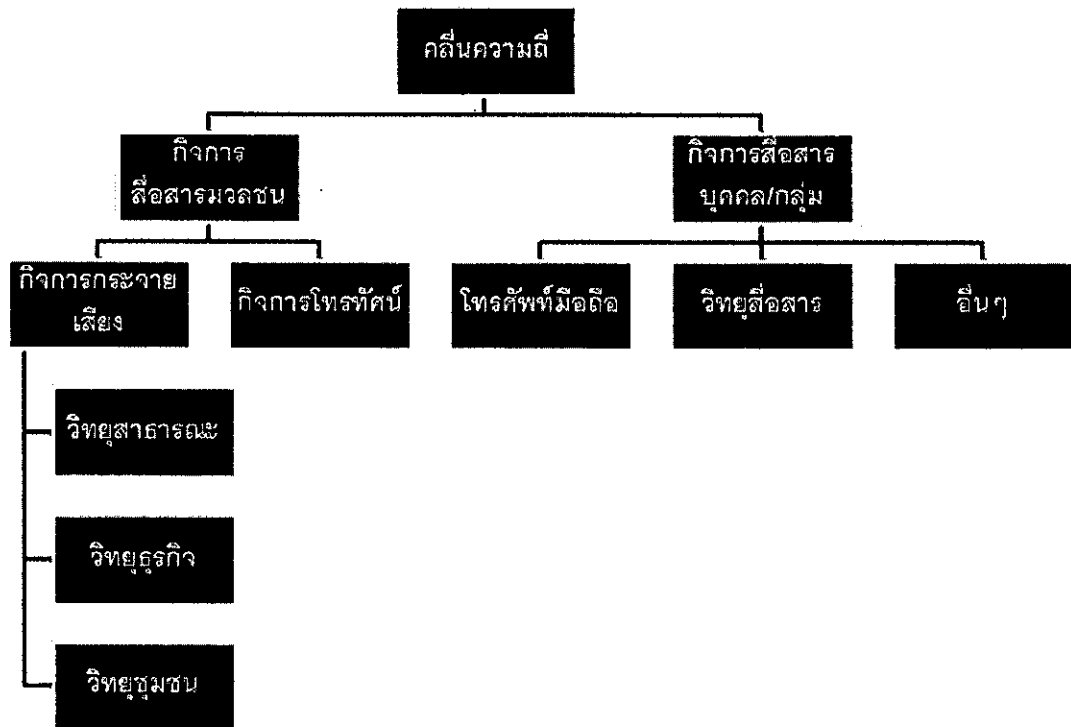
1. สถานที่ตั้ง สถานีวิทยุชุมชนตั้งอยู่ในที่สาธารณะมากที่สุด ตั้งอยู่ในวัด/มัสยิด/โบสถ์ ศาลาเอนกประสงค์และที่สาธารณะอื่นๆ ส่วนสถานที่ตั้งรองลงมา คือ ที่ทำการส่วนราชการ เทศบาล โรงพยาบาล โรงเรียน และที่ทำการราชการอื่น ๆ สถานีวิทยุชุมชนที่ตั้งอยู่ในสถานที่ของ ที่ทำการส่วนราชการและสำนักงานขององค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เทศบาล สถานีอนามัย มูลนิธิ และโรงพยาบาล เป็นต้น มักได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการนั้นๆ เช่น การออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ การซ่อมแซมบำรุงรักษาเครื่องส่งและอุปกรณ์ เป็นต้น แต่การตั้งอยู่ในสถานที่ราชการหรือสำนักงานองค์กรพัฒนาเอกชน ทำให้บางคนและบางกลุ่มในชุมชนไม่สะดวกใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม สถานที่ตั้งสถานีควรเป็นที่สาธารณะที่สมาชิกเข้าออกได้สะดวก

2. กำลังส่งและพื้นที่กระจายเสียง ขึ้นอยู่กับหลายเงื่อนไขด้วยกัน เช่น สภาพภูมิประเทศ กำลังส่ง และสถานที่ตั้งของสถานี สถานีวิทยุชุมชนส่วนใหญ่ใช้เครื่องส่งที่มีกำลังส่งน้อยกว่า 30 วัตต์ มีเป็นส่วนน้อยที่สถานีวิทยุชุมชนที่มีกำลังส่งระหว่าง 31-60 วัตต์ และสถานีวิทยุ

ชุมชนที่มีกำลังส่งมากกว่า 60 วัตต์ รัศมีกระจายเสียงประมาณ 10-15 กิโลเมตร วิทยุชุมชนส่วนใหญ่สามารถกระจายเสียงได้ในระดับตำบลถึงระดับอำเภอ

3. วันและเวลากระจายเสียง สถานีวิทยุชุมชนส่วนมากกระจายเสียงทุกวัน หรือช่วงเวลาออกอากาศขึ้นอยู่กับความต้องการของชุมชน สำหรับจำนวนชั่วโมงกระจายเสียงต่อวันนั้น สถานีวิทยุชุมชนส่วนมากกระจายเสียงมากกว่า 9 ชั่วโมง และในกรณีที่สถานีวิทยุชุมชนส่วนใหญ่ออกอากาศทุกวันและวันละมากกว่า 9 ชั่วโมง เนื่องจากผู้จัดต้องการให้ผู้ฟังรับทราบว่าสถานีของตนเปิดดำเนินการอยู่ ซึ่งผู้ฟังสามารถสัมผัสได้ทางคลื่น แม้ว่าจะเปิดแต่เพลงอย่างเดียวโดยไม่มีผู้จัดรายการก็ตาม

ในปัจจุบันมีการเชื่อมโยงวิทยุชุมชนกับการสื่อสารทางการเมือง วิทยุชุมชนเป็นสถาบันทางสังคม และเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการประชาสังคมในการสื่อสาร การแสดงผลของชุมชนสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดประสิทธิภาพ ในแง่การเผยแพร่สู่สาธารณะและการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี มีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและเป็นทางเลือกที่กลุ่มปฏิบัติการทางการเมืองได้ใช้เพื่อการสื่อสารมีส่วนช่วยสร้างเสถียรภาพของขบวนการ



ภาพที่ 2.5 การใช้ประโยชน์คลื่นความถี่วิทยุในปัจจุบัน

ที่มา: จัดทำขึ้นจากพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ พ.ศ. 2543

อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบันการดำเนินงานสถานีวิทยุชุมชนของไทยยังผิดกฎหมายตามมาตรา 80 แห่งพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 (พนา ทอมีอคม ม.ป.ป. : 6) อีกทั้งยังคงอยู่ภายใต้ความกดดันจากฝ่ายการเมือง หน่วยงานรัฐ รวมทั้งยังไม่มีกรอบใบอนุญาตการประกอบกิจการวิทยุชุมชนเพื่อให้กิจการวิทยุชุมชนของประเทศไทยมีพื้นที่รองรับอย่างถูกต้องตามกฎหมาย การอยู่ภายใต้การแข่งขันทางการเมืองทำให้วิทยุชุมชนมีส่วนสำคัญในการสร้างความเคลื่อนไหวทางการเมือง เนื่องจากว่าวิทยุชุมชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการเข้าถึงคนในท้องถิ่นได้ง่ายกว่าการสื่อสารทางการเมืองรูปแบบอื่นๆ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุนีย์ หนูสง (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุชุมชน อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผ่านทางรายการวิทยุชุมชน โดยศึกษาความเป็นมา โครงสร้างการดำเนินงาน ระดับของการมีส่วนร่วม ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนในอำเภोजอมบึงเกี่ยวกับรายการวิทยุชุมชน ผลการศึกษา พบว่าองค์ประกอบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร เนื้อหาสาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร ผู้วิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านผู้ส่งสาร (Sender) กลุ่มตัวอย่างมีกระบวนการแสวงหาข้อมูลจากการมองเห็นสภาพของชุมชน ประสบการณ์ และจากการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น สอบถามจากผู้รู้ ค้นคว้าจากเอกสาร อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหา พิจารณาจากความใกล้ชิดจากข่าวสารข้อมูล ความสดใหม่ของเหตุการณ์ ความทันสมัยตรงตามเทศกาล ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และความรู้และประสบการณ์ของผู้ผลิตรายการ/ผู้ดำเนินรายการเป็นสำคัญ องค์ประกอบด้านเนื้อหาของสาร (Message) ที่นำเสนอพบว่ามี 2 รูปแบบรายการ คือ รูปแบบรายการข่าวสลับการเปิดเพลง และรูปแบบรายการสนทนาหรือพูดคุยสลับกับการเปิดเพลง และวัตถุประสงค์หลัก คือ ให้ความรู้ (To educate) ให้ข้อมูลข่าวสาร (To inform) และให้ความบันเทิง (To entertain) องค์ประกอบด้านช่องทางการสื่อสาร (Channel) พบว่าอุปกรณ์ที่ใช้อยู่ในวิทยุชุมชนสามารถออกอากาศได้ แต่ไม่สามารถส่งสัญญาณได้ครอบคลุมได้ทั่วทุกพื้นที่ในอำเภोजอมบึง เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบและสลับภูเขาสูงในบางพื้นที่ ส่วนการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสื่อสารของวิทยุชุมชน (Participatory Communication) ได้สร้างลักษณะแบบสองทาง คือ การสื่อสารที่สามารถโต้ตอบกันได้ระหว่างผู้ส่งสาร

กับผู้บริหารเนื่องจากวิद्यุชุมชนสามารถช่วยแก้ปัญหาภายในชุมชนได้ วิद्यุชุมชนเป็นสื่อที่ทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย และเมื่อวิद्यุชุมชนได้แจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงแล้ว ประชาชนจะเกิดความรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้นอกจากนี้ วิद्यุชุมชนยังเป็นสื่อเพื่อสร้างความบันเทิง และทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ดังนั้นคณะกรรมการของวิद्यุชุมชนจึงควรสร้างการมีส่วนร่วมให้กับผู้บริหารมากขึ้น เช่น การสำรวจความต้องการของชุมชนว่าต้องการรับฟังรายการในลักษณะใด รวมทั้งทำอย่างไรให้วิद्यุชุมชนสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ของชุมชน และให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิद्यุชุมชนเพิ่มขึ้น

ณัฐวัฒน์ พรวงษ์หุ่่น (2552 : บทคัดย่อ) ศึกษาค้นหาปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการวิद्यุชุมชนเฉพาะประเภทที่เป็นวิद्यุชุมชนตามหลักการที่แท้จริงของการดำเนินงานคือ วิद्यุชุมชนต้องเป็น “ของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน และไม่มีกำไรโฆษณาเพื่อแสวงหารายได้” อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนในการดำเนินกิจการวิद्यุชุมชนของประเทศไทย ผู้ฟังของสถานีวิทยุชุมชนในภูมิภาคของประเทศไทยในพื้นที่สนามวิจัย 3 แห่ง คือ สถานีวิทยุชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง(ภาคตะวันออก) สถานีวิทยุชุมชนปฐมสาคร ตำบลเกษตรพัฒนา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร(ภาคตะวันตก) และสถานีวิทยุชุมชนคนเมืองลี อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน (ภาคเหนือ) กิจการวิद्यุชุมชนในประเทศไทยเกิดขึ้นจากนโยบายการใช้ประโยชน์คลื่นความถี่อันเป็นทรัพยากรการสื่อสารของชาติ ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นอย่างมากในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติในการจัดตั้ง การเป็นเจ้าของสถานีวิทยุชุมชนของตนและบริหารจัดการในด้านการวางแผนการกำหนดผังและผลิตรายการ โดยคนในชุมชนกับเข้ารับผลประโยชน์จากนโยบายที่คนในชุมชนเป้าหมายที่รายการจากสถานีวิทยุชุมชนมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ส่วนในขั้นตอนการกำหนดนโยบายการจัดสรรคลื่นความถี่อันเป็นทรัพยากรการสื่อสารของชาติและการติดตามประเมินผลนโยบายนั้นประชาชนแทบไม่มีส่วนร่วมเลย ยกเว้นในระดับการรับทราบข้อมูลข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นแบบไม่มีอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบาย ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการวิद्यุชุมชนนั้นประกอบด้วยปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบย่อยคือด้านการเงินของสถานีวิทยุชุมชน รายจ่ายของสถานีวิทยุชุมชน และปัจจัยการเงินและการอาชีพคนในชุมชน ปัจจัยด้านการเมืองซึ่งมีองค์ประกอบย่อยคือนโยบายรัฐ กฎหมาย กฎ ระเบียบและการบังคับใช้กฎหมาย ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ซึ่งมีองค์ประกอบการใช้คลื่นความถี่ ทัพบอร์ด การใช้กำลังส่งออกอากาศ ปัจจัยอุปกรณ์และเครื่องมือการกระจายเสียง และปัจจัยบุคลากร ช่างเทคนิค ปัจจัยด้านการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์คือความหลากหลายของช่องทางการสื่อสารในชุมชน มาตรฐานวิชาชีพการทำงานแบบสื่อมวลชน ปัจจัย

สุดท้ายคือความเข้มแข็งของชุมชนหรือทุนทางสังคมนั้นยังมีความสำคัญในการยึดเหนี่ยวคนในชุมชน และสร้างความยั่งยืนแก่กิจการวิद्यุชุมชนของตนด้วย ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการดำเนินกิจการวิद्यุชุมชนในประเทศไทยนั้นสมควรมีการพิจารณา ทบทวนกฎหมายหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในประเด็นสำคัญ คือ การสร้างกลไกการมีส่วนร่วม ในกระบวนการพิจารณาออกใบอนุญาต การกำกับดูแลด้วยตนเอง การติดตามและประเมินผล โดยประชาชนในแต่ละชุมชนทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่นและระดับจังหวัด การสร้างกลไกสนับสนุนงบประมาณแก่สถานีวิद्यุชุมชนจากเงินภาษีท้องถิ่น โดยการตัดสินใจร่วมกันของประชาชนในชุมชน รวมทั้งควรทบทวนนิยามความหมายของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชนที่มีสิทธิ เข้าร่วมบริหารและดำเนินงานกิจการวิद्यุชุมชน สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ควรพิจารณาบรรจุเนื้อหาวิชาเรื่องสถานีวิद्यุชุมชนในหลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับ ประถมศึกษา การส่งเสริมให้ประชาชนในแต่ละชุมชนที่สำเร็จการศึกษาด้านวารสารศาสตร์และ สื่อสารมวลชนหรือนิเทศศาสตร์เข้าทำงานในสถานีวิद्यุชุมชนบ้านเกิดของตน การจัดตั้งสถานีวิद्यุ ชุมชนต้นแบบในแต่ละภาคเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการพัฒนา ด้านทักษะและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชนของประชาชน การส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครอง และหน่วยงานรัฐ วัตถุประสงค์ในการศึกษาในพื้นที่ร่วมเป็นหุ้นส่วนชุมชนเพื่อสนับสนุนกิจการวิद्यุ ชุมชนในท้องถิ่นคนให้สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นจะเห็นได้ว่า ที่ผ่านมามีการศึกษาวิจัยเรื่องวิद्यุชุมชน ในฐานะพื้นที่การสื่อสารทางการเมืองมักจะเป็นเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ บริหารจัดการ หรือการดำเนินการของวิद्यุชุมชน แต่ยังไม่มีการศึกษาผลกระทบ (impact) ของการ สื่อสารทางการเมืองจากวิद्यุชุมชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนซึ่งเป็นผู้รับสาร ดังนั้น การศึกษาอิทธิพลของวิद्यุชุมชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนครั้งนี้ จึงจะช่วยให้สามารถทำความเข้าใจความสำคัญของวิद्यุชุมชนในแง่ต่อไปในอนาคต

7. ข้อมูลทั่วไปจังหวัดบุรีรัมย์

คำขวัญจังหวัด เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม
เมืองปราสาทหิน หมายถึง บุรีรัมย์มีปราสาทหินเขาพนมรุ้งเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด
ถิ่นภูเขาไฟ หมายถึง บุรีรัมย์มีภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้วหลายแห่ง
ผ้าไหมสวย หมายถึง บุรีรัมย์มีการทอผ้าไหมขึ้นชื่อ ที่อำเภอนาโพธิ์
รวยวัฒนธรรม หมายถึง บุรีรัมย์มีความเจริญทางด้านสังคม และเศรษฐกิจ

7.1 ประวัติเมืองบุรีรัมย์

บุรีรัมย์เป็นเมืองแห่งความรุ่งเรืองมาแต่อดีต จากการศึกษาของนักโบราณคดี ปรากฏหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์สมัยทวารวดี พบหลักฐานทางวัฒนธรรมของเขมร โบราณกระจายอยู่ทั่วไป ซึ่งมีทั้งปราสาทอิฐ และปราสาทหินเป็นจำนวนมากกว่า 60 แห่ง รวมทั้งแหล่งโบราณคดีที่สำคัญคือเตาเผา ภาชนะดินเผา และภาชนะดินเผาแบบที่เรียกว่าเครื่องถ้วยเขมร ซึ่งกำหนดอายุได้ประมาณพุทธศตวรรษที่ 15 ถึง 18 อยู่ทั่วไป หลังจากสมัยของวัฒนธรรมขอมหรือเขมรโบราณ แล้วหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์ เริ่มมีขึ้นอีกครั้งตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยปรากฏชื่อว่าเป็นเมืองขึ้นของเมืองนครราชสีมาและปรากฏชื่อต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ว่าบุรีรัมย์มีฐานะเป็นเมือง ๆ หนึ่ง จนถึง พ.ศ. 2476 ได้มีการจัดระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาคใหม่ จึงได้ชื่อเป็นจังหวัดบุรีรัมย์มาจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งนี้ ชื่อเมืองบุรีรัมย์ไม่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาและธนบุรี มีเฉพาะชื่อเมืองอื่นซึ่งปัจจุบันเป็นอำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ เมืองนางรอง เมืองพุทไธสง และเมืองประโคนชัย

พ.ศ. 2319 รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กรุงธนบุรี กรมการเมืองนครราชสีมา มีใบบอกเข้ามาว่า พระยานางรองคบคิดเป็นกบฏร่วมกับเจ้าโอ เจ้าอิน และอุปฮาดเมืองจำปาศักดิ์ จึงโปรดให้เจ้าพระยาจักรีเป็นแม่ทัพไปปราบจับตัวพระยานางรองประหารชีวิต และสมทบกับเจ้าพระยาสุรสีห์ (สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท) กุมกองทัพล้อมเมืองฝ่ายเหนือยกไปตีเมืองจำปาศักดิ์ เมืองโขง และเมืองอัตปือ ได้ทั้ง 3 เมือง ประหารชีวิต เจ้าโอ เจ้าอิน อุปฮาด เมืองจำปาศักดิ์ แล้วเกลี้ยกล่อมเมืองต่าง ๆ ใกล้เคียงให้สวามิภักดิ์ ได้แก่ เขมรป่าดง ตะลุง สุรินทร์ สังขะ และเมืองขุขันธ์ รวบรวมผู้คนตั้งเมืองขึ้นในเขตขอมร้าง เรียกว่า เมืองแปะ แต่งตั้งบุตรเจ้าเมืองผไทสมัน (พุทไธสง) ให้เป็นเจ้าเมือง ซึ่งต่อมาได้เป็นพระยานครภักดี ประมาณปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เปลี่ยนชื่อเมืองแปะเป็นบุรีรัมย์ และแต่งตั้งพระส่านแดงฤทธิรงค์เป็นพระนครภักดีศรีนครา ผู้สำเร็จราชการเมืองบุรีรัมย์ ขึ้นกับเมืองนครราชสีมาใน พ.ศ. 2411 เมืองบุรีรัมย์และเมืองนางรองผลัดกันมีความสำคัญเรื่อยมา พ.ศ. 2433 เมืองบุรีรัมย์โอนขึ้นไปขึ้นกับหัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ มีหนองคายเป็นศูนย์กลาง เมืองบุรีรัมย์มีเมืองในสังกัด 1 แห่ง คือเมืองนางรอง ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2440-2441 เมืองบุรีรัมย์ได้กลับไปขึ้นกับมณฑลนครราชสีมาเรียกว่า "บริเวณนางรอง" ประกอบด้วย เมืองบุรีรัมย์ นางรอง รัตนบุรี ประโคนชัย และพุทไธสง ต่อมา พ.ศ. 2442 มีประกาศเปลี่ยนชื่อมณฑลลาวเฉียงเป็นมณฑลฝ่ายตะวันตกเฉียงเหนือ มณฑลลาวพวนเป็นมณฑลฝ่ายเหนือ มณฑลลาวเป็นมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ มณฑลเขมรเป็นมณฑลตะวันออก และในคราวนี้ได้ เปลี่ยนชื่อบริเวณนางรองเป็น "เมืองนางรอง" มีฐานะเป็นเมืองจัตวา ตั้งที่ว่าการ

อยู่ที่เมืองบุรีรัมย์ แต่ตราตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการนารอง ต่อมากระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศเปลี่ยนชื่อเมืองเป็น "บุรีรัมย์" และเปลี่ยนตราตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการเมืองบุรีรัมย์ ตั้งแต่วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2444 เป็นต้นมา

พ.ศ. 2450 กระทรวงมหาดไทยปรับปรุงหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยให้มณฑลนครราชสีมาประกอบด้วย 3 เมือง 17 อำเภอ คือเมืองนครราชสีมา 10 อำเภอ เมืองชัยภูมิ 3 อำเภอ และเมืองบุรีรัมย์ 4 อำเภอ คือ นางรอง พุทไธสง ประโคนชัย และรัตนบุรี ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ขึ้น ยุบมณฑลนครราชสีมาจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ เมืองบุรีรัมย์จึงมีฐานะเป็น "จังหวัดบุรีรัมย์" ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

7.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ประมาณ 410 กิโลเมตร ทางรถไฟประมาณ 376 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 10,321,885 ตารางกิโลเมตรหรือ 6,451,178 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.11 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือร้อยละ 2.01 ของประเทศ ใหญ่เป็นอันดับ 6 ของประเทศ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดและประเทศใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม และสุรินทร์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดสุรินทร์
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดสระแก้ว และราชอาณาจักรกัมพูชา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมา

7.3 การเมือง

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นเขตทางการเมืองของพรรคเพื่อไทย เช่นเดียวกับจังหวัดบุรีรัมย์ แต่ภายหลัง "กลุ่มเพื่อนเนวิน" ได้ขอแยกตัวออกจากพรรคเดิมและจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ในนาม "พรรคภูมิใจไทย" และยังสามารถเข้าร่วมเป็นรัฐบาลผสมในรัฐบาลชุดปัจจุบันภายใต้แกนนำของพรรคประชาธิปัตย์ การเปลี่ยนขั้วทางการเมืองดังกล่าวทำให้แนวทางของกลุ่มเพื่อนเนวินเปลี่ยนไปจากเดิมโดยเฉพาะให้ความสำคัญต่อการเกิดทุนสถาบันพระมหากษัตริย์ในนาม "กลุ่มคนเสือน้ำเงิน" ซึ่งปรากฏบทบาทครั้งแรกที่จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อทำการสกัดกั้นการเคลื่อนไหวของกลุ่ม นปช. หรือกลุ่มคนเสื้อแดงและมีข้อความที่หน้าอกเสื้อว่า "ปกป้องสถาบัน" ส่วนด้านหลัง "สงบ สันติ สามัคคี" ออกมารวมพลังประกาศเจตนารมณ์ปกป้องสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จากนั้นได้เดินทางไปที่ศาลากลางจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อร่วมดูแลรักษาความปลอดภัยสถานที่ราชการ และคัดค้านการกระทำของกลุ่มคนเสื้อแดง โดยจัดกำลัง

เผื่อระวางประตูทุกจุดรอบศาลากลาง เพื่อตรวจตราคนเข้าออก บุคคลแปลกหน้า หรือผู้ต้องสงสัย ที่จะเข้าไปก่อเหตุรุนแรง หรือก่อความไม่สงบภายในศาลากลางจังหวัด จากนั้นกลุ่มคนเสือน้ำเงิน ได้ปะทะกับกลุ่มคนเสื้อแดงหลายครั้งหลายหน รวมทั้งบุกขึ้นไปเพื่อล้มการประชุมสุดยอดอาเซียน ที่โรงแรมรอยัล คลิฟ บีช รีสอร์ท พัทยา และจากเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และนายจตุพร พรหมพันธุ์ ได้ออกมากล่าวหาว่า กลุ่มคนเสือน้ำเงินนี้เป็นการจัดตั้งขึ้นมาโดย นายเนวิน ชิดชอบ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะผู้นำกลุ่มเพื่อนเนวิน

ในปัจจุบันจังหวัดบุรีรัมย์มีวุฒิสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง 1 คน (นายทวีศักดิ์ คิคบรจง) มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง 4 เขต จำนวน 10 คน เป็นสมาชิกสังกัด พรรคภูมิใจไทย 8 คน พรรคประชากร 1 คน และพรรคเพื่อแผ่นดิน 1 คน นอกจากนี้ยังมี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนกลุ่ม 4 จังหวัด (บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด) จากพรรคภูมิใจไทยในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์อีก 2 ใน 10 คน ได้แก่ นายชัย ชิดชอบ และนายเพิ่มพูน ทองศรี จึงแสดงให้เห็นว่าจังหวัดบุรีรัมย์พื้นที่ของพรรคภูมิใจไทย และเป็นที่ เข้าใจของสังคมการเมืองว่าเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของกลุ่มคนเสือน้ำเงินอีกด้วย

ตารางที่ 2.1 แสดงรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจังหวัดบุรีรัมย์

เขตเลือกตั้ง	พรรคการเมือง	ลำดับ	ชื่อ-สกุล
1	ภูมิใจไทย	1	นายณัฐวุฒิ สุขเกษม
	ภูมิใจไทย	2	นายมานิช เสงยสมาก
	ภูมิใจไทย	3	นายสมนึก เสงวาณิชย์
2	ภูมิใจไทย	4	นายรังสิกร ทิมาดถกะ
	ภูมิใจไทย	5	นายมนต์ไชย ชาติวัฒน์ศิริ
	ประชากร	6	นายจักรกฤษณ์ ทองศรี
3	ภูมิใจไทย	7	นายประสิทธิ์ ตั้งศรีเกียรติสกุล
	ภูมิใจไทย	8	นายสนอง เทพอักษรณรงค์
4	ภูมิใจไทย	9	นายโสภณ ชารัมย์
	เพื่อแผ่นดิน	10	นายพิรพงษ์ เสงสวัสดิ์

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2553

7.4 การปกครอง

จังหวัดบุรีรัมย์แบ่งการปกครองออกเป็น 23 อำเภอ 188 ตำบล 2,546 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 46 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 160 แห่ง

ตารางที่ 2.2 จำนวนหน่วยการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

ที่	อำเภอ	อบจ.	เทศบาลเมือง	เทศบาลตำบล	อบต.	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
1	เมืองบุรีรัมย์	1	1	2	16	18	323
2	นางรอง	-	1	1	14	15	188
3	ประโคนชัย	-	-	3	14	16	182
4	พุทไธสง	-	-	1	7	7	97
5	ลำปลายมาศ	-	-	2	15	16	216
6	สตึก	-	-	1	12	12	179
7	กระสัง	-	-	4	8	11	168
8	ลำหานทราย	-	-	4	3	6	84
9	บ้านกรวด	-	-	5	6	9	115
10	คูเมือง	-	-	2	7	7	106
11	หนองกี่	-	-	3	8	10	108
12	ปะคำ	-	-	1	4	5	77
13	หนองหงส์	-	-	2	6	7	100
14	นาโพธิ์	-	-	1	5	5	65
15	พลับพลาย	-	-	2	4	5	67
16	ห้วยราช	-	-	2	6	8	80
17	โนนสุวรรณ	-	-	2	3	4	56
18	ชำนิ	-	-	1	5	6	63
19	โนนดินแดง	-	-	1	3	3	37
20	เฉลิมพระเกียรติ	-	-	3	2	5	67
21	บ้านใหม่ไชยพจน์	-	-	1	5	5	55

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ที่	อำเภอ	อบจ.	เทศบาลเมือง	เทศบาลตำบล	อบต.	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
22	บ้านคำน	-	-	1	3	4	59
23	แคนดง	-	-	1	4	4	54
	รวม	1	2	46	160	188	2,546

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2552

7.5 ประชากร

จำนวนประชากรในจังหวัดบุรีรัมย์มีทั้งสิ้น 1,541,650 คน แบ่งเป็นชายจำนวน 769,670 คน หญิงจำนวน 771,980 คน (ข้อมูลจากกรมการปกครอง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2551)

7.6 สังคมและวัฒนธรรม

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันถึง 4 กลุ่มชน จึงเป็นดินแดนที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมมากแห่งหนึ่ง ใช้ภาษาถิ่นเป็นภาษาในการสื่อสารตามความแตกต่างของกลุ่มชน ได้แก่ ภาษาไทยโคราช ลาว เขมร ส่วย และความหลากหลายนี้ก็มีความผสมกลมกลืนกัน มีประเพณีบางอย่างที่มีลักษณะตามความเชื่อของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ประเพณีหลักของชาวบุรีรัมย์ก็เช่นเดียวกับชาวอีสานทั่วไปคือยึดมั่นในฮีตสิบสอง เป็นประเพณีประจำสิบสองเดือนในรอบปี ประเพณีที่สำคัญเป็นที่รู้จักทั่วไปคือทำบุญเผาสุสาน ทำบุญมหาชาติ โดยการฟังเทศน์มหาชาติในเดือนสี่ ครอบสงกรานต์ในเดือนห้า ทำบุญบั้งไฟ และทำบุญวิสาขบูชาในเดือนหก บุญเข้าพรรษาเดือนแปด บุญข้าวประดับดินในเดือนเก้า บุญออกพรรษาในเดือนสิบเอ็ด และบุญกฐินในเดือนสิบสอง ซึ่งประเพณีสำคัญเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพรียงร่วมแรงร่วมใจ กันของชาวบ้านสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของสังคมอีสานที่เต็มไปด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ แรงกายแรงใจเพื่อการกุศล ความสามัคคี ตลอดจนความกตัญญูรู้คุณต่อบุพการี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่หล่อหลอมบุคลิกภาพ สังคม วัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวอีสานที่สำคัญยิ่ง รวมทั้งจังหวัดบุรีรัมย์ด้วย

8. ข้อมูลทั่วไปอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

8.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

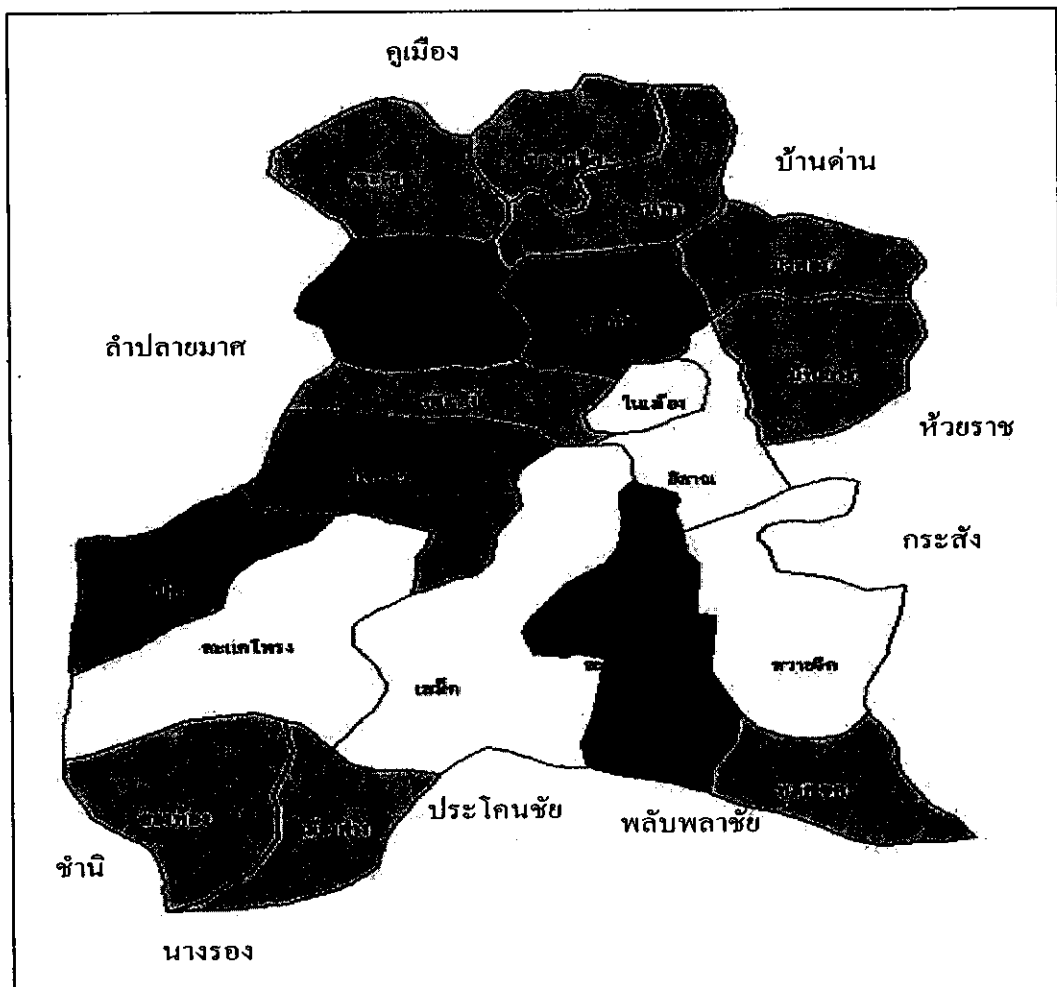
อำเภอเมืองบุรีรัมย์ เป็นหนึ่งใน 23 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ทางตอนกลางของจังหวัด มีพื้นที่ 621.5 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตติดต่อกับเขตอำเภอรอบข้างดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอคูเมืองและอำเภอบ้านด่าน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบ้านด่าน อำเภอห้วยราช และอำเภอกระสัง

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอพลับพลาชัย อำเภอประโคนชัย อำเภอนางรอง และอำเภอชำนิ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอลำปลายมาศ



ภาพที่ 2.7 แผนที่แสดงที่ตั้งอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

8.2 การปกครอง

อำเภอเมืองบุรีรัมย์แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 19 ตำบล 323 หมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 19 แห่ง จำนวนประชากร 209,286 คน

ตารางที่ 2.3 จำนวนตำบลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ลำดับ	ตำบล	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
1	ในเมือง	เทศบาลเมืองบุรีรัมย์
2	อิสาน	เทศบาลตำบลอิสาน
3	หลักเขต	เทศบาลตำบลหลักเขต
4	เสม็ด	องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด
5	บ้านบัว	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบัว
6	สะแกโพรง	องค์การบริหารส่วนตำบลสะแกโพรง
7	สวายจิก	องค์การบริหารส่วนตำบลสวายจิก
8	บ้านยาง	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง
9	พระครู	องค์การบริหารส่วนตำบลพระครู
10	ถลุงเหล็ก	องค์การบริหารส่วนตำบลถลุงเหล็ก
11	หนองตา	องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตา
12	ลุมพุก	องค์การบริหารส่วนตำบลลุมพุก
13	สองห้อง	องค์การบริหารส่วนตำบลสองห้อง
14	บัวทอง	องค์การบริหารส่วนตำบลบัวทอง
15	ชุมเห็ด	องค์การบริหารส่วนตำบลชุมเห็ด
16	สะแกชำ	องค์การบริหารส่วนตำบลสะแกชำ
17	กลันทา	องค์การบริหารส่วนตำบลกลันทา
18	กระสัง	องค์การบริหารส่วนตำบลกระสัง
19	เมืองแฝง	องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแฝง

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดบุรีรัมย์

9. ข้อมูลวิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

9.1 สถานีวิทยุชุมชน

จังหวัดบุรีรัมย์ มีสถานีวิทยุชุมชนที่เข้าเกณฑ์วิทยุชุมชน และมีการลงทะเบียนแจ้งความประสงค์ประกอบการวิทยุชุมชนล่วงหน้า¹ จำนวนทั้งสิ้น 85 แห่ง เป็นสถานีวิทยุชุมชนซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง 24 แห่ง ดังนี้

ตารางที่ 2.4 จำนวนสถานีวิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ชื่อสถานีที่ตั้ง	ความถี่
1.	นายตุลา สาทักดี	วิทยุชุมชนเพื่อคนบุรีรัมย์ หมู่บ้านไทยสมุทร 47/43 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	94.75
2.	นายสมศักดิ์ ยุทธกิจ	วิทยุชุมชนจิระนคร 373/50 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	89.75
3.	นายเทอดเกียรติ ทรงบรรพต	วิทยุชุมชน News F.M. สวนอาหารวังพระยา ถ.บุรีรัมย์-สตึก ต.ชุมเห็ด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	99.50
4.	นายสุระศักดิ์ สวัสดิ์	วิทยุชุมชนแฮมเรดิโอ 559 หมู่ 18 ต.อิสาน อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	96.50
5.	นายประมาณ อรัญ	วิทยุชุมชนคนลุ่มปึก 22 หมู่ 15 ต.ลุ่มปึก อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	106.25
6.	นายชัยยศ ชิครัมย์	F.M.อารมณ์ดีบุรีรัมย์ 76 หมู่ 5 ต.อิสาน อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	97.00
7.	นายวสัน เทพนคร	วิทยุชุมชนเทพนคร 139 ถ.จิระ ต.อิสาน อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	100.00

¹ การลงทะเบียนแจ้งความประสงค์ประกอบการวิทยุชุมชนล่วงหน้า เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีอนุญาตประกอบกิจการเพื่อชุมชนชั่วคราว (วิทยุชุมชน) ซึ่งคณะกรรมการด้านกิจการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ในคณะกรรมการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ จัดทำขึ้นตามบทเฉพาะกาลในพระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 ซึ่งกำหนดให้ผู้ให้บริการวิทยุชุมชนก่อนวันที่ประกาศจะมีผลใช้บังคับ ต้องแจ้งประสงค์ดำเนินการวิทยุชุมชนภายใน 30 วัน หลังจากประกาศมีผลใช้บังคับ เพื่อให้ได้รับสิทธิทดลองออกอากาศในลักษณะชั่วคราว และสามารถดำเนินการต่อไปได้ (บันทึกข้อความ สำนักประชาสัมพันธ์เขต 6 ที่ สขร.96/2552 วันที่ 9 กรกฎาคม 2552)

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ชื่อสถานี/ที่ตั้ง	ความถี่
8.	นายประจักษ์ พานทอง	วิทยุชุมชนหลังศาล 37/36 ถ.ธานี ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	92.50
9.	น.ส.ละมัย เส้นกล้า	วิทยุชุมชนคนลูกทุ่ง 449 หมู่ 1 ต.อิสาน อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	90.50
10.	นายพงษ์กรณ์ ชนะคำ	วิทยุชุมชนจิระนคร MIX F.M. หมู่บ้านจิระนคร ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	105.00
11	นายอนุพงษ์ ไชยศรีรัมย์	วิทยุชุมชน AN Ant Fm มครเดิโ 1/6-7 ถ.สมรรถการ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	108.00
12	นางสาวนุชนาด หนูมาน้อย	วิทยุชุมชนมดลูกทุ่ง 8/12 ถ.ปลัดเมือง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	88.25
13	นายเวห์ เจียมรัมย์	วิทยุชุมชนคนเมืองฝาง 22 หมู่ 15 ต.เมืองฝาง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	95.00
14	นายเปล่ง พวงโสม	วิทยุชุมชนจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุ ท้องถิ่นวัดหนองบัวทอง 1 หมู่ 1 ต.บัวทอง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	99.25
15	นายทอมสันต์ ศรีสุระ	วิทยุชุมชน Love F.M. 194 หมู่ 22 ต.ชุมเห็ด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	91.50
16	นายรัตนชัย มะลิซ้อน	วิทยุชุมชนโคกวัด 523 หมู่ 1 ถ.บุรีรัมย์-สุรินทร์ ต.อิสาน อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	88.00
17	นายปิยวัฒน์ คงทรัพย์	วิทยุชุมชนเพื่อพระพุทธศาสนา มหาจุฬาลงกรณ์ ราชวิทยาลัย ต.เสม็ด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	96.25
18	พระครูเกษมพัฒนากร	วิทยุชุมชนวัดศรีสำโรง 1หมู่ 21 ต.หนองดาด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	93.75
19	หลวงตามหาบัว	วิทยุชุมชนเสียงธรรมเพื่อประชาชน 50/5-8 ถนนธานี ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	93.00
20	พระครูโสภณธรรมโฆสิต	วิทยุชุมชนคนวัดหนองไผ่น้อย 194 หมู่ 5 ถ.บุรีรัมย์-โกกรักษ์หนุ ต.ชุมเห็ด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	97.35

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ชื่อสถานี/ที่ตั้ง	ความถี่
21	นายจรัส รัตนนาม	Newstation ร้านด้อยคาราโอเกะ 111 ถ.บุลำควน ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	95.50
22	นายประเสริฐ จุฬามณี	35 หมู่ 4 ต.อิสาน อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	97.00
23	นายณัฐวุฒิ ผันดี	แอปเปิ้ลเรดิโอ 159 หมู่ 7 ต.อิสาน อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	89.25
24	น.ส.อุไรรัตน์ สีเหลี่ยม	โอ เค เลิฟ บุรีรัมย์ 531/7 หมู่ 18 ต.อิสาน อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	105.25

ที่มา: ปรับจากรายงานประจำปี 2552 สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดบุรีรัมย์

9.2 สถานีวิทยุชุมชนที่จัดรายการทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีสถานีวิทยุชุมชนที่จัดรายการทางการเมืองในปัจจุบัน 2 สถานี คือ สถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม. อารมณดี บุรีรัมย์ 97.0 เม็กกะเฮิร์ต และสถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม 99.5 เม็กกะเฮิร์ต แต่ละสถานีมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

9.2.1 สถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม. อารมณดี บุรีรัมย์ 97.0 เม็กกะเฮิร์ต²

สถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม. อารมณดี บุรีรัมย์ 97.0 Mhz เป็นรายการวิทยุชุมชนที่มีการสอดแทรกเนื้อหาทางการเมือง ร่วมกับสาระให้ความรู้แก่ชุมชน ดำเนินการโดยนายชัยศ ชิดรัมย์ ข้าราชการบำนาญ (ครู) ซึ่งเป็นทั้งเจ้าของและผู้ดำเนินรายการวิทยุในเวลาเดียวกันด้วย สำหรับที่มาของค่าใช้จ่ายในการจัดรายการ ส่วนหนึ่งได้มาจากรายได้จากการให้เช่าเวลาสำหรับผู้ดำเนินรายการอิสระที่มาเช่าเวลาจัดรายการบันเทิง และค่าโฆษณาสินค้าท้องถิ่น และอีกส่วนหนึ่งมาจากการรับจ้างจัดรายการเพื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์ต่างๆ

สถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม. อารมณดี บุรีรัมย์ ออกอากาศทุกวันจันทร์ – วันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 05.00 – 22.00 น. วันละ 17 ชั่วโมง รายการส่วนใหญ่ของสถานีเป็นรายการปกิณกะบันเทิง ประกอบด้วยการเปิดเพลงสลับกับเนื้อหาต่างๆ ไป ไม่ว่าจะเป็น โหราศาสตร์ การพยากรณ์ สาระรอบตัว รายการธรรมะ และการถ่ายทอดข่าวจากส่วนกลาง (กรมประชาสัมพันธ์) สำหรับรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเมืองมี 2 รายการ เวลาออกอากาศรวม 2 ชั่วโมงต่อวัน ได้แก่

² สรุปเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ นายชัยศ ชิดรัมย์ (วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2553)

รายการเพื่อนชาวบ้าน เวลา 15.00 – 16.00 น. ซึ่งเป็นการเล่าข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ โดยสอดแทรกเนื้อหาด้านสิทธิและหน้าที่ทางการเมืองของประชาชน และส่วนราชการไปในเวลาเดียวกัน อีกส่วนหนึ่งมีการสอดแทรกเนื้อหาเรื่องสิทธิและหน้าที่ของประชาชน อยู่ในรายการ **ธรรมะก่อนนอน** เวลา 19.30-20.30 น. แต่每天有เนื้อหาตามผังรายการดังนี้

ตารางที่ 2.5 ผังรายการ สถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม.อาร์มณัฒ์คีบุรีรัมย์ 97.0 เม็กกะเฮิร์ต
เดือนสิงหาคม – กันยายน 2553

เวลา	รายการ	รูปแบบรายการ
05.00-06.00 น.	รับตะวัน	พยากรณ์ฤกษ์ยามประจำวัน
06.00-07.00 น.	สงขจู้ย	ความเชื่อและการดำเนินชีวิตตามหลักสงขจู้ย
07.00-08.00 น.	ถ่ายทอดข่าว	ถ่ายทอดข่าวจากส่วนกลาง
08.00 - 9.00 น.	ดวงเขาดวงเรา	พยากรณ์ดวงชะตา ฤกษ์ยามประกอบพิธีมงคล
9.00 – 10.00 น.	เพลงลูกกรุง	เพลงลูกกรุง
10.00-11.00 น.	เพลงลูกทุ่ง	เพลงลูกทุ่ง
11.00-12.00 น.	ท่องไปกับโต โยต้า	เล่าเรื่องแปลกที่เกิดขึ้นทั่วโลก
12.00-13.00 น.	เพลงพื้นบ้าน	เพลงพื้นบ้าน (กันตรึม)
13.00-14.00 น.	เพลงลูกทุ่งอีสาน	เพลงลูกทุ่งอีสาน
14.00-15.00 น.	เชื่อหรือไม่	เล่าเรื่องนักคิด นักประดิษฐ์ วิทยาศาสตร์ เหนือธรรมชาติ
15.00-16.00 น.	เพื่อนชาวบ้าน	เล่าข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ แทรกสิทธิ หน้าที่ทางการเมืองของประชาชน/ราชการ
16.00-17.00 น.	เพลงตามคำขอ	เพลงตามคำขอ
17.00-18.00 น.	เพลงย้อนยุค	เพลงสลับข่าวสารการศึกษา
18.00-19.00 น.	เพลง	เพลง
19.00-19.30 น.	ถ่ายทอดข่าว	ถ่ายทอดข่าวจากส่วนกลาง
19.30-20.30 น.	ธรรมะก่อนนอน	ธรรมะเพื่อการดำรงชีวิต สดับสิทธิหน้าที่ของประชาชน
20.30-22.00 น.	คุยกับพระ	สนทนาธรรมะเพื่อการดำรงชีวิตระหว่างพิธีกรกับพระภิกษุ

ที่มา: ผู้วิจัยจัดทำผังรายการ โดยสรุปจากการสัมภาษณ์ นายชัยยศ จิตรรัมย์ เจ้าของ/ผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชน สถานี เอฟ.เอ็ม.อาร์มณัฒ์คีบุรีรัมย์ (วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2553)

9.2.2 สถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เม็กกะเฮิร์ต³

เมื่อเทียบกับสถานีวิทยุชุมชน เอฟ.เอ็ม. อารมณดีบุรีรัมย์ สถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เม็กกะเฮิร์ต เป็นสถานีวิทยุชุมชนที่มีการจัดรายการทางการเมืองอย่างเข้มข้น โดยจัดรายการทางการเมือง 9 รายการ รวม 22 ชั่วโมงต่อวัน สถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เม็กกะเฮิร์ต เจ้าของและผู้จัดรายการหลักคือนายพงศ์พันธ์ อัครบรรพต⁴ (อดีตข้าราชการตำรวจ สังกัดกองปราบปราม หรือหน่วยคอมมานโด) ซึ่งเป็นผู้ที่กว้างขวาง และมีความสัมพันธ์อันดีกับนักการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนายโสภณ ชาร์มย์ นอกจากนี้ นายเทอดเกียรติ ยังเคยลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาจังหวัดด้วย

สำหรับที่มาของค่าใช้จ่ายในการจัดรายการ ส่วนหนึ่งได้มาจากรายได้จากการให้เช่าเวลาสำหรับผู้ดำเนินรายการอิสระ ที่มาเช่าเวลาจัดรายการบันเทิง ค่าโฆษณาสินค้า ท้องถิ่น และอีกส่วนหนึ่งมาจากการออกอากาศเพื่อประชาสัมพันธ์ให้หน่วยราชการต่างๆ และการระดมทุนจากผู้ฟัง โดยการบริหารจัดการเงินเพื่อเป็นกองทุนการศึกษาทางอากาศ สำหรับสนับสนุนการดำเนินรายการของสถานี ซึ่งมีผู้ฟังร่วมบริจาคจำนวนมาก จนสามารถนำเงินทุนมาซื้อวัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการจัดรายการทางการเมืองของสถานีได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย

สถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เม็กกะเฮิร์ต ออกอากาศทุกวันจันทร์ – วันอาทิตย์ มีระยะเวลาออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง รายการส่วนใหญ่ของสถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. เน้นรายการทางการเมืองถึง 22 ชั่วโมง ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามประเด็นทางการเมืองที่กำหนด เปิดสายระบายทุกข์ทางโทรศัพท์และเล่าสรุปสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน ในรายการเจาะเกราะความจริงกับเทอดเกียรติ ทรงบรรพต ช่วงที่ 1-3 รวม 9 ชั่วโมง การนำเสนอประวัติทางการเมือง ผู้นำทางการเมืองในรายการเจาะเกราะความจริง ย้อนรอยประวัติศาสตร์การเมืองไทย ช่วงที่ 1-3 รวม 9 ชั่วโมง การสรุปและวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองในรายการ ข่าวในรอบวัน 1 ชั่วโมง และการให้ความรู้เรื่องกฎหมายในรายการสารคดี บทความเรื่องกฎหมาย 2 ช่วง รวม 3 ชั่วโมง แต่每天有เนื้อหาตามผังรายการดังนี้

³ สรุปเนื้อหาจากการสัมภาษณ์นายพงศ์พันธ์ อัครบรรพต (8 กันยายน 2553)

⁴ ชื่อเดิม นายเทอดเกียรติ ทรงบรรพต ประชาชนในพื้นที่จะคุ้นกับชื่อเดิมมากกว่า และต่อไปในงานวิจัยชิ้นนี้ จะเรียกชื่อ นายพงศ์พันธ์ อัครบรรพตว่า นาย “เทอดเกียรติ”

⁵ โดยทั่วไป สถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. คิดค่าโฆษณาสินค้าและการประชาสัมพันธ์ให้กับหน่วยราชการต่างๆ ในอัตราเดือนละ 2,500 – 5,000 บาท การออกอากาศการจัดประชุมของหน่วยราชการครั้งละ 5,000-10,000 บาท นอกจากนี้ เจ้าของสถานีวิทยุชุมชน มักจะมีธุรกิจเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น การอัดเสียงและสปอร์ตโฆษณา ครั้งละ 500 – 1,000 บาท และการเป็นผู้แทนจำหน่ายจานดาวเทียม เป็นต้น

ตารางที่ 2.6 ผังรายการ สถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เมกกะเฮิร์ต ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2553

เวลา	รายการ	รูปแบบรายการ
01.00-03.00 น.	สารคดีบทความเรื่อง กฎหมาย	นำเสนอกฎหมายต่างๆ เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ที่ประชาชนควรรู้
03.00-06.00 น.	เจาะเกราะความจริงกับ เทอดเกียรติ ทรงบรรพต ช่วงที่ 1	แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตามประเด็นทาง การเมือง ที่กำหนด/เปิดสายระบายทุกข์ ทางโทรศัพท์ และเล่า สรุปสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน
06.00-9.00 น.	เจาะเกราะความจริง ย้อน รอยประวัติศาสตร์การ เมืองไทย ช่วงที่ 1	นำเสนอประวัติศาสตร์การเมืองไทยในอดีต ชัยชนะและความพ่ายแพ้ของผู้นำทางการเมือง/ผู้นำ ทางการปกครอง/ผู้นำทางการทหาร/ผู้นำทางฝ่าย ตำรวจ
9.00-10.00 น.	ข่าวในรอบวัน	สรุปสถานการณ์ วิเคราะห์ข่าวสารทางการเมือง
10.00-13.00 น.	เจาะเกราะความจริงกับ เทอดเกียรติ ทรงบรรพต ช่วงที่ 2	แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตามประเด็นทาง การเมือง ที่กำหนด/เปิดสายระบายทุกข์ทาง โทรศัพท์ และเล่า สรุปสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน
13.00-14.00 น.	เพลงปลุกใจโคอาปาเซ่	เพลงปลุกใจ
14.00-17.00 น.	เจาะเกราะความจริงย้อน รอยประวัติศาสตร์การ เมืองไทย ช่วงที่ 2	นำเสนอประวัติศาสตร์การเมืองไทยในอดีต ชัยชนะ และความพ่ายแพ้ของผู้นำทางการเมือง/ผู้นำทางการ ปกครอง/ผู้นำทางการทหาร/ผู้นำทางฝ่ายตำรวจ
17.00-18.00 น.	เพลงลูกทุ่งกำลังใจ	เพลงลูกทุ่ง
18.00-19.00 น.	สารคดีบทความเรื่อง กฎหมาย	นำเสนอกฎหมายต่างๆ เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ที่ประชาชนควรรู้
19.00-22.00 น.	เจาะเกราะความจริงกับ เทอดเกียรติ ทรงบรรพต ช่วงที่ 3	แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตามประเด็นทางการเมือง ที่กำหนด/เปิดสายระบายทุกข์ ทางโทรศัพท์ และเล่า สรุปสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน
22.00-01.00 น.	เจาะเกราะความจริงย้อน รอยประวัติศาสตร์การ เมืองไทย ช่วงที่ 3	นำเสนอประวัติศาสตร์การเมืองไทยในอดีต ชัยชนะ และความพ่ายแพ้ของผู้นำทางการเมือง/ผู้นำทางการ ปกครอง/ผู้นำทางการทหาร/ผู้นำทางฝ่ายตำรวจ

ที่มา : ผู้วิจัยจัดทำผังรายการ โดยสรุปจากการสัมภาษณ์ นายพงศ์พันธ์ อัครบรรพต
(เทอดเกียรติ ทรงบรรพต) (วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของวิद्यุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” มุ่งศึกษาอิทธิพลการสื่อสารทางการเมืองของวิद्यุชุมชนที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ฟังรายการทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพร่วมกับการศึกษาเชิงปริมาณ กำหนดระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้จัดรายการทางการเมืองในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 2 คน และกลุ่มผู้ฟังมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

1.2.1 ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้จัดรายการทางการเมืองในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 2 คน และผู้ฟังรายการทางการเมืองจากวิद्यุชุมชน ในลักษณะฟังเป็นประจำ 20 คนรวม 22 คน

1.2.2 ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจงซึ่งมุ่งเน้นผู้มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ที่ฟังรายการทางการเมืองจากวิद्यุชุมชน จำนวน 100 คน

2. รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษานี้ อาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังต่อไปนี้

2.1 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ส่วนที่ 1 การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีขอบเขตการศึกษาด้วยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร เนื้อหารายการวิทยุ ฟังรายการวิทยุชุมชน

ส่วนที่ 2 การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ผู้จัดรายการ ทางการเมืองในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ และผู้ฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชน ในลักษณะฟังเป็นประจำ

1) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย แหล่งข้อมูลการศึกษาในส่วนที่ 1 ได้แก่ เอกสาร บันทึกการประชุมเกี่ยวกับผังรายการวิทยุชุมชน เนื้อหารายการวิทยุที่จัด รูปแบบที่วิทยุชุมชนมีการ จัดเผยแพร่

แหล่งข้อมูลการศึกษาส่วนที่ 2 ได้แก่ ผู้จัดรายการในฐานะผู้ส่งสาร (Sender) จำนวน 2 คน และผู้ฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนในลักษณะฟังเป็นประจำในฐานะ ผู้รับสาร (Receiver) จำนวน 20 คน

2) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร การสังเกตการณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร แล้วนำมาวิเคราะห์ ประมวลผล และนำเสนอเนื้อหาตามลำดับ เพื่อให้ทราบลักษณะการผลิตเนื้อหาและรูปแบบ รายการของวิทยุชุมชน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บข้อมูลจากการการสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์เจาะลึก - ผู้ผลิตรายการ จำนวน 2 คน เพื่อให้ทราบลักษณะเนื้อหารายการ รูปแบบรายการ กระบวนการแสวงหาข้อมูล การจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหา กระบวนการเข้ามาเป็นผู้ผลิต/ ผู้ดำเนินรายการ ลักษณะหน้าที่ความรับผิดชอบ และผลตอบรับของผู้ฟังในรายการ โดยอาศัยเทป บันทึกเสียงขนาดเล็ก บันทึกภาพถ่ายขณะปฏิบัติงาน และการจดบันทึกการสังเกตวิธีการนำเสนอ เนื้อหารายการลงในสมุดบันทึก

- ผู้ฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนในลักษณะฟังเป็นประจำ จำนวน 20 คน เพื่อให้ทราบอิทธิพลจากการรับฟังวิทยุชุมชนที่จะมีผลต่อพฤติกรรมในการ เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ

3) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ชุด ชุดที่ 1 สำหรับผู้ผู้ผลิตรายการ จำนวน 2 คน ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน ส่วนแรก ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้จัดรายการ ส่วนที่สอง ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหารายการ เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบ และเนื้อหารายการ กระบวนการแสวงหาข้อมูล หน้าที่ความ รับผิดชอบ และผลตอบรับของผู้ฟังรายการ

ชุดที่ 2 สำหรับผู้ฟังรายการในลักษณะฟังเป็นประจำ จำนวน 20 คน ประกอบด้วย ข้อมูล 2 ส่วน ส่วนแรก ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ฟังรายการ ส่วนที่สอง ได้แก่ ผลจากการรับฟังวิทยุ

ชุมชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ฟัง เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ

4) การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยจะนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีสื่อสารทางการเมือง แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชนวิทยุชุมชน และแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวคิดเรื่องอำนาจและอิทธิพล ทฤษฎีเข้มงวด/ทฤษฎีสองจังหวะของการสื่อสารทางการเมือง จากนั้นจึงนำมาประมวลผลที่ได้และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ในส่วนของการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ผลิตรายการ ผู้วิจัยจะถอดข้อความจากเทปที่ได้จากการสัมภาษณ์ และนำมาเรียบเรียงและสรุปข้อมูลตามรูปแบบรายการ ลักษณะเนื้อหารายการ กระบวนการในการแสวงหาข้อมูล และอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ฟัง นอกจากนี้ จะนำบทรายการที่มีการจัดทำโดยผู้ผลิตรายการมานำเสนอเป็นตัวอย่างในภาคผนวก เพื่อให้เห็นเนื้อหาของรายการวิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

2.2 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้รับสาร เพื่อให้ทราบอิทธิพลของรายการวิทยุชุมชนต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ฟัง ผู้วิจัยจะศึกษากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์เฉพาะผู้ที่รับฟังรายการวิทยุชุมชนเท่านั้น และสุ่มโดยบังเอิญ (Accident Sampling) เก็บข้อมูลในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

2.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจงซึ่งมุ่งเน้นผู้มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ที่ฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนจำนวน 100 คน (ใช้การคำนวณตามสูตรยามานะ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ระดับความคลาดเคลื่อน +/- 10)

2.2.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้วิธีการศึกษาจากการใช้แบบสอบถามผู้ฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชน

2.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 การรับฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชน ส่วนที่ 3 ความเห็นต่อรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชน และส่วนที่ 4 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ตอบแบบสอบถาม

2.2.4 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล ภายหลังจากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจะทำการแจกแจง แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความถี่ และค่าร้อยละ นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลที่ได้จากการศึกษาทั้งระเบียบวิธีเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์และประมวลผล เพื่อให้ทราบอิทธิพลของวิद्यุชุมชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ฟัง นอกจากนี้ยังพิจารณารูปแบบรายการ ลักษณะเนื้อหาที่นำเสนอในรายการทางการเมืองของวิद्यุชุมชนที่สามารถส่งผลกระทบต่อการเมืองของประชาชน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของวิद्यุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” โดยศึกษาถึงรูปแบบและเนื้อหารายการทางการเมืองของวิद्यุชุมชนว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ฟังรายการอย่างไร ซึ่งอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหนึ่งใน 23 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ มีสถานีวิทยุชุมชน 24 สถานี ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภออื่นๆ แล้ว นับว่าเป็นอำเภอที่มีจำนวนสถานีวิทยุชุมชนมากที่สุดจากจำนวนรวมทั้งจังหวัด 85 สถานี ท่ามกลางสถานการณ์การเปลี่ยนขั้วทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดซึ่งมีลักษณะเด่นชัดเฉพาะตัวมากกว่าในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ ผนวกกับความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงที่ผ่านมา จะส่งผลกับการจัดรายการทางการเมืองของวิद्यุชุมชนและมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ฟังในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์หรือไม่ อย่างไร

ฉะนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงต้องการทราบถึงรูปแบบและเนื้อหารายการทางการเมืองของวิद्यุชุมชน และอิทธิพลของรายการทางการเมืองจากวิद्यุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ฟังรายการทางการเมืองในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือ เอกสาร บทความ วารสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านวิद्यุชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง การสื่อสารทางการเมือง และการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการสังเกตการณ์ ส่วนเชิงปริมาณใช้ข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้สถิติโดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ทั้งสองส่วนมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยแบ่งหัวข้อย่อยตามรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบรายการทางการเมืองของวิद्यุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เนื้อหารายการทางการเมืองของวิद्यุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
3. อิทธิพลของรายการทางการเมืองจากวิद्यุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ฟังรายการทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

1. รูปแบบรายการทางการเมืองของวิद्यุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

จากการศึกษาผังรายการวิद्यุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ การสังเกตการณ์และประมวลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับเจ้าของ/ผู้ดำเนินรายการส่วนของรูปแบบรายการในฐานะผู้ส่งสาร และผู้ฟังที่มีลักษณะฟังเป็นประจำในฐานะผู้รับสาร ปรากฏ ดังนี้

1.1 รายการทางการเมืองโดยตรง เป็นรายการทางการเมืองที่นำเสนอในรูปแบบต่างๆ ดังนี้ **รูปแบบแรก** โดยผู้จัดรายการนำเสนอรายการทางการเมืองด้วยการเล่าสถานการณ์/ปรากฏการณ์ทางการเมืองสู่ผู้ฟัง แทรกความคิดเห็นผ่านสถานการณ์และปรากฏการณ์นั้นๆ เช่น การเล่าข่าวเหตุการณ์การชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือกลุ่มคนเสื้อแดง ปฏิบัติการขอคืนพื้นที่การชุมนุมในเหตุการณ์ความไม่สงบระหว่างเดือนเมษายน – พฤษภาคม 2553 ของรัฐบาล สถานการณ์การเลือกตั้งระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น กรณีพิพาทระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาเรื่องปราสาทเขาพระวิหาร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเล่าข่าวสารความรู้ พุคคยสรุปเนื้อหาจากเอกสารข้อกฎหมายต่าง ๆ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามหลักรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ข้อกฎหมายที่ประชาชนควรรู้ ประวัติศาสตร์การเมืองไทยในอดีต เป็นต้น **รูปแบบที่สอง** เป็นการสนทนาระหว่างผู้จัดรายการกับผู้ร่วมรายการรับเชิญ ซึ่งอาจเป็นผู้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ โดยตรง ผู้จัดรายการซักถามให้ผู้ร่วมรายการตอบคำถาม เสนอแนะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือเปิดวงสนทนาโดยมีผู้ร่วมรายการมากกว่าหนึ่งคน เช่น การถาม-ตอบกรณีการตรวจสอบรายชื่อ ขอเพิ่ม-ลดรายชื่อ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น ขั้นตอนการจดทะเบียนเกษตรกร ช่องทาง/ขั้นตอนการร้องเรียนร้องทุกข์กรณีการทุจริตในภาครัฐ ขั้นตอนการรังวัด ออกโฉนดที่ดิน เป็นต้น **รูปแบบที่สาม** เป็นการสัมภาษณ์ผู้สื่อข่าว อาสาสมัคร หรือผู้อยู่ในสถานการณ์/เหตุการณ์ทางการเมืองผ่านโทรศัพท์ออกอากาศในรายการ เช่น การสัมภาษณ์บรรณาธิการในหน่วยเลือกตั้งขณะที่มีการเลือกตั้งในระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมสนทนาโดยตั้งประเด็นความคิดเห็นในเรื่องที่เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองตามสถานการณ์ปัจจุบัน แล้วจัดเวลาเปิดสายให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาพูดคุย เสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านรายการ ทั้งนี้ รายการทางการเมือง โดยตรงลักษณะดังกล่าวปรากฏเฉพาะในสถานีวิทยุชุมชน นิวส์ เอฟ.เอ็ม 99.5 เม็กกะเฮิร์ต

สำหรับภาษาที่ใช้ในการนำเสนอโดยผู้จัดรายการทางการเมือง เป็นภาษาผสมผสานระหว่างภาษากลางกับภาษาท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความน่าสนใจ และสร้างการมีส่วนร่วมในรายการ เช่น ภาษากลางสลับภาษาอีสาน ภาษาเขมรพื้นบ้าน ภาษาไทยโคราช ผู้จัด

รายการส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีทักษะด้านภาษาครอบคลุมทุกภาษาที่ใช้ในท้องถิ่น ด้วยน้ำเสียงกระตุ้นเร่งเร้า หรือสร้างความตื่นเต้น ปลุกเร้าความคิดเห็นตามลักษณะของเนื้อหาสาร ปรากฏในรูปแบบเดียวกันทั้งสองสถานี

1.2 การแทรกสาระทางการเมืองในรายการปกติของสถานี เป็นการดำเนินรายการตามแผนผังรายการทั่วไปของสถานี แล้วผู้จัดรายการเล่าสถานการณ์ทางการเมืองและแทรกความคิดเห็นในรายการตามโอกาส วาระ เช่น การเล่าข่าวกรณีพิพาทเรื่องที่ดินที่นำไปสู่คดีทะเลาะวิวาทระหว่างคู่อริ แล้วแทรกนโยบายของรัฐในเรื่องที่เกี่ยวข้อง การเกิดสิทธิหรือการเสีสิทธิตามกฎหมายฉบับต่างๆ หรือผู้จัดรายการเพลงแทรกความคิดเห็นทางการเมืองครั้งระหว่างเพลง ระหว่างการสนทนา ผู้จัดรายการแทรกความคิดเห็นผ่านรายการสนทนา เช่น การสนทนาธรรมะประจำวัน ระหว่างผู้จัดรายการกับพระภิกษุซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา แล้วนำมาเชื่อมโยงกับกฎ กติกา หรือข้อกฎหมายในบริบทต่าง ๆ ของสังคม เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวปรากฏจากรายการ “เพื่อนชาวบ้าน” ที่มีรูปแบบการเล่าข่าวสารจากหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นข่าวที่อยู่ในความสนใจของสังคม แล้วผู้จัดรายการจะหาจังหวะและโอกาสในการแทรกสาระทางการเมือง สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในระหว่างการเล่าข่าวนั้น ๆ และ “รายการธรรมะก่อนนอน” ซึ่งเป็นการนำเสนอธรรมะตามหลักศาสนาเพื่อการดำรงชีวิตของประชาชนในสังคม สลับกับการแทรกสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในระหว่างดำเนินรายการ เป็นลักษณะที่พบจากรายการของสถานี วิทยุ เอฟ.เอ็ม.อาร์มณดีบุรีรัมย์

1.3 การให้ความร่วมมือกับภาครัฐโดยถ่ายทอดรายการทางการเมืองจากภาครัฐ เช่น ถ่ายทอดการนำเสนอข่าวตามคาบเวลาจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยส่วนกลาง ถ่ายทอดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร การประชุมรัฐสภา การพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปี ถ่ายทอดคำแถลงการณ์ตามโอกาสวาระจากรัฐบาล รวมทั้งการถ่ายทอดสปอร์ตโฆษณาเฉพาะกรณี เช่น การชักชวนให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในช่วงที่มีการเลือกตั้ง การจดทะเบียนเกษตรกร การขึ้นทะเบียนรายงานตัวแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชาตามมติคณะรัฐมนตรี การประชาสัมพันธ์ภารกิจของหน่วยงานต่างๆ การเสียด่าเงินได้บุคคลธรรมดา นิติบุคคล การเสียด่าภาษีที่ดิน ภาษีโรงเรือน สิทธิในการขอรับบริการจากหน่วยงานของรัฐ สิทธิในการร้องเรียนร้องทุกข์ เป็นต้น ลักษณะรายการดังกล่าวพบได้ทั้งในสถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม.อาร์มณดีบุรีรัมย์ 97.0 เมกกะเฮิร์ตซ์ ซึ่งปรากฏเวลาชัดเจนในการถ่ายทอดข่าวจากส่วนกลางตามผังรายการ 2 ช่วง ระหว่างเวลา 07.00-08.00 น.และ 19.00-19.30 น. ส่วนสถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เมกกะเฮิร์ตซ์ จะดำเนินการถ่ายทอดตามวาระและโอกาสแทรกในรายการทางการเมืองปกติที่มีหลายรายการ และแต่ละรายการ

มีการนำเสนอหลายช่วง สำหรับการถ่ายทอดสปอร์ค โฆษณาจากภาครัฐซึ่งในระยะเวลาสั้นๆ ไม่เกิน 2-3 นาที ทางสถานีวิทยุทั้งสองแห่งจะให้ความร่วมมือโดยพิจารณาตามช่วงเวลาที่เหมาะสม

1.4 การกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมกับรายการทางการเมืองโดยใช้โทรศัพท์ต่อสายเข้าในรายการระหว่างจัดรายการสด เพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิของประชาชนในการรับบริการจากภาครัฐ ความถูกต้องเป็นธรรมในการรับบริการ การร่วมโหวตให้คะแนนพรรคการเมือง ร่วมโหวตให้คะแนนรัฐบาลตามโอกาสวาระครบรอบการบริหาร การพูดคุยซักถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับต่างๆ การสร้างจิตสำนึกทางการเมือง โดยเฉพาะการร่วมต่อต้านระบบซื้อสิทธิขายเสียงด้วยการกำหนดเป็นข้อตกลงร่วมกันในการโทรศัพท์เข้ารายการเป็นประโยชน์หลังการแนะนำคำว่า “เงินไม่มากก็ทำให้ คนคิดริสังคม” ก่อนจะแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นประเด็นทางการเมืองในรายการ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนรายการทางการเมืองโดยการบริจาคเงินสมทบกองทุนเพื่อการศึกษาทางอากาศที่ทางสถานีวิทยุจัดขึ้น พบว่าในสถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เม็กกะเฮิร์ต มีการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง นำเสนอในหลากหลายรูปแบบ การมีส่วนร่วมของผู้ฟังในรายการวิทยุชุมชน¹ สามารถสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในผลการศึกษาเชิงปริมาณ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 58 มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการที่รับฟัง และร้อยละ 75.0 ให้ความร่วมมือในกิจกรรมทางการเมืองที่วิทยุชุมชนประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับคำกล่าวของนายประกิจ เดชสงค์ (สัมภาษณ์ วันที่ 11 กันยายน พ.ศ.2553) ที่ว่า “...อยากเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก เพราะทำให้ประชาชนรากหญ้าอย่างเรานั้น สามารถแสดงความคิดเห็นของตัวเองได้โดยการพูดผ่านสื่อเหล่านี้ ที่สามารถระบายความคับข้องใจที่เกิดขึ้น และมีคนรับฟังปัญหาเหล่านั้นพร้อมทั้งให้คำปรึกษา แนะนำช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดรายการดังกล่าวทำให้ผู้ฟังอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่รายการทางการเมืองจัดให้มีมากขึ้น

¹ ผู้ฟังรายการในที่นี้ เน้นเฉพาะผู้ฟังรายการของสถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เม็กกะเฮิร์ต ที่มีเนื้อหาการจัดรายการทางการเมืองอย่างเข้มข้นเท่านั้น

2. เนื้อหารายการทางการเมืองของวิद्यุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

สำหรับเนื้อหารายการทางการเมืองซึ่งสรุปจากผังรายการ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ผู้จัดรายการของสถานีวิทยุชุมชนที่นำเสนอรายการทางการเมือง จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ สถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เมกกะเฮิร์ต และสถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม. อารมณ์ดีบุรีรัมย์ 97.0 เมกกะเฮิร์ต ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้ผังรายการทางการเมืองในลักษณะฟังเป็นประจำ ปราบกฏเนื้อหารายการ ดังนี้

2.1 สิทธิหน้าที่และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะการเลือกตั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งในทุกกระดับ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล การเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในชุมชน หมู่บ้าน ตำบล เป็นต้น การรณรงค์ป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง การแนะนำตัวผู้สมัครพร้อมคุณสมบัติโดยเท่าเทียมกัน แนะนำการตรวจสอบรายชื่อผู้มีสิทธิ การเพิ่ม-ลดชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเข้าดูหาเลือกตั้ง การเลือกตั้งล่วงหน้า ข้อควรระวังในการละเมิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การใช้ดุลยพินิจในการเลือกพรรคการเมือง เลือกบุคคลที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ผลสรุปของการเลือกตั้ง ผู้ได้รับการเลือกตั้ง ผลของการใช้สิทธิเลือกตั้งต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ชุมชน สังคม รูปแบบ ตัวอย่างกลไกการเลือกตั้ง ความคิดเห็นของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งทุกระดับ โดยมีช่วงเวลาการนำเสนอก่อนการเลือกตั้งอย่างเข้มข้น เพื่อกระตุ้นการไปใช้สิทธิของประชาชน การนำเสนอขณะมีการเลือกตั้ง และนำเสนอสรุปผลการเลือกตั้ง ผลการลงคะแนนหลังการเลือกตั้งเสร็จสิ้น พบการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งสองสถานี โดยเป็นที่น่าสนใจว่า ในการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ผังรายการมีความเห็นว่า การจัดรายการทางการเมืองของวิद्यุชุมชนเป็นการกระตุ้นให้ประชาชน (ในภาพรวม) ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 100 กระตุ้นให้กลุ่มตัวอย่างไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 96 มีการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ร้อยละ 95 และในส่วนของ การมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 96 เห็นว่าวิद्यุชุมชนให้ความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักรัฐธรรมนูญ ร้อยละ 71 เห็นว่า เนื้อหาของวิद्यุชุมชนสามารถกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของตนเองได้มากขึ้น โดยเมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อหาของวิทยุภาครัฐ เนื้อหาของวิद्यุชุมชนทำให้อยากมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากกว่า ร้อยละ 63 เนื้อหาวิद्यุชุมชนสามารถกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของตนเองได้ ร้อยละ 81 และยังสอดคล้องกับคำกล่าวของนางเสนาะจิต เพ็ญงาม (สัมภาษณ์ วันที่ 12 กันยายน พ.ศ.2553) ที่ว่า “มีการให้ความรู้ในการเลือกตั้งทุกอย่างที่กำลังจะเกิด เรารู้ว่าต้องเลือกก็คน ต้องทำอะไรบ้าง ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง แล้วให้เราคิดว่าใครที่จะ

สามารถทำให้บ้านเมืองของเราพัฒนาได้ ให้ข้อคิด ให้คำแนะนำ ทำให้เรารู้ว่าจะต้องเลือกคนที่ทำเพื่อประชาชน” เช่นเดียวกับนายจัน บุญทอง (สัมภาษณ์ วันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่กล่าวว่า “ส่งเสริมประชาธิปไตยผ่านการเชิญชวนให้ไปเลือกตั้ง รักษาสิทธิของตัวเอง เลือกคนดีมาทำงานให้ประเทศชาติ ผ่านสโลแกนรายการ เงินไม่มาก็ทำให้ คนดีศรีสังคม” จึงสะท้อนให้เห็นว่ารายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนมีการนำเสนอเนื้อหาข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างเข้มข้น ครอบคลุมถึงการใช้กลยุทธ์ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยไม่เห็นแก่ผลประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนใดๆ อีกด้วย

2.2 ข่าวสาร และสถานการณ์ทางการเมือง มีการนำเสนอข่าวสาร และการวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ทางการเมือง ได้แก่ ข่าวสารความเคลื่อนไหว ผลงานของนักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองระดับท้องถิ่น การประชุมสภาผู้แทนราษฎร การประชุมรัฐสภา มติคณะรัฐมนตรี ผลงานของรัฐบาล ผลงานของส่วนราชการ กระทรวง ทบวง กรม ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น การดำเนินงานตามบทบาท อำนาจหน้าที่ภารกิจของรัฐบาล ส่วนราชการ การทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง การชุมนุมยื่นข้อเรียกร้องของกลุ่มพลังประชาชน การชุมนุมและเหตุการณ์ความไม่สงบระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2553 มาตรการดำเนินการของรัฐบาลในการรักษาความสงบระหว่างการชุมนุม เหตุการณ์กรณีพิพาทเรื่องเขาพระวิหารระหว่างไทย-กัมพูชา เป็นต้น ในการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ผู้ฟังรายการส่วนใหญ่ (ร้อยละ 62) แสดงความคิดเห็นว่าการฟังวิทยุชุมชนทำให้ได้รับข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง และร้อยละ 81 แสดงความคิดเห็นว่า วิทยุชุมชนมีส่วนในการสื่อสารข่าวสารความเคลื่อนไหวในการชุมนุมทางการเมือง มีเพียงร้อยละ 43 เท่านั้น ที่เห็นว่าวิทยุชุมชนสามารถให้ข้อมูลข่าวสารด้านการดำเนินของพรรคการเมืองที่ตนเองชื่นชอบ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ฟังรายการ ให้ข้อสังเกตว่า รายการวิทยุชุมชนสามารถสื่อสารข่าวสารทางการเมืองได้เร็วกว่าข่าวทางโทรทัศน์ ทำให้รู้เท่าทันสถานการณ์ รู้ทุกเรื่องอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับคำกล่าวของนางวรรณวิทย์ โมหรือ (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่กล่าวว่า “เวลาที่คุณทอดเกียรติเสนอรายการข่าวนั้นจะเป็นในแนวทางของการวิเคราะห์ข่าวให้ฟัง และมีการตั้งข้อสังเกตว่าข่าวจะไวมากกว่าทีวี ซึ่งทำให้ทันข่าว รู้ทุกเรื่อง” คำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการนำเสนอข่าวสารและสถานการณ์ทางการเมืองของวิทยุชุมชนได้รับความสนใจติดตามรับฟังจากผู้ฟังรายการ ด้วยรูปแบบการนำเสนอเชิงวิเคราะห์ที่เป็นไปด้วยความรวดเร็ว ทันสถานการณ์ และครอบคลุมปรากฏการณ์ทางการเมืองมากกว่าการนำเสนอของสื่อกระแสหลัก

2.3 ข้อมูลความรู้ด้านการเมือง มีการนำเสนอข้อมูลองค์ความรู้ด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ สิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามหลักรัฐธรรมนูญ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โลกาภิวัตน์และทุนนิยม การเมืองการปกครอง

ของมหาอำนาจที่มีผลกระทบต่อการเมืองการปกครองของไทย ช่องทางการร้องทุกข์ร้องเรียนกรณีไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการกระทำหรือดำเนินการของรัฐ สารคดีบทความเรื่องกฎหมาย เนื้อหาบทสรุปจากพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา พระราชกำหนด มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองไทยในอดีต ประสบการณ์จากชัยชนะและความพ่ายแพ้ของผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางการเมือง การทหารในยุคสมัยต่าง ๆ เป็นต้น สอดคล้องกับความเห็นของนายล้วน สุขงาม (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2553) ที่ว่า “...มีรายการการเมืองในอดีตที่เกี่ยวกับนายกรัฐมนตรีสฤษดิ์ ซึ่งทำให้เรารู้เรื่องสมัยนั้นมากขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าฟังทำให้ได้ความรู้ทางการเมืองมากขึ้น หูดาสว่างมากขึ้น ได้คิดมากขึ้น” และนายไพเสียน บุรัมย์ (สัมภาษณ์ วันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่กล่าวว่า “...มีการเจาะลึกทำให้เรื่องที่เราไม่เคยได้รู้ก็ได้รู้ เราเป็นชาวบ้านที่ไม่มีความรู้พอฟังแล้วเรารู้สึกว่าการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถวิเคราะห์การเมืองได้เหมือนคนที่จบปริญญาตรีทำ เราก็ทำได้ มีความรู้มากขึ้นจากการฟังวิทยุชุมชน” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลความรู้ด้านการเมืองที่วิทยุชุมชนนำเสนอเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจและทำให้ผู้ฟังมีความรู้มากขึ้น สามารถคิดวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองได้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการนำเสนอของผู้จัดรายการทางการเมืองผ่านวิทยุชุมชน

2.4 การตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานราชการ และรัฐบาล เป็นการให้ข้อมูลภารกิจหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนท้องถิ่น และรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับการรับบริการจากภาครัฐและส่วนราชการ เช่น การเปิดช่องทางการร้องทุกข์ ร้องเรียนผ่านรายการหรือสถานีวิทยุ เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำหรือหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน ถูกเอารัดเอาเปรียบจากความไม่ซื่อตรง การทุจริตหรือการดำเนินโครงการภาครัฐ การเปิดเผยพฤติกรรม การกระทำ หรือการปฏิบัติหน้าที่ในทางทุจริต หรือประพฤติกมิชอบของข้าราชการ นักการเมืองที่มีหลักฐานปรากฏต่อสาธารณะ ซึ่งเมื่อได้ข้อมูลมาทางผู้จัดรายการจะตรวจสอบก่อนการนำเสนอ ถ้าพบว่ามีกรกระทำผิดจริงก็จะเรียกร้องการแก้ไขจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังคำกล่าวของนายสนอง ชาติจอหอ (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “...ทำให้เรารู้ความเคลื่อนไหวทางการเมืองสามารถเปิดหูเปิดตาเรา ได้รู้ถึงทัศนคติของ ส.ส. อีกทั้งยังเสนอข่าวการศึกษา การเอาเปรียบของรัฐต่อประชาชน การบริการประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนที่สามารถโทรศัพท์มาแจ้ง..” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนได้รับรู้รับทราบเรื่องราวการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนั้นพวกเขายังมีพื้นที่สาธารณะที่พร้อมจะรับฟังปัญหาความเดือดร้อน ช่วยเยียวยาเพื่อบรรเทาทุกข์จากวิทยุชุมชน และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ

ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 76 เห็นว่า วิทยุชุมชนกระตุ้นให้เกิดการเรียกร้องสิทธิในกรณีที่มีการทุจริตและไม่ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐอีกด้วย

จากรูปแบบและเนื้อหาของรายการทางการเมืองข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้จัดรายการมีความตั้งใจใช้ความสามารถและศักยภาพของตนผ่านรูปแบบและเนื้อหาของรายการนำเสนอทางวิทยุชุมชนเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติของผู้ฟัง เป็นไปตามที่แคทซ์และคานัน (Katz and Kahn 1966 : 218 อ้างถึงในอิศรัฎฐ์ ริน ไชสง 2543 : 38) ได้ให้ความหมายของคำว่าอิทธิพลไว้ โดยคาดคะเนผลความเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นต่อผู้ฟังในฐานะผู้รับสาร มุ่งหวังให้ข่าวสารที่ส่งไปก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ฟังโดยตรง ครอบคลุมปริมาณของผู้ฟังในวงกว้าง ส่วนฝ่ายผู้ฟังในฐานะผู้รับข่าวสารเป็นคนจำนวนมากที่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ต่างคนต่างอยู่ในละพื้นที่ ชุมชน และสังคม แต่ต่างก็มีปฏิกริยาหรือพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามที่ผู้จัดรายการต้องการ ผู้ฟังจำนวนมากดังกล่าวไม่มีบทบาทหรืออำนาจควบคุมผู้จัดรายการได้ สอดคล้องกับคำอธิบายของชวรัตน์ เชิดชัย (2527 : 37-41) เกี่ยวกับทฤษฎีการสื่อสารจังหวะเดียว

อย่างไรก็ดี สถานีวิทยุชุมชนนิวส์ เอฟ.เอ็ม. เป็นสถานีที่มีเนื้อหารายการครอบคลุมเนื้อหาข้างต้นมากกว่า สถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม. อารมณดีบุรีรัมย์ ซึ่งมีเฉพาะการเสนอข่าวสารทางการเมืองแทรกไปกับรายการปกติเท่านั้น

สำหรับที่มาของข้อมูลที่น่าเสนอในรายการผู้จัดรายการนำข้อมูลข่าวสารมาจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ เนื้อหาจากเอกสาร หนังสือ แผ่นพับ ใบปลิว ข่าวประชาสัมพันธ์ จากส่วนราชการ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลงานวิจัย พระราชบัญญัติ กฎหมาย ราชกิจจานุเบกษา เอกสารการประชุมอบรม สัมมนา รายงานการประชุม
2. สื่อเทคโนโลยี เนื้อหาจากโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต อีเมล
3. สื่อบุคคล ได้เนื้อหาจากการพบปะพูดคุยกับผู้รู้ ผู้เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ การลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลจากแหล่งข่าว การรายงานของผู้สื่อข่าวอาสาสมัคร การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้ฟังผ่านรายการและการตั้งวงสนทนา การเข้าร่วมประชุมสัมมนา การร้องทุกข์ ร้องเรียน ประสพการณ์จากการช่วยเหลือประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาข้อร้องทุกข์ร้องเรียนของผู้ฟัง

3. อิทธิพลของรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ฟังรายการทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

การศึกษาในครั้งนี้ มีปัญหาวิจัยที่สำคัญว่า การรับฟังข่าวสารทางการเมืองจากสถานีวิทยุชุมชน จะนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไร ในเบื้องต้นผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลส่วนของผู้ฟังรายการในฐานะผู้รับสารเพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้ฟังวิทยุชุมชนเป็นใคร มีลักษณะอย่างไร มีความสนใจทางการเมือง มีพฤติกรรมการฟังวิทยุชุมชน และมีความเห็นต่อการจัดรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนอย่างไร โดยเน้นเฉพาะผู้ที่ฟังรายการวิทยุชุมชนในพื้นที่ จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้ฟังที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งฟังรายการวิทยุชุมชน จำนวน 100 คน ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

ตารางที่ 4.1 ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	44	44
หญิง	56	56
อายุ		
18-19 ปี	1	1
20-30 ปี	10	10
31-40 ปี	36	36
41-50 ปี	36	36
51 ปีขึ้นไป	17	17
การศึกษา		
ประถมศึกษา	50	50
มัธยมศึกษา	20	20
ปวช./ปวส./ปวท.	16	16
ปริญญาตรี	14	14

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
เกษตรกร	31	31
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	28	28
รับจ้าง	25	25
รับราชการ/พนักงานเอกชน	12	12
อื่นๆ	4	4
ความสนใจทางการเมือง		
ไม่สนใจ	0	0
ติดตามข่าวสารและมีส่วนร่วมทางการเมืองบ้าง	92	92
ติดตามข่าวสารและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมาก	8	8

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นคุณลักษณะของผู้ฟังรายการวิทยุชุมชนในเขต อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีสัดส่วนที่เพศหญิงและเพศชายไม่แตกต่างกันมากนัก คือ เพศหญิง ร้อยละ 56.0 เพศชาย ร้อยละ 44.0 ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 31 – 50 ปี ร้อยละ 72.0 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 50.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 20.0 ข้อมูลด้านสถานภาพทางอาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 31.0 รองลงมาคืออาชีพค้าขาย/ธุรกิจ ร้อยละ 28.0 รับจ้าง ร้อยละ 25.0 รับราชการ/พนักงานเอกชน ร้อยละ 12.0 ตามลำดับ และผู้ฟังรายการเกือบทั้งหมด ร้อยละ 92.0 เป็นกลุ่มที่มีการติดตามข่าวสารทางการเมือง (เช่น ฟังข่าวบ้าง ไปเลือกตั้ง สม่ำเสมอ) ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 8.0 เท่านั้นที่ติดตามข่าวสารทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมาก ในลักษณะการเกาะติดฟังข่าว เป็นหวัคะแนน ไปร่วมฟังปราศรัยทางการเมือง และร่วมกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ

ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ผู้ฟังวิทยุชุมชนกลุ่มใหญ่ที่สุดเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 31-50 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา (ร้อยละ 70.0) อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสนใจว่า จากผลการศึกษาเชิงคุณภาพ ยังสามารถพบผู้ฟังรายการที่มีระดับการศึกษามากกว่าปริญญาตรี อีกด้วย ในด้านอาชีพของผู้ฟังรายการส่วนใหญ่มีสัดส่วนไม่แตกต่างกันมากนัก ระหว่างเกษตรกร

ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และรับจ้าง และกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณเกือบทั้งหมด เป็นผู้ที่มีการติดตามข่าวสารและมีส่วนร่วมทางการเมืองบ้าง แต่ก็ไม่ได้เข้มข้นมากนัก

พฤติกรรมการรับฟังรายการจากวิทยุชุมชน

ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับฟังรายการจากวิทยุชุมชน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการรับฟังรายการจากวิทยุชุมชนจากกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะพฤติกรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การรับฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนของท่าน		
ทุกวัน	32	32.0
2-3 วัน/สัปดาห์	52	52.0
สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	15	15.0
อื่นๆ	1	1.0
รวม	100	100.0
ท่านชอบฟังรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนมากน้อยเพียงใด		
ไม่ชอบ	2	2.0
เฉยๆ	19	19.0
ชอบมาก	77	77.0
รวม	100	100.0
ช่วงเวลาที่ฟังวิทยุชุมชนบ่อยที่สุด		
06.00-12.00 น.	30	30.0
12.00-18.00 น.	19	19.0
18.00-24.00 น.	50	50.0
24.00-06.00 น.	1	1.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 4.2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับฟังรายการเจาะเกราะความจริงกับเทอคเกียรติ ทรงบรรพต ทางสถานีวิทยุ นิวส์ เอ็ฟ.เอ็ม. 99.5 เมื่อกะเชิรต์ มีช่วงเวลาในการรับฟังส่วนมาก 2-3 วัน/สัปดาห์ ร้อยละ 52.0 รองลงมาเป็นการการรับฟังทุกวัน ร้อยละ 32.0 และรับฟังสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ร้อยละ 15.0 โดยระยะเวลาที่มีผู้ฟังวิทยุบ่อยที่สุด คือระยะเวลา 18.00-24.00 น. ร้อยละ 50.0 รองลงมาคือระยะเวลา 6.00-12.00 น. ร้อยละ 30.0 และระยะเวลา 12.00-18.00 น. ร้อยละ 19.0 โดยระยะเวลา 24.00-06.00 น. มีผู้ฟังน้อยที่สุด ร้อยละ 1.0

กลุ่มตัวอย่างมีความชอบในการฟังรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนอย่างมาก ร้อยละ 77.0 รองลงมารู้สึกเฉย ๆ ร้อยละ 19.0 ไม่ชอบร้อยละ 2.0 ตามลำดับ

สำหรับความคิดเห็นในการรับฟังรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนที่มีผลต่อผู้ฟังในฐานะเป็นผู้รับสาร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3 แสดงร้อยละความคิดเห็นต่อรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชน

ลักษณะความคิดเห็น	ใช่		ไม่ใช่	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. การฟังวิทยุชุมชนทำให้ได้รับข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง	62	62.0	38	38.0
2. วิทยุชุมชนมีการสื่อเนื้อหาที่กระตุ้นให้มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ	92	92.0	8	8.0
3. ช่วงเวลาเลือกตั้ง รายการวิทยุชุมชนกระตุ้นให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	100	100.0	-	-
4. วิทยุชุมชนมีการให้ความรู้เรื่องการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักรัฐธรรมนูญ	96	96.0	4	4.0
5. รายการวิทยุชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้ตัวท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	96	96.0	4	4.0
6. เมื่อมีเรื่องการเมืองทุจริต หรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐเกิดขึ้นวิทยุชุมชนมีการกระตุ้นให้ท่านเรียกร้องสิทธิ	76	76.0	24	24.0

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ลักษณะความคิดเห็น	ใช่		ไม่ใช่	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
7. วิทยุชุมชนที่ท่านฟังมีการสนับสนุนพรรคการเมืองหนึ่งเป็นพิเศษ	32	32.0	68	68.0
8. การฟังวิทยุชุมชน ทำให้ท่านสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น	71	71.0	29	29.0
9. ท่านรับทราบการดำเนินงานทางการเมืองของพรรคการเมืองที่ท่านชื่นชอบจากวิทยุชุมชน	43	43.0	57	27.0
10. ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในรายการที่ท่านรับฟัง	58	58.0	42	42.0
11. เมื่อมีชุมนุมทางการเมืองต่างๆ วิทยุชุมชนมีส่วนในการสื่อสารข่าว สารความเคลื่อนไหว	81	81.0	19	19.0
12. รายการวิทยุชุมชนในพื้นที่ของท่าน มีส่วนในการระดมคนเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง	28	28.0	72	72.0
13. ท่านคิดว่าวิทยุชุมชนเสนอเนื้อหาที่สามารถทำให้ท่านอยากเข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าภาครัฐ	63	63.0	37	37.0
14. ท่านให้ความร่วมมือในกิจกรรมทางการเมืองที่ทางวิทยุชุมชนประชาสัมพันธ์	75	75.0	25	25.0
15. วิทยุชุมชนมีการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง	95	95.0	5	5.0
16. เนื้อหาของวิทยุชุมชนสามารถกระตุ้นความอยากมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างๆ ของท่านได้	81	81.0	19	19.0

จากตารางที่ 4.3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นต่อการพึงรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

การได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากวิทยุชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าการฟังวิทยุชุมชนทำให้ได้รับข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง ร้อยละ 62.0 ผู้ฟังร้อยละ 57.0 มีความเห็นว่าคุณเองไม่ได้รับทราบการดำเนินงานทางการเมืองของพรรคการเมืองที่ชื่นชอบจากวิทยุชุมชน แต่ทำให้ได้รับข่าวสารความเคลื่อนไหว เมื่อมีขบวนการทางการเมืองร้อยละ 81.0

การกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวิทยุชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนมีการสื่อเนื้อหาที่กระตุ้นให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างๆ ร้อยละ 92.0 วิทยุชุมชนมีการให้ความรู้เรื่องการเมืองตามหลักรัฐธรรมนูญร้อยละ 96.0 การฟังวิทยุชุมชนทำให้ผู้ฟังสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น ร้อยละ 71.0 ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในรายการที่รับฟัง ร้อยละ 58.0 วิทยุชุมชนเสนอเนื้อหาที่สามารถทำให้ผู้ฟังอยากเข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าภาครัฐ ร้อยละ 63.0 ผู้ฟังให้ความร่วมมือในกิจกรรมทางการเมืองที่ทางวิทยุชุมชนประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 75.0 วิทยุชุมชนมีการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ร้อยละ 95.0 เนื้อหาของวิทยุชุมชนสามารถกระตุ้นความอยากมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างๆ ของผู้ฟังร้อยละ 81.0

การส่งเสริมการเลือกตั้งของวิทยุชุมชน กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีความเห็นว่าเป็นช่วงเวลาเลือกตั้ง รายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้ผู้ฟังไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 96.0

วิทยุชุมชนกับการสร้างมีส่วนร่วมในการเรียกร้องสิทธิและการตรวจสอบการทุจริตของภาครัฐ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 76.0 มีความเห็นว่าเป็นเรื่องการทุจริต หรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐเกิดขึ้นวิทยุชุมชนมีการกระตุ้นให้ผู้ฟังเรียกร้องสิทธิ

จุดยืนและความเป็นกลางทางการเมือง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเป็นวิทยุชุมชนที่ตนเองฟังอยู่นั้น ไม่มีการสนับสนุนพรรคการเมืองร้อยละ 68.0 รายการวิทยุชุมชนในพื้นที่ไม่มีส่วนในการระดมคนเข้าร่วมขบวนการเมืองร้อยละ 72.0

อิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการศึกษาในส่วนนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า การฟังรายการวิทยุชุมชนสามารถก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ฟังในระดับ และรูปแบบอย่างไร โดยอาศัยการประมวลผลจากข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งจะได้สรุปผลข้อมูลในเบื้องต้น ดังนี้

ตารางที่ 4.4 แสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง

พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การริเริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมืองในชุมชนของท่าน		
ไม่เคยทำ	4	4.0
ทำบ้างเป็นบางครั้ง	45	45.0
ทำเป็นประจำ	51	51.0
รวม	100	100.0
การใช้สิทธิเลือกตั้ง		
ไม่เคยไปใช้สิทธิเลือกตั้งเลย	1	1.0
ไปเลือกตั้งบ้าง ไม่ไปบ้าง	9	9.0
ไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง	90	90.0
รวม	100	100.0
การร่วมชุมนุมหรือรณรงค์ทางการเมือง		
ไม่เคยร่วมกิจกรรมชุมนุมหรือรณรงค์ทางการเมือง	86	86.0
ไปร่วมกิจกรรมชุมนุมทางการเมืองของพรรคการเมือง	14	14.0
ไปร่วมกิจกรรมชุมนุมทางการเมืองของรายการวิทยุชุมชน	-	-
รวม	100	100.0
รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่นๆ		
ไม่มีกิจกรรม	44	44.0
การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	9	9.0
การเป็นหัวคะแนนทางการเมือง	6	6.0
การลงสมัครรับเลือกตั้งในชุมชน	1	1.0
การบริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง	-	-
ของพรรคการเมือง		
การบริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง	34	34.0
ของวิทยุชุมชน		
การเป็นผู้สื่อข่าวทางการเมืองให้วิทยุชุมชน (อาสาสมัคร)	6	6.0
รวม	100	100.0

ตารางที่ 4.4 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำสุด คือการริเริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมืองในชุมชนเป็นประจำ ร้อยละ 51.0 รองลงมาคือมีการริเริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมืองในชุมชนเป็นบางครั้ง และไม่เคยริเริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมืองในชุมชน ร้อยละ 45.0 และ 4.0 ตามลำดับ

ในคำอธิบายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อพิจารณาตามตัวแบบลำดับขั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของมิลบราธ (Milbrath 1965 : 36-40 อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ 2542 : 56-60) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรูปแบบพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำสุดคือ เป็นกิจกรรมของผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองเท่านั้น ได้แก่ การริเริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมืองในชุมชน ร้อยละ 51.0 การไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง ร้อยละ 90.0 การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ร้อยละ 9.0 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีรูปแบบปรับเปลี่ยนทางการเมือง อย่างเช่น การร่วมชุมนุมทางการเมืองกับพรรคการเมือง มีเพียงร้อยละ 14.0 เท่านั้น และที่น่าสนใจคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีการบริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง (ของรายการวิทยุชุมชน) มีถึงร้อยละ 34.0 มีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัครสื่อข่าวของรายการวิทยุชุมชน ร้อยละ 6.0 ซึ่งเท่ากับกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์กับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง (เป็นหัวคะแนน)

สำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามทัศนะของเวอร์บา และนี ((Verba and Nie 1975 : 57-58) นั้น พบว่ารูปแบบพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมที่เป็นพื้นฐานที่สุดคือการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีรูปแบบพฤติกรรมดังกล่าวมากถึงร้อยละ 90.0 แต่ก็ยังคงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดแบบเดิมคือข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งซึ่งเมื่อไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วก็จะยุติเพียงเท่านั้น ขณะที่การเลือกตั้งไม่สามารถมีขึ้นได้บ่อยครั้งก็เท่ากับเป็นข้อจำกัดทำให้บุคคลไม่อาจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากนัก

ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างมีการร่วมกิจกรรมกับวิทยุชุมชน โดยการบริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองของวิทยุชุมชน สอดคล้องกับพฤติกรรมกรรมการร่วมกิจกรรมชุมชนที่เสนอโดยเวอร์บาและนี (Verba and Nie 1975 : 57-58) คือการสร้างกลุ่มเพื่อรวมพลังและทรัพยากรในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยไม่รอการพึ่งพิงภาครัฐ ทั้งนี้ วิทยุชุมชนยังสามารถเข้าถึงผู้ฟังในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากกว่าภาครัฐ อาจจะเป็นเพราะภาษาที่ใช้ ลักษณะวัฒนธรรมในการสื่อสารของผู้จัดรายการ จึงทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่ามีคนรับฟังกลุ่มคนที่ถูกมองว่าไร้การศึกษา อีกทั้งวิทยุชุมชนยังให้ความรู้ต่าง ๆ แก่ผู้ฟังไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกฎหมาย การใช้สิทธิข่าวสารข้อมูลทางการเมืองต่าง ๆ ทำให้ผู้ฟังที่เป็นเกษตรกรมีความรู้ไม่น้อยรู้สึกว่าคุณเองมีความรู้เท่าทันภาครัฐ หรือนักการเมืองที่จะมาคอยเอาเปรียบ

อย่างไรก็ดี เนื่องจากผลการศึกษาเชิงปริมาณ ยังมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถควบคุมตัวแปรอื่นๆ ที่มีผลกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอื่นๆ สถานการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองในพื้นที่ นอกจากนี้ยังไม่สามารถแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง จึงไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการฟังวิทยุชุมชนได้อย่างชัดเจน จำเป็นต้องใช้ผลการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อแสดงให้เห็นอิทธิพลของวิทยุชุมชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

1) การสร้างความสนใจและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

เมื่อพิจารณาจากรูปแบบการจัดรายการทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ของสถานีวิทยุทั้งสองสถานี พบว่า ผู้จัดพยายามสร้างรูปแบบและเนื้อหารายการให้มีความน่าสนใจ เช่น สถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม.อาร์มดีบุรีรัมย์ 97.0 เมกกะเฮิร์ต นั้น การนำเสนอรายการส่วนใหญ่ของสถานีเป็นรายการปกิณกะบันเทิง มุ่งเน้นสาระความบันเทิงตามสโลแกนของสถานี “อาร์มดี” เพื่อสร้างสรรค์ความบันเทิงให้กับผู้ฟังมากที่สุด รายการส่วนใหญ่ประกอบด้วยรายการเพลง ได้แก่ เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง เพลงกันตรึมพื้นบ้าน เพลงตามคำขอ และรายการปกิณกะอื่นๆ ได้แก่ โหราศาสตร์ การพยากรณ์ สาระรอบตัว รายการธรรมะ แต่ผู้จัดรายการมีความพยายามสอดแทรกเนื้อหาทางการเมืองในรายการที่มีผู้ฟังนิยมฟังเป็นจำนวนมากตามจังหวะและโอกาส เช่น รายการเพื่อนชาวบ้านที่มีเนื้อหาเป็นการเล่าข่าวจากหนังสือพิมพ์ และรายการธรรมะก่อนนอนที่มีเนื้อหานำหลักธรรมคำสั่งสอนในพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้วยเห็นว่าเรื่องการเมือง โดยเฉพาะเรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการปกครองของประเทศ และเป็นการทำหน้าที่ด้านหนึ่งของสื่อมวลชน ดังคำกล่าวของนายชัยยศ จิตรีมย์ (สัมภาษณ์ วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “สถานีของเราเน้นความบันเทิงตามสโลแกน สถานีอาร์มดีบุรีรัมย์ แปลว่าฟังแล้วอาร์มดี ไม่เครียด” และ “..เรื่องการเมืองมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะเรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองที่ถ้าคนรู้มาก ๆ แล้ว การขับเคลื่อนการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยก็จะได้ผล สถานีไม่ได้จัดรายการทางการเมืองโดยตรง แต่ใช้ฐานจากรายการที่เป็นที่ชื่นชอบของผู้ฟังสอดแทรกเรื่องของการเมืองเข้าไปด้วยในบางช่วงบางตอนตามจังหวะและโอกาส เป็นการทำหน้าที่ด้านหนึ่งของสื่อมวลชน ซึ่งสถานีวิทยุที่จัดรายการทางการเมืองโดยตรงหายาก เพราะเข้าถึงผู้ฟังได้ในวงแคบ..” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการนำเสนอสาระทางการเมืองของผู้จัดรายการต่างๆ ที่สถานีวิทยุมิได้จัดรายการทางการเมืองโดยตรง แต่ผู้จัดยังเห็นความสำคัญของกิจกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะเรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองอันมีผลต่อการขับเคลื่อนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนั้นยังพบว่าเนื้อหาทางการเมืองที่สถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม.อาร์มณต์คิบุรีรัมย์ นำมาเสนอส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องของสังคมชุมชนที่ใกล้ตัว โดยไม่นำประเด็นปัญหาการเมืองระดับชาติมาเสนอในรายการ เป็นการป้องกันปัญหาความคิดเห็นที่แตกต่าง อันจะนำไปสู่ความแตกสามัคคีในชุมชน ประกอบกับสถานีวิทยุแห่งนี้ตั้งอยู่ในวัด (วัดอิสาน) สาธารณการนำเสนอรายการทางการเมืองจึงเป็นเรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง การสร้างความเข้มแข็งของพลังประชาชนในชุมชน/ท้องถิ่น การส่งเสริมสนับสนุนขนบธรรมเนียมประเพณีอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ผลตอบรับเห็นได้จากความร่วมมือร่วมใจช่วยเหลืองานชุมชนให้สำเร็จลุล่วง การเป็นศูนย์กลางเสนอข่าวสารประชาสัมพันธ์ผ่านสถานีวิทยุ และมีการสนทนาเรื่องข่าวสารการเมืองระหว่างผู้ฟังรายการกับผู้จัดรายการเป็นประจำทุกครั้งที่เมื่อมีโอกาสพบปะพูดคุยกัน ดังคำกล่าวของนายชัยยศ จิตรรัมย์ (สัมภาษณ์ วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “ผลสำเร็จก็ดูจากความร่วมมือร่วมใจช่วยเหลืองานชุมชนแต่ละงานที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ฟังเป็นจำนวนมาก โดยเป็นผลมาจากการเป็นศูนย์กลางประชาสัมพันธ์ข่าวสารผ่านรายการ มีการสนทนาเรื่องข่าวสารการเมืองระหว่างผู้ฟังรายการกับผู้จัดรายการเป็นประจำ” สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการประชาสัมพันธ์และสร้างความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองของผู้จัดรายการ

ส่วนสถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เม็กกะเฮิร์ต เป็นสถานีวิทยุชุมชนที่มีการจัดรายการทางการเมืองอย่างเข้มข้น โดยจัดรายการทางการเมือง 9 รายการ รวม 22 ชั่วโมงต่อวัน เนื้อหาของรายการทางการเมืองครอบคลุมทุกมิติของการเมือง ทั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ข้อมูลความรู้เรื่องกฎหมาย สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในแง่มุมต่างๆ ซึ่งพบว่าผู้จัดรายการให้ความสำคัญกับการจัดรายการทางการเมืองอย่างมาก โดยเน้นว่าการให้การศึกษาทางการเมือง โดยเฉพาะหลักกฎหมายที่ประชาชนทุกคนต้องรับรู้รับทราบ สิทธิและหน้าที่ของตนตามหลักการประชาธิปไตยและหลักรัฐธรรมนูญ เป็นเรื่องสำคัญ และเห็นว่าเมื่อประชาชนรับรู้ รับทราบ เข้าใจ สิทธิหน้าที่พลเมือง ความสงบสุขเรียบร้อยจะเกิดกับบ้านเมือง จึงพยายามสร้างเนื้อหาและรูปแบบรายการที่มุ่งเน้นการสร้างความสนใจทางการเมืองในเบื้องต้นให้แก่ผู้ฟัง โดยเฉพาะกลุ่มคนรากหญ้า เกษตรกร ช่างนาข้าวไร่ ซึ่งสามารถนำวิทยุติดตัวไปฟัง ในขณะที่ทำงาน เป็นช่องทางเข้าถึงประชาชน ได้สะดวกกว่าสื่ออื่น และเมื่อผู้ฟังมีเรื่องที่สนใจร่วมกันแล้ว การพูดคุยแลกเปลี่ยนเสนอความคิดเห็น และปรับทัศนคติ ที่ถูกต้องทางการเมืองก็จะทำได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับคำกล่าวของนายเทอดเกียรติ ทรวงบรรพต (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน 2553) ที่ว่า “มีการกระตุ้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพูดคุยความคิดเห็นประเด็นทางการเมือง เพื่อสร้างความสนใจในเรื่องการเมืองเป็นเบื้องต้น เมื่อผู้ฟังมีความสนใจเรื่องการเมืองเป็นประเด็นความสนใจร่วมกัน โอกาสสร้างการมีส่วนร่วม โดยเปิดเวทีพูดคุยทางอากาศก็ไม่ยาก เมื่อคนเราสามารถพูดคุยในเรื่องเดียวกันได้แล้ว การ

รณรงค์ในเรื่องต่อไปก็ง่ายขึ้น” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างความสนใจเรื่องการเมือง อันจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พุคคุยแสดงความคิดเห็นประเด็นทางการเมืองของผู้ฟังรายการอย่างต่อเนื่องต่อไป

นายเทิดเกียรติในฐานะผู้จัดรายการมีวัตถุประสงค์ให้รายการทางการเมืองที่นำเสนอเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางอากาศ เป็นห้องเรียนทางอากาศขนาดใหญ่ ไม่จำกัดอายุ เพศ วัย สถานภาพ อาชีพของผู้เรียน สร้างมิติในการให้ความรู้เพื่อให้ประชาชนรากหญ้ามีความรู้ทางการเมืองที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตย รู้เท่าทันสถานการณ์ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างสรรค์ สังคม นำไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอย่างแท้จริง และให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ตามสโลแกน “สื่อสร้างสรรค์ ป้องกันการเอาเปรียบสังคม” โดยเห็นว่า ตัวชี้วัดความสำเร็จที่สำคัญคือ คนในสังคมต้องไปใช้สิทธิโดยธรรมชาติ และไม่ต้องการเงินตอบแทน ถือเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ปัจจุบันรายการได้รับการกล่าวขวัญถึง มีผู้ให้การสนับสนุนมากพอสมควร ส่วนราชการให้ความสำคัญ ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นผลให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความราบรื่น

ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าการดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนที่จัดรายการทางการเมือง ทั้งสองสถานีมีจุดมุ่งหมายในการจัดรายการในเบื้องต้นคือการสร้างความสนใจทางการเมืองให้แก่ผู้ฟังรายการ โดยสถานีอามรณดีบุรีรัมย์จะนำเสนอสาระทางการเมืองในรายการยอดนิยมและเป็นที่ยอมรับ ห้างหวัและโอกาสที่เหมาะสมในการนำเสนอ ส่วนสถานีนิวส์ เอฟ.เอ็ม. จะสร้างความสนใจโดยคัดสรรเนื้อหารายการทางการเมืองนำเสนอผู้ฟังเพื่อสร้างความสนใจร่วมกันเป็นอันดับแรก นอกจากนั้นยังพบว่ารูปแบบการจัดรายการของสถานีวิทยุทั้งสองสถานี มีจุดเด่นในการพยายามสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกับผู้ฟัง โดยจัดรายการด้วยคำพูดที่ฟังเข้าใจง่าย ใช้ภาษาท้องถิ่นครอบคลุมทุกภาษาเป็นภาษาในการสื่อสาร ทั้งภาษาไทย โคราช ภาษาเขมร ภาษาลาว และภาษาส่วย ซึ่งผู้จัดรายการทั้งสองคนมีทักษะด้านภาษาท้องถิ่นในระดับสื่อสารได้ เช่น นายชัยศใช้ภาษาไทยโคราชเพื่อการเล่าข่าวเหตุการณ์จากหนังสือพิมพ์ในรายการเพื่อนชาวบ้าน ด้วยลีลาที่น่าเสียงและเทคนิคในการจัดรายการเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้เป็นที่รู้จักของผู้ฟังในชื่อและรายการภาษาถิ่นว่า “ข่าวตาสะแะ” ส่วนนายเทอดเกียรติจะใช้ภาษาไทยเป็นหลักและผสมผสานด้วยภาษาลาวในการจัดรายการ นอกจากนั้นยังมีการโต้ตอบกับผู้ฟังที่โทรศัพท์เข้าร่วมรายการตามการใช้ภาษาของผู้พูดปลายทาง เช่น มีการซักถามว่าโทร.มาจากไหน หากเป็นท้องถิ่นที่ใช้ภาษาใดเป็นภาษาในการสื่อสาร ผู้จัดก็จะตอบรับและโต้ตอบกันด้วยภาษานั้นๆ สลับกับคำแปลเป็นภาษาไทยเพื่อให้ผู้ฟังทั่วไปได้รับรู้รับทราบด้วย หากผู้จัดไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาบางภาษาได้อย่างคล่องแคล่ว เช่น ภาษาเขมร ภาษาส่วย เขาก็จะใช้วิธีสอเคลงบ้างในเฉพาะคำเฉพาะประโยค หรือใช้วิธีถามคำแปล

เฉพาะคำ โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวด้วยการพูดที่มีเสียงดังฟังชัด น้ำเสียงและลีลาที่หนักแน่น กระตุ้นปลุกเร้าตามสาระของเนื้อหาที่น่าเสนอ วิธีการพูดคล้ายกับลีลาของนายสมัคร สุนทรเวช และพบว่าประสบความสำเร็จในการสร้างความสนใจทางการเมืองต่อผู้ฟังจากการประเมินผลรายการ โดยตัวผู้จัดเอง จากข้อมูลเชิงคุณภาพในส่วนของผู้ฟังรายการเป็นประจำ ตามคำกล่าวของนายสนอง ชาดิจอหอ (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “..ได้ฟังรายการคุณเทคเกียรติ ทำให้เรามีความสนใจทางการเมืองมากขึ้น เช่น เมื่อก่อนเราไม่เคยสนใจที่จะฟังการประชุมรัฐสภา แต่รายการได้เอามาให้ฟัง พูดวิเคราะห์ให้ฟัง ทำให้เราได้รู้ถึงความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้รู้การทำงาน ของรัฐบาลมากขึ้น...” และคำกล่าวของนางวรวรรณ ไหมหรือ (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “คุณเทคเกียรติพยายามส่งเสริมให้ชาวบ้านสนใจการเมืองเพราะเป็นเรื่องส่วนรวม..” ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้ฟังรายการทางการเมืองมีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองจากการฟังวิทยุชุมชนมากขึ้น สอดคล้องกับผลจากเชิงปริมาณที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความสนใจทางการเมืองร้อยละ 100 ในระดับการติดตามข่าวสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองบ้าง ร้อยละ 92 และติดตามข่าวสาร และมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมากร้อยละ 8 เป็นไปตามตัวแบบลำดับขั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของมิลบาร์ท (Milbrath 1965 : 36-40 อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ 2542 : 56-60) ชั้นแรกการ แสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองในระดับกิจกรรมของผู้สนใจทางการเมือง

2) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเลือกตั้ง

จากผลการศึกษารูปแบบและเนื้อหารายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนทั้งสอง สถานี พบว่าผู้จัดรายการทางการเมืองโดยตรงทางสถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม. ให้ความสำคัญกับรายการทางการเมืองมากที่สุดเพราะเห็นว่าเป็นพื้นฐานการปกครองโดยหลักของกฎหมายที่ประชาชนทุกคนต้องรับรู้รับทราบ โดยเฉพาะสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามหลักการประชาธิปไตยและหลักรัฐธรรมนูญ และถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญของสถานีในการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมการใช้สิทธิของประชาชน และมีวัตถุประสงค์ในการให้ความรู้เพื่อให้ประชาชนรากหญ้ามีความรู้ทางการเมืองที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตย ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกระดับ ให้ความรู้เพื่อใช้ดุลยพินิจในการเลือกตั้ง สิทธิและหน้าที่ประชาชนในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งผลเสียของการเลือกตั้งที่เกิดจากการซื้อสิทธิขายเสียงต่อประชาชน ชุมชน สังคม และมีความมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ตอบแทน ดังคำสัมภาษณ์ของนายเทคเกียรติ ทรงบรรพต (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ส่วนหนึ่งว่า “ที่ผ่านมามีว่าประสบความสำเร็จมากแต่ยังไม่ถึงความตั้งใจสูงสุดคือเงินซื้อเสียงไม่ได้ ผู้ฟังต้องไม่เห็นแก่เงิน คนในสังคมต้องไปใช้สิทธิโดยธรรมชาติและไม่ต้องการเงินตอบแทน ถือเป็นจุดเริ่มต้นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง” คำพูดดังกล่าวชี้ให้เห็นถึง

ความพยายามในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง จะเห็นได้จากในระหว่างการจัดรายการ ผู้จัดจะพยายามรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการเลือกตั้งที่ไม่ได้มาจากการซื้อเสียง เช่น การตั้งสโลแกนให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมระหว่างการ โทรศัพท์เข้าร่วมรายการหลังคำทักทายทุกสายที่โทรศัพท์เข้ามา “เงินไม่มากก็ทำให้ คนดีศรีสังคม” เพื่อปลูกจิตสำนึก สร้างทัศนคติที่ดีในการใช้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตย หากผู้ฟังที่โทรศัพท์เข้าร่วมรายการสโลแกนดังกล่าวผู้จัดก็จะเตือนให้พูดก่อนที่จะแลกเปลี่ยนประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ฟัง โทรศัพท์เข้าร่วมรายการ นอกจากนั้นในรายการเจาะเกราะความจริงจะมีรูปแบบการสำรวจความคิดเห็น โดยการโหวดให้คะแนนพรรคการเมืองทางโทรศัพท์ เป็นกิจกรรมการหยั่งเสียงจากผู้ฟังว่าถ้าตอนนี้รัฐบาลประกาศยุบสภาแล้วผู้ฟังจะเลือกพรรคใด และตั้งกติกาโดยใช้สโลแกนคล้าย ๆ กันว่า “เงินไม่มากก็ทำให้ พรรค..... (เอ่ยชื่อพรรคที่ชอบ)” หลังจากนั้นก็ต้องพูดให้ได้ว่าเลือกเพราะพรรคนั้นมีนโยบายคืออะไร โดยไม่พูดพาดพิงสายอื่นและไม่พูดในแง่ลบที่จะสร้างความเสียหายต่อพรรคที่ตนเองไม่ชอบ ซึ่งผู้ฟังก็ยินดีให้ความร่วมมือปฏิบัติตามกติกาดังกล่าว จากจำนวนการ โทรศัพท์ร่วมโหวด สัปดาห์ละ 500 สายโดยไม่อนุญาตให้มีการ โหวดซ้ำ ในระยะเวลา 5 สัปดาห์ รวมมีผู้ฟังที่ร่วมโหวดจำนวนถึง 2,500 คน

สำหรับสถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม.อาร์มณัติบุรีรัมย์แม้ว่าผู้จัดจะจัดรายการทางการเมืองโดยสอดคล้องกับรายการปกติที่เป็นที่รู้จักและนิยมของผู้ฟัง และสื่อให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน จึงจัดรายการทางการเมืองด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งเป็นพิเศษในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้ง ทั้งการเลือกตั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น โดยให้ความร่วมมือในการถ่ายทอดรายการจากภาครัฐ เช่น ถ่ายทอดข่าวจากส่วนกลาง ถ่ายทอดการหาเสียงของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เปิดสปอร์ตประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งระดับต่างๆ ให้แก่ภาคราชการ และรณรงค์การไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยแทรกในรายการเพื่อนชาวบ้าน รายการธรรมะก่อนนอน มุ่งเน้นนำเสนอเนื้อหาเรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในการขับเคลื่อนการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นไปในทิศทางเดียวกันภาครัฐกับที่รณรงค์เพื่อเพิ่มอัตราการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งและเป็นไปเพื่อป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง

จากการสัมภาษณ์ยังพบว่าผู้ฟังรายการทางการเมืองที่มีลักษณะฟังเป็นประจำจะมีองค์ความรู้ในเรื่องของการเลือกตั้งตามกฎหมาย มีแนวความคิดที่จะใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณในการคัดกรองผู้สมัครและพรรคการเมือง ต่อต้านและประณามพฤติกรรมการซื้อสิทธิขายเสียงทุกรูปแบบ เป็นผลให้พฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของผู้ฟังเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สอดคล้องกับคำกล่าวของนายสนองสนองประโคน (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) “มีผล เพราะทำให้สามารถรู้เรื่องการเมืองมากขึ้น รู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ในการเมืองมากขึ้น สามารถรู้ทันคน นักการเมืองที่จะมา

หลอกลวงเราให้ซื้อสิทธิขายเสียง ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเราเปลี่ยนแปลงไป ใครที่
ให้เงินซื้อเสียงเรา เราก็จะรับไว้แต่เราจะไม่เลือก” และคำกล่าวของนายกรพจน์ พงษ์ประภา
บริบูรณ์ (สัมภาษณ์ วันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2553) “...วิฑูรย์ชุมชนสามารถทำให้เรามีความรู้อากขึ้น
รู้มากกว่าเดิมจึงมีผลต่อเราในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป มีการพิจารณาที่เหตุผล
มากกว่าสิ่งที่เราเห็น รู้ว่าเราต้องเริ่มที่ตัวเรา...” จากคำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมกา
ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน นอกจากนั้นยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ
ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้ฟังเชิงปริมาณที่เห็นว่าวิฑูรย์ชุมชนมีการส่งเสริมประชาธิปไตย
ที่ถูกต้อง ร้อยละ 95 จึงสรุปได้ว่ารายการทางการเมืองของวิฑูรย์ชุมชนมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมกาเลือกตั้งของผู้ฟังในทิศทางที่ใช้เหตุผลในการเลือกตั้งมากขึ้น ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์
จากการขายเสียง และรับรู้ถึงผลเสียจากการรอนทุนของนักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้ง โดยการให้
เงินและผลประโยชน์ตอบแทนจากการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับตัวแบบลำดับขั้น
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของมิลบราธ (Milbrath 1965 : 36-40) อ้างถึงใน สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ 2542 :
56-60) เป็นพฤติกรรมกามีส่วนร่วมทางการเมืองขั้นที่สองการใช้สิทธิเลือกตั้ง ในระดับกิจกรรม
ของผู้สนใจทางการเมือง ซึ่งรายการทางการเมืองนอกจากจะอิทธิพลต่อการใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้ฟัง
แล้ว ยังมีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ผู้ฟังนำไปใช้ในการเลือกตั้งจากเหตุผลข้างต้น

3) กระบวนการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ และเปิดช่องทางการ ร้องเรียนผ่านวิฑูรย์ชุมชน

จุดเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม เป็นเรื่องของการสร้าง
ศรัทธาด้วยการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาจากการดำเนินการของภาครัฐ โดย
อาศัยความสำเร็จจากประสบการณ์ในการจัดรายการวิทยุซึ่งเคยมีมาในระยะก่อนหน้า โดยการเข้า
เวลาของสถานีวิทยุ อสมท.บุรีรัมย์ 95.0 เม็กกะเฮิร์ต จัดรายการด้านแรงงานและให้ความเหลือ
แรงงานที่ประสบปัญหาจนเป็นที่รู้จักในแวดวงแรงงานระดับหนึ่ง หลังจากนั้นจึงมาเปิดสถานีวิทยุ
ชุมชนและจัดรายการทางการเมืองที่แสดงจุดยืนของสถานีด้วยชื่อและสโลแกน “ศูนย์ข่าว
สื่อสร้างสรรค์ ป้องกันการเอาเปรียบสังคม” ให้ความช่วยเหลือผู้ฟังที่ประสบปัญหา ทั้งปัญหา
ส่วนตัวและปัญหาเกี่ยวกับส่วนรวม โดยปัญหาส่วนตัวส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการติดต่อ
ราชการ เช่น การออกโฉนดไร่ที่ดินที่ล่าช้าโดยไม่ทราบสาเหตุ แรงงานถูกหลอกลวงน้อโกงจาก
สายจัดส่งไปทำงานต่างประเทศ ปัญหาข้อขัดข้องจากการขอไฟฟ้า น้ำประปา การถูกกระทำ
กั้นแก้ง หรือละเมิดกฎหมายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความเดือดร้อนจากการดำเนินโครงการหรือ
กิจกรรมภาครัฐ โดยเปิดช่องทางการร้องเรียนผ่านรายการเจาะเกราะความจริงกับเทิดเกียรติ
ทรงบรรพต ช่วงเปิดสายระบายทุกข์ ผู้ฟังที่ได้รับความเดือดร้อนจะโทรศัพท์ติดต่อเพื่อเล่าปัญหา

ที่เกิดขึ้นผ่านรายการ ผู้จัดจะให้ความช่วยเหลือโดยใช้เครือข่ายส่วนราชการที่เกี่ยวข้องประสานงานโดยตรงทันทีเพื่อหาคำตอบและช่องทางการให้ความช่วยเหลือ แล้วให้คำแนะนำการดำเนินการ หรือในบางครั้งจะโทรศัพท์ถามส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อขอคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะในการแก้ไขออกอากาศผ่านรายการทันที ในขณะที่ปัญหาส่วนรวมประกอบด้วยการพัฒนาในท้องถิ่นที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน ปัญหาเรื่องถนนหนทางชำรุดทรุดโทรมโดยไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาการบริการสาธารณะ เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ขัดข้อง ปัญหาด้านการขนส่งมวลชน เช่น รถประจำทางเลี้ยวผู้โดยสาร โดยไม่รับนักเรียนในช่วงเวลาวิกฤตทำให้นักเรียนเข้าเรียนไม่ทัน เป็นต้น ซึ่งผู้จัดรายการให้ความช่วยเหลือโดยประสานไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อแก้ไขปัญหา หรือเรียกร้องผ่านรายการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องชี้แจงข้อเท็จจริงทางโทรศัพท์ออกอากาศ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตอบสนองโดยแก้ไขปัญหาหรือปรับปรุงบริการให้ได้รับความเป็นธรรมและความพึงพอใจจากผู้รับบริการ ผู้จัดก็จะชมเชยออกอากาศ ขณะเดียวกันถ้าหน่วยงานใดละเลยเพิกเฉยหรือไม่มีหน่วยงานใดแสดงความรับผิดชอบ ผู้จัดก็จะตำหนิติเตียนออกอากาศเช่นกัน ดังคำกล่าวของนายเทอดเกียรติ ทรงบรรพต (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “เรื่องไม่ได้ไม่ถูกต้องก็พูดให้ผู้ฟังได้รับรู้รับทราบ ขณะเดียวกันเรื่องดีก็ควรได้รับการชมเชย ยกย่อง ให้ผู้ฟังถือเป็นแบบอย่าง” ซึ่งสะท้อนให้เห็นจุดยืนในการยึดมั่นความถูกต้อง เป็นธรรมและกล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์แบบตรงไปตรงมาของผู้จัดรายการทางการเมืองเป็นอย่างดี

ผลของการเปิดช่องทางการร้องเรียนเพื่อตรวจสอบการทำงานภาครัฐ และให้ความช่วยเหลือแก่ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ทำให้สถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. เป็นที่รู้จักและได้รับการสนับสนุนจากผู้ฟังเป็นอย่างดี ดังคำกล่าวของนายเทอดเกียรติ ทรงบรรพต (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “การจัดรายการทางการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก โดยเฉพาะในต่างจังหวัด ในอำเภอเมืองบุรีรัมย์พูดได้เต็มปากว่ามีสถานีของผมเพียงสถานีเดียวที่จัดรายการทางการเมือง และเป็นการนำเสนอตลอด 24 ชั่วโมง ส่วนรายการของคุณชัยยศก็เป็นการเล่าข่าวแทรกความคิดเห็นประเด็นทางการเมืองในบางรายการเท่านั้น ก่อนผมจะทำรายการทางการเมืองเต็มตัวเช่นนี้ เบื้องต้นจะต้องสร้างการยอมรับในตัวผู้จัดก่อน ซึ่งก่อนหน้านั้นผมเคยมีประสบการณ์ในการเช่าเวลาของสถานีหลักจัดรายการช่วยเหลือแรงงานมากกว่าสามปี จนเป็นที่รู้จักในระดับหนึ่ง..” และ “ซึ่งตรงนี้ผมคิดว่าได้รับศรัทธาจากชาวบ้านและมีการบอกต่อๆ กันทำให้เป็นที่รู้จักและยอมรับจากผู้ฟังในวงกว้าง” คำพูดดังกล่าวแสดงให้เห็นทัศนคติของผู้จัดว่าการให้ความช่วยเหลือและสร้างศรัทธาจากกลุ่มผู้ฟัง ถือเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผู้ฟังรายการยอมรับและเชื่อมั่นในเนื้อหาทางการเมืองที่ผู้จัดรายการตั้งใจสื่อสารมากขึ้น ปัจจุบันนอกจากการร้องเรียนผ่านรายการวิทยุแล้ว ยังมี

ผู้ประสบปัญหาเดินทางมาพบด้วยตนเอง ณ ที่ทำการสถานีวิทยุ และเพิ่มจำนวนมากขึ้นจน นายเทอดเกียรติจะต้องนัดหมายล่วงหน้า และแจ้งเวลารับข้อร้องเรียนทางอากาศ โดยกำหนดพบปะพูดคุยกับแฟนรายการที่ประสบปัญหาในวันจันทร์-วันศุกร์ ช่วงเวลา 11.00-13.00 น.

ส่วนความเห็นของผู้ฟังรายการในลักษณะฟังเป็นประจำ ยังพบว่าผู้ฟังส่วนใหญ่ มีความเชื่อถือผู้จัดรายการอย่างนายเทอดเกียรติ และรู้สึกตรงกันว่านายเทอดเกียรติเป็นที่ฟังในยามเดือดร้อนสำหรับชาวบ้านระดับรากหญ้า เป็นเหมือนกระบอกเสียงที่ชาวบ้านจะได้รับความรู้จาก บนสู่ล่าง ผ่านการวิเคราะห์ให้เข้าใจง่ายขึ้น และเป็นเหมือนที่ที่ชาวบ้านจะมาร้องทุกข์ ร้องเรียน แสดงความคิดเห็นที่ปกติไม่มีใครรับฟัง ทำให้ชาวบ้านรู้สึกไว้วางใจ มีความรู้สึกที่ดีว่ามีคนสนใจ รับฟังความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นกับพวกเขา และช่วยหาหนทางแก้ไขปัญหาเสียยาให้ สอดคล้องกับ คำกล่าวของนายสนอง ชาติจอหอ (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “รายการของคุณเทอดเกียรติเป็นสื่อที่ช่วยสร้างสรรค์สังคม ทำให้เรารู้ความเคลื่อนไหวทางการเมือง สามารถเปิดหูเปิดตาเรา ได้รู้ถึงทัศนคติของ ส.ส. การเอาเปรียบของรัฐต่อประชาชน การบริการประชาชนที่ได้รับ ความเดือดร้อนที่สามารถโทรศัพท์มาแจ้งเพื่อร้องเรียนเรื่องที่เดือดร้อนได้ตลอด 24 ชั่วโมง..” และ นายเทียม พูนรัมย์ (สัมภาษณ์ วันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่กล่าวว่า “ทำให้เรามีความรู้ในระดับ ที่กว้างขึ้น สูงขึ้นมาก สามารถทำให้เรามีความรู้ เปิดโลกทัศน์ ไม่กลัวที่จะรักษาสิทธิของตัวเอง ไม่กลัวนักการเมือง ทำให้เรามีความคิดเป็นของตนเอง มีความรู้ ใครจะมาเอาเปรียบเราได้ยากขึ้น” สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับและความเชื่อมั่นในตัวผู้จัดรายการทางการเมืองอย่างนายเทอดเกียรติ ซึ่งพร้อมจะรับฟังและแก้ไขปัญหาก็ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนบนพื้นฐานอันชอบธรรมของสิทธิ ที่พึงมีพึงได้ของประชาชน

นอกจากนั้นผลจากการสอบถามเชิงปริมาณจากผู้ฟังรายการทางการเมืองยังพบว่า วิทยุชุมชนสร้างมีส่วนร่วมในการเรียกร้องสิทธิและการตรวจสอบการทุจริตของภาครัฐ กลุ่ม ตัวอย่างร้อยละ 76.0 มีความเห็นว่าเมื่อมีเรื่องการทุจริต หรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐ เกิดขึ้นวิทยุชุมชนมีการกระตุ้นให้ผู้ฟังเรียกร้องสิทธิ สอดคล้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เสนอโดยเวอร์บาและนี (Verba and Nie 1975 : 57-58) ในรูปแบบการติดต่อกับ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งหมายถึงการกระทำของบุคคลในลักษณะที่เป็นการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาหรือปกป้องผลประโยชน์บางอย่างของตนหรือกลุ่มของตน ถือว่าเป็น การมีส่วนร่วมแบบค้ำแคบ จึงสรุปได้ว่ารายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนมีอิทธิพลในการ กระตุ้นการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ การเรียกร้องสิทธิและเปิดช่องทาง การร้องเรียนผ่านวิทยุชุมชน

4) เป็นเวทีสาธารณะในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พุดคุย และแสดงความคิดเห็นประเด็นทางการเมือง

วิทยุชุมชนเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้ฟังในระดับรากหญ้าได้มากกว่าสื่อของรัฐ เนื่องจากรูปแบบรายการสร้างความเข้าใจให้ชาวบ้านได้ง่ายด้วยภาษาท้องถิ่น ไม่สร้างความแปลกแยกเป็นอื่นระหว่างผู้จัดรายการกับผู้ฟังรายการ มีการนำเสนอเรื่องราวทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันครอบคลุมทุกมิติและเป็นเรื่องใกล้ตัว สอดคล้องกับคำกล่าวของนายพูน แก้วสีใส (สัมภาษณ์ วันที่ 11 กันยายน พ.ศ.2553) ที่ว่า “รายการคุณเทอดเกียรติมีการเจาะข่าวการเมืองต่างๆ วิเคราะห์ให้เราเริ่มมากขึ้นมีพูดที่ไวขึ้น ไม่ใช่แค่เรื่องของนักการเมือง แต่ยังเป็นเรื่องของกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในชีวิตของเราอีกด้วย” สะท้อนให้เห็นถึงเนื้อหาทางการเมืองที่นำเสนอเป็นเรื่องใกล้ตัว และอยู่ในความสนใจของผู้ฟัง นอกจากนี้ วิทยุชุมชนยังมีข้อจำกัดด้านเวลาในการนำเสนอ น้อยกว่าสื่อส่วนกลางประเภทต่างๆ สอดคล้องกับคำกล่าวของนายล้วน สุขงาม (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “..เราไม่ได้ดูโทรทัศน์เนื่องจากทำนา บางครั้งกลับมาข่าวหมด หรือ บางครั้งต้องนอนที่นาก็จะไม่ได้ดู แต่ได้ฟังจากคุณเทอดเกียรติ และโทรทัศน์นั้นเสนอข่าวไม่ละเอียดเท่าคุณ เทอดเกียรติ” เป็นคำพูดที่สะท้อนให้เห็นว่าวิทยุชุมชนได้รับความสนใจจากผู้ฟังในท้องถิ่น มากกว่า เป็นผลให้จำนวนการตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สถานีวิทยุจัดขึ้นเพิ่มตามไปด้วย

สถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม.99.5 เม็กกะเฮิร์ต เจ้าของและผู้จัดรายการหลักคือ นายเทอดเกียรติ ทรงบรรพต มีวัตถุประสงค์ให้สถานีวิทยุแห่งนี้เป็นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางอากาศ เป็นห้องเรียนทางอากาศขนาดใหญ่ ไม่จำกัดอายุ เพศ วัย สถานภาพ อาชีพของผู้เรียน สร้างมิติในการให้ความรู้เพื่อให้ประชาชนรากหญ้ามีความรู้ทางการเมืองที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตย รู้เท่าทันสถานการณ์ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างสรรค์สังคม นำไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอย่างแท้จริง และให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข โดยพยายามแสดงให้เห็นว่าตนเองมีความเป็นกลางมากที่สุด แสดงจุดยืนอย่างชัดเจน ด้วยสโลแกนของสถานีข่าว “สื่อสร้างสรรค์ ป้องกันการเอาเปรียบสังคม” เห็นว่าสังคมในปัจจุบันประชาชน โดยเฉพาะคนจนหาที่พึ่งไม่ได้ ทุกฝ่ายในสังคมมีการเลือกข้าง จึงต้องการทำรายการเพื่อนำความจริงให้ปรากฏ ให้ประชาชนรู้เท่าทันสถานการณ์ของบ้านเมือง ให้ประชาชนรู้จักคิดโดยใช้วิจารณญาณของตนเอง เป็นเหตุให้ความเป็นกลางดังกล่าวส่งผลต่อผู้สนับสนุนหรือสปอนเซอร์ของรายการ ดังคำกล่าวของนายเทอดเกียรติ ทรงบรรพต (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “การทำรายการทางการเมืองท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายทางความคิดในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จึงเป็นเรื่องค่อนข้างต้องระมัดระวังตัวพอสมควร เพราะหากเราฝึกฝัฝ่ายใด

ฝ่ายหนึ่งก็จะถูกต่อต้านจากฝ่ายตรงข้าม ปัญหาเหล่านี้ก็มีบ้างแต่ไม่ถึงกับเป็นอุปสรรคในการดำเนินรายการ เพราะความมุ่งมั่นเป็นทางกลางทางการเมือง ตรงไปตรงมา ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์จากฝ่ายใด กลุ่มใด พรรคใด ไม่รับบริจาคเงินจากพรรคการเมือง ก็เลยเป็นเหตุให้สปอนเซอร์ไม่กล้าโฆษณา เพราะทางสถานี ไม่จัดรายการหรือนำเสนอข้อมูลข่าวสารตามใจสปอนเซอร์ ซึ่งส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้จัดรายการเพื่อสนับสนุนคนหรือกลุ่มพรรคพวก แก้ปัญหาโดยอาศัยทุนจากคนฟัง..” คำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นจุดยืนในความเป็นกลางทางการเมืองของนายเทอดเกียรติที่แม้ว่าจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากสปอนเซอร์ แต่ยังได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากผู้ฟัง ทำให้สามารถดำเนินรายการได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนั้นผู้จัดรายการยังมีตำแหน่งเป็นประธานเครือข่ายวิทยุ-โทรทัศน์เพื่อความมั่นคงในราชอาณาจักร กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ประธานชมรมวิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ และผู้อำนวยการ “ศูนย์ข่าวสื่อสร้างสรรค์ป้องกันการเอาเปรียบสังคม” ซึ่งผู้จัดรายการให้ความเห็นว่า ตำแหน่งดังกล่าวไม่เป็นอุปสรรคในการทำงาน แต่กลับเป็นเงื่อนไขที่กำหนดให้ตนเองต้องมีความเป็นกลางมากขึ้น เงื่อนไขความเป็นกลางดังกล่าวเป็นปัจจัยส่งผลให้สามารถทำงานได้สะดวกเพราะพรรคการเมืองไม่ก้าวก่าย และฝ่ายทหารเปิดโอกาสให้ดำเนินรายการภายใต้จุดยืนดังกล่าวอย่างเต็มที่ ทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้ฟังทุกฝ่ายท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน สอดคล้องกับความคิดเห็นของนายวิเชียร คุณพา (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่กล่าวว่า “คุณเทอดเกียรติเป็นกลางไม่สนับสนุนฝ่ายใด น่าเชื่อถือ ไม่ส่งเสริมให้เกิดความแตกแยก กระตุ้นให้เกิดความรักความสามัคคีในบ้าน...” และนายพูน แก้วสีใส (สัมภาษณ์ วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “ชอบฟังรายการคุณเทอดเกียรติมากที่สุด เพราะมีความเป็นกลาง เป็นสื่อกลางที่ไม่เอียงข้าง พูดตรง ๆ ทำให้ชาวบ้านเข้าใจเรื่องยากง่ายขึ้น...” คำพูดดังกล่าวสะท้อนถึงความเชื่อมั่นในความเป็นกลางของผู้จัดรายการจากผู้ฟังเป็นอย่างดี นอกจากนั้นข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างผู้ฟังส่วนใหญ่ ร้อยละ 68.0 ยังเห็นว่าวิทยุชุมชนไม่มีการสนับสนุนพรรคการเมืองใดเป็นพิเศษ แต่อีกนัยหนึ่งกลับสะท้อนให้เห็นว่า ร้อยละ 32 ตั้งข้อสงสัยกับความเป็นกลางของสถานีวิทยุชุมชน ที่ (อาจจะ) มีการสนับสนุนพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเป็นพิเศษ และร้อยละ 28 เห็นว่ารายการวิทยุชุมชนมีส่วนในการระดมคนเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองด้วย

อย่างไรก็ตาม นอกจากการแสดงความเป็นกลางให้ปรากฏเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของกลุ่มผู้ฟังรายการแล้ว รูปแบบการจัดรายการยังมุ่งเน้นสร้างการมีส่วนร่วมจากผู้ฟัง ตัวอย่างจากรายการเจาะแถาะความจริงกับเทอดเกียรติ ทรงบรรพต ช่วงที่ 1-3 ที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ารายการเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในหัวข้อหรือประเด็นที่กำหนด เช่น การ

โหวตให้คะแนนพรรคการเมืองพร้อมทั้งพูดคุยแสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผล โหวตให้คะแนนรัฐบาลตามโอกาส ตามวาระ เช่น โหวตให้คะแนนรัฐบาลวาระครบรอบการบริหารหนึ่งปี หนึ่งปีครึ่ง และสองปี การให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายที่ใกล้ตัวและเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันที่สำคัญ แล้วเปิดโอกาสให้ผู้ฟังโทรศัพท์พูดคุยซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านรายการ เช่น การประกันรายได้เกษตรกรซึ่งชาวบ้านไม่ทราบ นำเสนอโดยการอธิบายความ บางครั้งบางเรื่องจัดให้มีการสัมภาษณ์ผู้รู้ หรือเชิญข้าราชการจากหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบมาร่วมสนทนาในรายการ และให้ประชาชนโทรศัพท์ไปสอบถามระหว่างการออกอากาศ มีการถาม-ตอบ และบันทึกเทปเก็บไว้เพื่อเปิดซ้ำให้ฟังในบางช่วงที่ไม่ได้จัดรายการสด บางครั้งก็มีการร้องขอจากผู้ฟังให้เปิดเทปเรื่องที่สนใจซ้ำในรายการ เป็นการทบทวน และย้ำความเข้าใจ

ผู้จัดรายการแสดงทัศนะเกี่ยวกับความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายผ่านรายการว่า ตนจะพยายามสื่อสารให้ผู้ฟังรับทราบว่าความคิดเห็นที่แตกต่างนั้นถือว่าเป็นเสน่ห์ของประชาธิปไตย แต่การแสดงความคิดเห็นผ่านรายการจะต้องเป็นไปด้วยเหตุผล ด้วยความสุภาพ ไม่ใช้สิทธิในการพาดพิงผู้อื่น หรือไม่พูดให้ร้ายให้ผู้ใด พรรคใด กลุ่มใด หรือส่วนราชการใดเสื่อมเสีย ผู้ดำเนินรายการสามารถจัดการความคิดเห็นที่แตกต่างให้อยู่ในกรอบกติกาและข้อตกลงร่วมกันได้ (เทอดเกียรติ ทรงบรรพต สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ซึ่งได้รับการตอบสนองจากผู้ฟังเป็นอย่างดี มีจำนวนผู้ฟังร่วมแสดงความคิดเห็น พูดคุยประเด็นทางการเมืองตลอดเวลาที่เปิดโอกาสให้ร่วมแสดงความคิดเห็น หลายรายตัดพ้อผ่านรายการว่าต่อโทรศัพท์เข้ารายการได้ยากเนื่องจากมีสายโทรเข้าจำนวนมากทำให้หมายเลขหมายไม่ทัน นอกจากนั้นสถานียังได้รับการสนับสนุนกองทุนเพื่อการศึกษาทางอากาศจากผู้ฟัง เป็นเงินกองละ 500 บาท ทำให้สถานีมีเงินหมุนเวียนจัดสรรทรัพยากรเพื่อดำเนินรายการได้อย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาจากการสัมภาษณ์ผู้ฟังรายการเป็นประจำ พบว่าผู้ฟังเชื่อถือรายการของนายเทอดเกียรติ เนื่องจากมีความเป็นกลาง นำเสนอข่าวสารอย่างตรงประเด็น ให้ข้อมูลข่าวสารความรู้และความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ พูดความจริง สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนได้ ทำให้อยากเข้ามีส่วนร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้รับความรู้ความคิดเห็นของผู้อื่นผ่านรายการมากขึ้น สอดคล้องกับคำกล่าวของนายสนอง ชาติจอหอ (สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2553) ว่า “เป็นรายการที่สามารถทำให้เราเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น มีการรับฟังความคิดเห็นของเราเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับผู้ฟังคนอื่นๆ สามารถทำให้เราได้รู้ว่าความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นอย่างไรบ้าง มีประเด็นที่น่าสนใจอย่างไร” และคำกล่าวของนางเสนาะจิต เพ็ญงาม (สัมภาษณ์ วันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่กล่าวว่า “จากการที่เราได้ฟังการวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมจากความคิดเห็นของผู้ฟังคนอื่น ทำให้เราอยากไปเลือกคนดีมาทำงาน

“ให้เราจะ ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น” เป็นคำพูดที่สะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้รับทราบของผู้ฟัง ในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะเพื่อรับฟังและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เสนอความคิดเห็นประเด็นทาง การเมืองในระดับกว้างขวางขึ้น

จากวัตถุประสงค์ของนายเทอดเกียรติ ทรงบรรพต ผู้จัดการรายการทางสถานีวิทยุ ชุมชนที่ต้องการให้สถานีเป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม สร้างสรรค์สังคม จึงมีการนำเสนอเนื้อหารายการที่เป็นองค์ความรู้ด้านการเมืองครอบคลุม ทุกบริบท เช่น ข่าวสารสถานการณ์ทางการเมือง ความรู้เรื่องกฎหมาย ประวัติศาสตร์ทางการเมือง บทบาทอำนาจหน้าที่และภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ ที่พบว่าร้อยละ 62.0 ของผู้ฟังเห็นว่าการฟังวิทยุชุมชนทำให้ได้รับข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง ร้อยละ 95.0 เห็นว่าวิทยุชุมชนมีการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง และยังเน้นการมีส่วนร่วม ทางการเมืองโดยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านรายการ ใช้โทรศัพท์เป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการสื่อสาร พบว่าร้อยละ 58.0 ของกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในรายการที่ตนได้รับฟัง ประกอบกับจุดยืนด้านความเป็นกลางทางการเมือง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ทำให้สถานีวิทยุชุมชนเป็น “เวทีสาธารณะ” แห่งหนึ่งที่ทำให้โอกาสแก่ประชาชนได้ใช้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ พูดคุย และแสดงความคิดเห็นทางการเมือง อยู่ในลำดับขั้นการริเริ่มประเด็นพูดคุยทาง การเมืองตามรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของมิลบราธ (Milbrath 1965 : 36-40 อ้างถึงใน สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ 2542 : 56-60)

ผลจากข้อมูลดังกล่าวทำให้พอจะสรุปได้ว่า การฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุ ชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเฉพาะรายการเจาะเกราะความจริงกับเทอดเกียรติ ทรงบรรพต มีลักษณะเด่นที่เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารและการศึกษาทางการเมืองกับผู้ฟัง สามารถ สร้างความสนใจทางการเมืองได้ในระดับแรก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมือง ในการเลือกตั้ง กระตุ้นการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ เปิดช่องทางการร้องเรียน ผ่านวิทยุชุมชน และเป็นเวทีสาธารณะในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พูดคุย แสดงความคิดเห็นทางการเมือง แต่เมื่อพิจารณาระดับของการมีส่วนร่วมดังกล่าว ก็พบว่า ยังเป็นการมีส่วนร่วมในระดับ ล่างสุด คือเป็นเพียงกิจกรรมของผู้มีความสนใจทางการเมืองเท่านั้น สำหรับกิจกรรมมีส่วนร่วม ทางการเมืองเพื่อการปรับเปลี่ยนทางการเมืองนั้นยังมีให้เห็น ไม่มากนัก จากข้อมูลเชิงปริมาณเห็นได้ เฉพาะการมีส่วนร่วมในการบริจาคเงินให้กับสถานีวิทยุชุมชน (ร้อยละ 34.0) และการทำหน้าที่เป็น อาสาสมัครสื่อข่าวทางการเมืองเพียงบางส่วนเท่านั้น (ร้อยละ 6.0)

สาเหตุที่ทำให้รายการวิทยุชุมชนไม่สามารถระดมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ มากเท่ากับการทำหน้าที่ของวิทยุชุมชนในช่วงก่อนการแจ้งความประสงค์ล่วงหน้าในการจด

ทะเบียนวิทยุชุมชนที่เกิดขึ้นในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2552 ซึ่งเราจะเห็นบทบาทของสถานีวิทยุชุมชนในการระดมคนเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองในสถานการณ์ความขัดแย้งของการเมืองอย่างชัดเจน ส่วนหนึ่งมาจากการที่วิทยุชุมชนถูกควบคุมด้วยกติกาคู่แข่งที่เข้มงวดภายใต้พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ในช่วงที่ยังไม่สามารถเปลี่ยนผ่านสู่การบังคับใช้พระราชบัญญัติกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 ได้อย่างชัดเจน

พระราชบัญญัติกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) ยังไม่สามารถแต่งตั้ง กสช.ได้ คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ตามพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 จึงต้องปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการ กสช.เป็นการชั่วคราวจนกว่าการจัดตั้งองค์การอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม จะแล้วเสร็จ ทั้งนี้ เป็นไปตามบทเฉพาะกาลในมาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน

ในช่วงเปลี่ยนผ่านนี้ กทช. ต้องทำหน้าที่ในการดำเนินการเพื่อให้ผู้ประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงชุมชนรับใบอนุญาตประกอบกิจการบริการชุมชนเป็นชั่วคราว โดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เพื่อช่วยทำหน้าที่ดังกล่าว และมีการจัดทำหลักเกณฑ์วิธีการอนุญาตประกอบกิจการวิทยุชุมชนชั่วคราว ต่อมาได้กำหนดให้มีการลงทะเบียนแจ้งความประสงค์ประกอบกิจการวิทยุชุมชนล่วงหน้าเพื่อให้วิทยุชุมชนที่ดำเนินการอยู่ก่อนแล้วได้รับสิทธิทดลองออกอากาศชั่วคราวและสามารถดำเนินกิจการวิทยุชุมชนต่อไปในระหว่างที่ยังไม่มีคณะกรรมการที่มีอำนาจตามกฎหมาย (หนังสือที่ นร 0201.01/ว 1269 ลงวันที่ 15 มิถุนายน 2552)

ภายใต้หลักเกณฑ์ดังกล่าว เป็นผลให้วิทยุชุมชนที่มาแจ้งลงทะเบียนได้รับสิทธิทดลองออกอากาศในลักษณะชั่วคราว ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นกระบวนการแก้ไขปัญหาวิทยุชุมชนให้ เป็นไปตามกรอบที่พระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 กำหนด ต่อมา มีการขยายสิทธิทดลองออกอากาศชั่วคราวให้แก่วิทยุกระจายเสียงชุมชนต่อไปอีกเป็นเวลา 300 วัน พร้อมทั้งมีการแจ้งให้ผู้ได้รับสิทธิทดลองออกอากาศเดิมแสดงตนระหว่างวันที่

25 มิถุนายน – 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2553² ถือเป็นมาตรการดำเนินการในระหว่างที่การบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ยังไม่เป็นผลสมบูรณ์เนื่องจากยังไม่มีคำสั่งคณะกรรมการ กตช. ซึ่งเป็นเพียงจักรสำคัญในการขับเคลื่อนแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และออกอนุบัญญัติตามมาตรการต่าง ๆ ให้สามารถปฏิบัติการเป็นไปตามที่กำหนดไว้ได้

ท่ามกลางสถานการณ์ที่ภาครัฐยังไม่มีเครื่องมือที่ชัดเจนในการควบคุมสถานีวิทยุชุมชนตามกฎหมายเฉพาะ ประเด็นสำคัญที่สถานีวิทยุชุมชนถูกควบคุมเป็นเรื่องของการใช้สัญญาณคลื่นความถี่ และเนื้อหาการออกอากาศที่จะต้อง “ไม่บดบังการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” โดยมีเครื่องมือในการควบคุมทั้งสัญญาณคลื่นความถี่และเนื้อหาการออกอากาศเป็นศูนย์กลางและสถานีตรวจสอบการใช้ความถี่วิทยุ หรือศูนย์เฝ้าฟังวิทยุชุมชนของสำนักงานคณะกรรมการกิจการ โทรคมนาคมแห่งชาติ (สททช.) ซึ่งกระจายอยู่ตามจังหวัดใหญ่ๆ เพื่อตรวจสอบการใช้คลื่นความถี่มิให้รบกวนผู้อื่น และเมื่อพบว่ามีกรณีละเมิด/ฝ่าฝืนนอกเหนือจากเรื่องการใช้คลื่นความถี่ ผู้ร้องทุกข์จะแจ้งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามกฎหมายอื่น เช่น หากมีการปลุกปั่นหรือปลุกระดมมวลชนให้ร่วมชุมนุมก่อความไม่สงบ ทางราชการอาจใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 หรือพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 ยึดเครื่องส่งกระจายเสียงหรือส่งปิดสถานีได้ ระยะเวลาสัญญาอากาศของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว จึงเป็นผลให้ผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชนต้องดำเนินรายการด้วยความระมัดระวัง แสดงความเป็นกลางทางการเมือง เพื่อส่งเสริมความสงบเรียบร้อยในสังคม หรือเป็นกลไกการประชาสัมพันธ์ร่วมกับภาครัฐ

ดังนั้น สถานีวิทยุชุมชนจึงไม่สามารถกระตุ้น หรือสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกิดขึ้น (นอกจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเลือกตั้งของผู้ฟัง) กลายเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบคับแคบ ที่เห็นความสำคัญของการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ฟัง (การร้องทุกข์ ร้องเรียน) ด้วยการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนจากการดำเนินการ การบริการที่ล่าช้าโดยไม่ทราบสาเหตุของภาครัฐผ่านสื่อวิทยุที่สามารถเข้าถึงผู้ฟังในระดับรากหญ้าได้ การติดตามทวงถามหรือการกระตุ้นการดำเนินการต่อข้อร้องทุกข์ต่าง ๆ ล้วนถ่ายทอดผ่านรายการทั้งสิ้น การให้ความช่วยเหลือจึงสัมฤทธิ์ผลในเวลาอันรวดเร็ว และยังคงกลายเป็นยุทธวิธีการสร้างศรัทธาต่อผู้จัดรายการ

² จากการแถลงข่าวของ ศ.ประสิทธิ์ ประพัฒน์มงคลการ ประธาน กทช. รศ.พนา ทองมีอาคม กรรมการ กทช. ร่วมกับ รศ.ดร.สุรคิน ณริกุล ประธานคณะกรรมการด้านวิทยุกระจายเสียงชุมชน วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2553 เวลา 11.00-12.00 น.

ทำให้ผู้ดำเนินรายการในฐานะผู้ส่งสาร ได้รับการยอมรับในวงกว้าง ผู้ฟังให้ความไว้วางใจจนถึงระดับที่สามารถบริจาคเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายให้กับสถานีวิทยุได้ จำนวนผู้ร้องเรียนผ่านรายการจึงมีมากขึ้น ถึงระดับต้องมีการนัดหมายเพื่อพบผู้ดำเนินรายการล่วงหน้า ในทัศนะของผู้ฟัง “เทอคีย์วรีดี” ไม่เพียงแต่เป็นผู้จัดรายการวิทยุชุมชนทั่วไปเท่านั้น แต่เป็นที่พึ่งแห่งใหม่ของผู้ฟังที่ได้รับความเดือดร้อนไม่ไปเรียกร้องต่อส่วนราชการที่เกี่ยวข้องโดยตรง กลับติดต่อผ่านรายการเพราะเห็นว่าการติดตามทวงถามออกอากาศจะได้รับการตอบสนองที่รวดเร็วกว่า ส่วนรายการใดให้ความช่วยเหลือรวดเร็วก็จะได้รับคำยกย่องชมเชยออกอากาศ ขณะเดียวกันส่วนรายการใดละเลยเพิกเฉยไม่ดำเนินการต่อข้อร้องทุกข์ ดำเนินการเชิงซ้ำ หรือหาคำตอบ คำอธิบายไม่ได้ก็จะถูกเปิดเผยพฤติกรรมออกอากาศเช่นกัน เป็นเหตุให้ผู้ร้องเกิดพฤติกรรมร้องเรียนผ่านสื่อคิดว่าร้องผ่านส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เชื่อถือสื่อหรือผู้จัดรายการมากกว่า ผู้ร้องบางรายมีการสมนาคุณหรือตอบแทนผู้ดำเนินการรายการด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การบริจาคเงินช่วยเหลือสถานี ช่วยหาผู้อุปถัมภ์รายการ ดูแลเยี่ยมยามเมื่อเจ็บป่วย แนะนำให้ลงสมัครรับเลือกตั้งในระดับต่างๆ เพื่อดูแลผลประโยชน์ให้แก่ผู้ฟังและประชาชน สอดคล้องกับคำกล่าวของนายประกิจ เคชสงค์ (สัมภาษณ์ วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “..ทำให้ประชาชนรากหญ้าอย่างเรานั้นสามารถแสดงความคิดเห็นของตัวเองได้โดยการพูดผ่านสื่อเหล่านี้ที่สามารถระบายความคับข้องใจที่เกิดขึ้นและมีคนรับฟังปัญหาเหล่านั้น พร้อมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น” ในแง่นี้รายการวิทยุชุมชนจึงไม่เพียงแต่เป็นช่องทางการสื่อสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่านั้น หากแต่นำไปสู่การเพิ่มช่องทางการร้องเรียนผ่านรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนด้วย

ข้อสังเกตเรื่องการดำเนินการของสถานีวิทยุชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

จากการศึกษารูปแบบและเนื้อหารายการทางการเมืองสถานีวิทยุชุมชนทั้ง 2 แห่ง ประกอบกับอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ฟังแล้ว ผู้วิจัยมีข้อสังเกตจากเกณฑ์พิจารณาวิทยุชุมชน 4 ประการที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 (ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร 2546 : 7-8) สะท้อนให้เห็นว่า สถานีวิทยุชุมชนทั้งสองแห่งไม่ได้แสดงลักษณะของวิทยุชุมชนที่แท้จริงตามแนวคิดทฤษฎีตามเกณฑ์ดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1. การเป็นสื่อทางเลือกที่ประชาชนเป็นเจ้าของไม่ใช่บริษัทขนาดใหญ่ ดำเนินงานโดยไม่หวังผลกำไร เป็นอิสระจากรัฐและองค์กรทางสังคมอื่นๆ และไม่สนใจการทำงานแบบมีอาชีพ แต่พึ่งพาอาสาสมัคร ส่วนการผลิตรายการ ผู้รับสารทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารโดยนำเสนอเนื้อหาจากเกณฑ์การเลือกที่แตกต่างจากสื่อกระแสหลัก เช่น เรื่องต้องห้ามหรือไม่ให้เสนอในสื่อกระแสหลัก เรื่องชีวิตประจำวัน หรือเรื่องของคนสามัญ เป็นต้น แต่ในทางกลับกัน สถานีวิทยุชุมชนทั้งสองแห่งยังมีลักษณะเป็นกิจการของเอกชน (ในลักษณะของบุคคล) ที่ยังดำเนินงานโดยมีผลกำไรเป็น

แรงจูงใจหลัก และเนื้อหาการสื่อสารก็เป็นเพียงการรวบรวมจากสื่อกระแสหลัก มีจุดเด่นเฉพาะความใกล้ชิดกับชุมชน ทำให้สามารถเสนอเรื่องราวชีวิตประจำวันของคนสามัญให้ชุมชนได้มากกว่า และที่สำคัญที่สุดคือ แม้ว่าในทัศนะของผู้จัดรายการทางสถานีวิทยุชุมชนแทบจะไม่มีเงื่อนไขข้อจำกัดในการจัดรายการทางการเมือง ในเมื่อสถานีวิทยุชุมชนทั้ง 2 แห่งต่างก็ดำรง “ความเป็นกลาง” ทางการเมืองที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐตามหลักเกณฑ์และวิธีอนุญาตประกอบกิจการเพื่อชุมชนชั่วคราว (วิทยุชุมชน) ซึ่งกำหนดให้วิทยุชุมชนต้องดำเนินการภายใต้กรอบกติกาที่สำคัญ 2 ประการคือ “ไม่เป็นการดำเนินการเพื่อปล้ำระบบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” และต้องถูกควบคุมและตรวจสอบโดย “ต้องเก็บบันทึกการออกอากาศไว้ 30 วัน” (บันทึกข้อความ สำนักประชาสัมพันธ์เขต 6 ที่ ศขร.96/2552 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2552) และแม้ว่าพระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 ในฐานะเครื่องมือสำคัญในการควบคุมวิทยุชุมชน จะมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551 แต่จนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ทำให้คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 ปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการ กสช.เป็นการชั่วคราวจนกว่าการจัดตั้งองค์กรอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ตามมาตรา 47 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 จะแล้วเสร็จ ทำให้ยังไม่มีกลไกในการกำกับวิทยุชุมชนได้อย่างเต็มที่ การควบคุมวิทยุชุมชนในปัจจุบันดำเนินการโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551 หรือกฎหมายความมั่นคงที่เปิดโอกาสให้มีการยึดเครื่องส่งหรือส่งปิดสถานีของวิทยุชุมชนที่ถูกกล่าวหาว่าดำเนินการโดยละเมิดกฎหมายได้ สอดคล้องกับคำกล่าวของนายชัยศ ชิดรัมย์ (สัมภาษณ์ วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2553) ที่ว่า “..ซึ่งถ้าหากมีปัญหาการดำเนินรายการไปกระทบกับความมั่นคงเข้าในขณะที่ยกกฎหมายตรงยังบังคับใช้ไม่ได้ อาจถูกดำเนินคดีตามกฎหมายความมั่นคง เช่น การยึดเครื่องส่งที่ทำกับถูกปิดสถานี แต่สถานีของผมไม่มีปัญหาในระดับนั้น” คำพูดดังกล่าวสอดคล้องกับบทบัญญัติในมาตรา 18 (6) ที่กำหนดว่า เพื่อประโยชน์ในการป้องกัน ปราบปราม ระงับ ยับยั้ง และแก้ไขหรือบรรเทาเหตุการณ์ภายในพื้นที่ที่ปรากฏเหตุการณ์อันกระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ให้เป็นอำนาจของผู้บัญชาการในการให้บุคคลปฏิบัติหรือคว่นปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดอันเกี่ยวกับเครื่องมือหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของประชาชน

2. การเป็นสื่อของชุมชนที่ออกแบบขึ้นมาเพื่อกระตุ้นให้ภาคีการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มที่อยู่ในชุมชน และเป็นการสื่อสารแบบสองทาง และมีทิศทางทางไหลของข่าวสารทั้งจากบนลงล่าง จากล่างขึ้นบน และในระนาบเดียวกัน จากลักษณะของสถานีวิทยุชุมชนทั้งสองสถานี พบว่ามีเพียงสถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม. เท่านั้นที่มีการสื่อสารสองทาง สามารถให้ข่าวสารทางการเมืองตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระดับหนึ่ง โดยทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร สร้างความรู้สึกร่วมในชุมชน เป็นเวทีแลกเปลี่ยนข่าวสาร/ความคิด และเป็นช่องทางในการแก้ไขปัญหาที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ ในแง่ของการเป็นผู้รับบริการยังไม่สามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดรายการตามหลักของวิทยุชุมชนได้อย่างแท้จริง

3. การเป็นสื่อภาคประชาชน พบว่า สถานีวิทยุชุมชนยังมีลักษณะเป็นสถานีของเอกชนมากกว่า (ดังที่กล่าวไว้ในข้อ 1) ยังดำเนินการโดยมุ่งกำไร มีเพียงสถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม. เท่านั้นที่สะท้อนให้เห็นพันธกิจเพื่อตอบสนองประโยชน์ของสาธารณะ มุ่งเน้นที่ข่าวและสาระมากกว่าบันเทิงแล้ว ยังมุ่งหวังการมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชนอีกด้วย

4. การเป็นสื่อสาธารณะ ที่ต้องยึดถือประโยชน์ของประชาชนทุกคน พบว่า สถานีวิทยุชุมชนทั้งสองแห่งยังคงถูกควบคุมจากรัฐและสะท้อนลักษณะบางประการของสื่อเชิงพาณิชย์สำหรับสถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. อาจจะมีรายได้บางส่วนมาจากการระดมทุนจากผู้ฟังรายการ แต่รายได้หลักก็ยังคงมาจากค่าเช่าช่วง ค่าโฆษณา และการประกอบกิจการธุรกิจต่อเนื่องมากกว่า นอกจากนี้ แม้ว่าผู้ฟังรายการจะมีส่วนร่วมในการระดมทุนสนับสนุนวิทยุชุมชน แต่ก็ไม่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางรายการได้ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การมีส่วนร่วมในการบริหารรายการ สามารถทำได้เพียงแค่การแสดงความคิดเห็นผ่านรายการวิทยุเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาสถานีวิทยุชุมชนที่จัดรายการทางการเมืองทั้งสองแห่งในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จะเห็นได้ว่า แม้ทั้งสองสถานีจะได้จดทะเบียนแจ้งความประสงค์ล่วงหน้าเพื่อดำเนินการวิทยุชุมชนในประเภทบริการชุมชน แต่ก็ละเมิดข้อกำหนดที่สำคัญในเรื่องการหารายได้จากค่าโฆษณา³ นอกจากนั้นยังพบว่าประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินรายการได้อย่างแท้จริง แต่มีฐานะเป็นเพียงผู้รับบริการ และผู้ให้การสนับสนุนรายการมากกว่า (กรณีหลังนี้เฉพาะสถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. เท่านั้น) และเมื่อพิจารณาในแง่ของความหลากหลาย

³ พระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์ พ.ศ.2551 มาตรา 10 แบ่งประเภทกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์ 3 แบบคือ กิจการบริการสาธารณะ กิจการบริการชุมชน และกิจการบริการทางธุรกิจ ที่ผ่านมาจดทะเบียนแจ้งความประสงค์ล่วงหน้าเพื่อประกอบกิจการวิทยุชุมชนได้เปิดให้มีการลงทะเบียนเฉพาะ 2 ประเภทแรกเท่านั้น ซึ่งเงื่อนไขที่สำคัญที่กำหนดไว้ในมาตรา 21 คือ ผู้ประกอบกิจการทั้ง 2 ประเภทนี้จะหารายได้จากค่าโฆษณาไม่ได้

ของเนื้อหาและการตอบสนองต่อชุมชนแล้ว สถาบันวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม. จะมีความหลากหลายและ
ตอบสนองกับชุมชนได้มากกว่า ทำให้ได้รับการสนับสนุนและตอบสนองจากผู้ฟังมากกว่า

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องอิทธิพลของวิद्यุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ คือ เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาของรายการทางการเมืองของวิद्यุชุมชน และเพื่อศึกษาอิทธิพลของรายการทางการเมืองจากวิद्यุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ฟังรายการทางการเมือง ศึกษาในช่วงระหว่างเดือนมิถุนายน – กันยายน พ.ศ. 2553 โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ในประเทศไทยได้มีการทดลองจัดรายการวิทยุชุมชนตั้งแต่ พ.ศ.2534 ผ่านรายการสร้างสรรค์จันทบุรี ออกอากาศที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยระบบเอฟ.เอ็ม. จังหวัดจันทบุรี โดยใช้หลักการ “การเป็นสื่อแบบประชาธิปไตย” และ “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” ให้ประชาชนเข้าถึงสื่อได้ง่าย ให้ประชาชนช่วยกันคิด วางแผน กำหนดเนื้อหาการผลิตรายการร่วมกัน และให้ประชาชนเป็นเจ้าของหรือมีอำนาจการตัดสินใจในการบริหารรายการด้วยตนเอง ผลการทดลองดังกล่าวชี้ให้เห็นความเป็นไปได้ในการจัดตั้งวิทยุชุมชนที่ตัวแทนของชุมชนสามารถบริหารจัดการ และจัดรายการตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นได้

การเคลื่อนไหวเพื่อจัดตั้งวิทยุชุมชนในภาคอีสานนั้น เกิดขึ้นหลังจากการปฏิรูปการเมือง ซึ่งได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ตามข้อความในมาตรา 40 ที่ระบุเอาไว้ว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ” เป็นผลให้ภาครัฐบาลไม่สามารถผูกขาดคลื่นวิทยุได้อีกต่อไป และได้ตอบสนองเจตนารมณ์ดังกล่าว ด้วยการมอบนโยบายให้กรมประชาสัมพันธ์ร่วมกับองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) จัดทำโครงการวิทยุชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2541 โดยกรมประชาสัมพันธ์ได้ริเริ่มโครงการนำร่องวิทยุชุมชนในจังหวัดทดลอง 19 จังหวัด ส่วนความเคลื่อนไหวในการจัดตั้งวิทยุชุมชนในภาคประชาชนเกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2542-2544 จากการรวมตัวของกลุ่มองค์กรภาคประชาชนที่มุ่งให้ชุมชนแต่ละแห่งมีพื้นที่ในการทำสื่อของตัวเอง

ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) วิทยุชุมชนถือเป็นช่องทางการสื่อสารทางเลือกในระดับท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างแพร่หลายและมีบทบาทอย่างมาก โดยเฉพาะปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้น วิทยุชุมชนจึงกลายเป็นพื้นที่การสื่อสารใหม่ “โดยคนท้องถิ่น” “เพื่อคนท้องถิ่น” นำเสนอข่าวสารสารระบับันเทิงที่หลากหลายตามความต้องการของชุมชน อย่างไรก็ตาม ภายใต้อิทธิพล

ปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองภายหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา วิทยุชุมชนจำนวนหนึ่ง ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการระดมมวลชนเพื่อเป็นแนวร่วมทางการเมืองในแต่ละท้องถิ่น ปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีผลต่อรูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุชุมชน ถึงแม้ว่าวิทยุชุมชนอื่น ๆ จะมีได้เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่ในหลายสถานีหรือหลายรายการกลับพบว่าพัวพันกับนักการเมืองท้องถิ่น หรือนำเสนอข้อมูลเพื่อต่อสู้ในเวทีทางการเมืองซึ่งมีอุดมการณ์หรือเป้าหมายที่แตกต่างกัน วิทยุชุมชนกลายเป็นแหล่งบ่มเพาะขัดเกลาอุดมการณ์จนนำมาสู่ภาคปฏิบัติการเพื่อล้มล้างรัฐบาลในปัจจุบัน

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นเขตทางการเมืองของพรรคเพื่อไทย ผู้วิจัยให้ความสนใจพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์เนื่องจากเดิมเคยเป็นฐานที่มั่นของพรรคพลังประชาชนแต่ภายหลัง “กลุ่มเพื่อนเนวิน” ได้ขอแยกตัวออกจากพรรคในสังกัดเดิมและจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ขึ้นในนาม “พรรคภูมิใจไทย” และต่อมายังได้เข้าร่วมเป็นรัฐบาลผสมภายใต้แกนนำโดยพรรคประชาธิปัตย์ การเปลี่ยนขั้วทางการเมืองดังกล่าวทำให้แนวทางของกลุ่มเพื่อนเนวินเปลี่ยนไปจากเดิมโดยเฉพาะให้ความสำคัญต่อการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ภายใต้สัญลักษณ์ “สีน้ำเงิน” ในขณะที่ ส.ส.และมวลชนได้แยกตัวออกจากกลุ่มคนเสื้อแดงเพื่อสอดคล้องกับเป้าหมายใหม่ที่วางไว้ และภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว วิทยุชุมชนในพื้นที่มีอิทธิพลในการสื่อสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอย่างไร

ในเขตอำเภอเมืองบุรีรัมย์ มีสถานีวิทยุชุมชน จำนวน 24 แห่ง ประกอบด้วยสถานีวิทยุที่เน้นการสื่อสารในลักษณะ โศดเด่นเฉพาะแตกต่างกันในแต่ละสถานี เช่น นำเสนอข่าวสารทั่วไป ข่าวสารเฉพาะ ความรู้ ความบันเทิง เผยแพร่กิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น ซึ่งในจำนวนดังกล่าวมีสถานีวิทยุชุมชนที่จัดรายการทางการเมือง 2 แห่ง ได้แก่ สถานีวิทยุชุมชนนิวส์ เอฟ.เอ็ม. คลื่นความถี่ 95.0 เมกกะเฮิร์ต และสถานีวิทยุชุมชน เอฟ.เอ็ม. อารมณ์ดีบุรีรัมย์ คลื่นความถี่ 97.0 เมกกะเฮิร์ต ซึ่งมีจำนวนผู้ติดตามฟังรายการเป็นประจำเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองในระยะที่ผ่านมา

ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนขั้วทางการเมืองของนักการเมืองในพื้นที่ และความขัดแย้งทางการเมือง จึงน่าสนใจว่า การจัดรายการวิทยุชุมชนในพื้นที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งทางการเมืองอย่างไร และการจัดรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนในพื้นที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่หรือไม่ อย่างไร และที่สำคัญในวิทยุชุมชนนั้นมีการชักจูง หรือถ้อยคำ เนื้อหา มีลักษณะอย่างไร เพื่อสร้างมวลชนและความเป็นสมาชิกการเมือง

ในกลุ่มผู้ฟังในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวสารที่มีผลต่อผู้ฟังในการทำกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมทางการเมือง

ข้อมูลสถานีวิทยุชุมชนที่จัดรายการทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีสถานีวิทยุชุมชนที่จัดรายการทางการเมืองจำนวน 2 สถานี คือ สถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม. อารมณ์ดี บุรีรัมย์ 97.0 เมกกะเฮิร์ต และสถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เมกกะเฮิร์ต สรุปข้อมูลของแต่ละสถานีได้ ดังนี้

1. สถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม.อารมณ์ดีบุรีรัมย์ 97.0 เมกกะเฮิร์ต ตั้งอยู่เลขที่ 76 หมู่ 5 ตำบลอิสาณ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยนายชัยยศ ชิดรัมย์ อายุ 64 ปี ข้าราชการบำนาญ (ครู) เป็นทั้งเจ้าของและผู้ดำเนินรายการวิทยุในเวลาเดียวกัน สำหรับที่มาของค่าใช้จ่ายในการจัดรายการส่วนหนึ่งได้มาจากรายได้จากการให้เช่าเวลาสำหรับผู้ดำเนินรายการอิสระที่มาเช่าเวลาจัดรายการบันเทิง และค่าโฆษณาสินค้าท้องถิ่น อีกส่วนหนึ่งมาจากการรับจ้างจัดรายการเพื่อโฆษณาสินค้าและผลิตภัณฑ์ รายการส่วนใหญ่ของสถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม.อารมณ์ดีบุรีรัมย์ เป็นรายการปกิณกะบันเทิง ซึ่งประกอบด้วยการเล่นเพลง สลับกับเนื้อหาทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าจะเป็น โหราศาสตร์ การพยากรณ์ สาระรอบตัว รายการธรรมะ และการถ่ายทอดข่าวจากส่วนกลาง (กรมประชาสัมพันธ์) ออกอากาศ 17 ชั่วโมงต่อวัน ระหว่างเวลา 05.00-22.00 น. สำหรับรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง ปรากฏรวม 2 ชั่วโมงต่อวัน คือรายการเพื่อนชาวบ้าน เป็นการเล่าข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ แทรกสิทธิหน้าที่ทางการเมืองของประชาชน/ส่วนราชการ ออกอากาศระหว่าง เวลา 15.00-16.00 น. ทุกวัน และรายการธรรมะก่อนนอน เป็นการนำเสนอธรรมะเพื่อการดำรงชีวิต สลับสิทธิหน้าที่ของประชาชน ออกอากาศเวลา 19.30-20.30 น. ทุกวัน

2. สถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เมกกะเฮิร์ต ตั้งอยู่ในบริเวณสวนอาหารวังहरมา เลขที่ 194 หมู่ 22 ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยนายพงศ์พันธ์ อัครบรรพต หรือนายเทอดเกียรติ ทรงบรรพต อายุ 59 ปี อดีตข้าราชการตำรวจ สังกัดกองปราบปราม(หน่วยคอมมานโด) เจ้าของและผู้ดำเนินรายการหลัก สำหรับที่มาของค่าใช้จ่ายในการจัดรายการส่วนหนึ่งได้มาจากรายได้จากการให้เช่าเวลาสำหรับผู้ดำเนินรายการอิสระที่มาเช่าเวลาจัดรายการบันเทิง ค่าโฆษณาสินค้าท้องถิ่น และอีกส่วนหนึ่งมาจากการออกอากาศเพื่อประชาสัมพันธ์ให้หน่วยราชการต่างๆ และการระดมทุนจากผู้ฟังโดยการร่วมบริจาคเงินเพื่อเป็นกองทุนการศึกษาทางอากาศ สำหรับสนับสนุนการดำเนินรายการของสถานี เป็นสถานีวิทยุชุมชนที่มีการจัดรายการทางการเมืองอย่างเข้มข้น ออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง โดยจัดรายการทางการเมือง 9 ใน 11 รายการ รวม 22 ชั่วโมงต่อวัน ประกอบด้วย รายการเจาะเกราะความจริงกับเทอดเกียรติ ทรงบรรพต ช่วงที่ 1-3 รวม 9 ชั่วโมง เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเห็นตามประเด็นทางการเมืองที่กำหนด เปิดสายระบายทุกข์

ทางโทรศัพท์และเล่าสรุปสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน รายการเจาะเกาะความจริงย้อนรอยประวัติศาสตร์การเมืองไทย ช่วงที่ 1-3 รวม 9 ชั่วโมง เป็นการนำเสนอประวัติทางการเมือง ผู้นำทางการเมืองในอดีต รายการข่าวในรอบวัน 1 ชั่วโมง เป็นการสรุปและวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน และรายการสารคดีบทความเรื่องกฎหมาย 2 ช่วง รวม 3 ชั่วโมง เป็นการให้ความรู้เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตของประชาชน

1. สรุปการวิจัย

1.1 รูปแบบรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชน

1.1.1 รายการทางการเมืองโดยตรง เป็นรายการทางการเมืองที่นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ **รูปแบบแรก** ผู้จัดรายการนำเสนอรายการทางการเมืองด้วยการเล่าสถานการณ์/ปรากฏการณ์ทางการเมืองสู่ผู้ฟัง และแทรกความคิดเห็นผ่านสถานการณ์และปรากฏการณ์นั้นๆ **รูปแบบที่สอง** เป็นการสนทนาระหว่างผู้จัดรายการกับผู้ร่วมรายการรับเชิญคนเดียว หรือเปิดวงสนทนาโดยมีผู้ร่วมรายการมากกว่าหนึ่งคน **รูปแบบที่สาม** เป็นการสัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวที่เป็นอาสาสมัคร หรือผู้อยู่ในสถานการณ์ทางการเมืองผ่านโทรศัพท์ออกอากาศในรายการ การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมสนทนาโดยตั้งประเด็นความคิดเห็นในเรื่องที่เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองตามสถานการณ์ปัจจุบัน แล้วจัดเวลาเปิดสายให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาพูดคุย ให้ข้อเสนอแนะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านรายการ โดยรูปแบบรายการทางการเมืองทั้งสามรูปแบบพบเฉพาะในสถานีวิทยุชุมชน นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เม็กกะเฮิร์ต

สำหรับภาษาที่ใช้ในการนำเสนอ ผู้จัดรายการทางการเมืองใช้ภาษาผสมผสานระหว่างภาษากลางกับภาษาท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความน่าสนใจ และสร้างการมีส่วนร่วมในรายการ ผู้จัดรายการเป็นผู้มีทักษะด้านภาษาครอบคลุมทุกภาษาที่ใช้ในท้องถิ่น ด้วยน้ำเสียงกระตุ้น เร่งเร้า หรือสร้างความตื่นเต้น ปลุกเร้าความคิดเห็นตามลักษณะของเนื้อหา ปรากฏในรูปแบบเดียวกันทั้งสองสถานี

1.1.2 การแทรกสาระทางการเมืองในรายการปกติของสถานี เป็นการดำเนินรายการตามแผนผังรายการทั่วไปของสถานี แล้วผู้จัดรายการเล่าสถานการณ์ทางการเมืองและแทรกความคิดเห็นในรายการตามโอกาส วาระ พบรูปแบบดังกล่าวเฉพาะในสถานี เอฟ.เอ็ม. อารมณ์ดีบุรีรัมย์

1.1.3 การให้ความร่วมมือกับภาครัฐโดยถ่ายทอดรายการทางการเมืองจากภาครัฐ เช่น ถ่ายทอดการนำเสนอข่าวตามคาบเวลาจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยส่วนกลาง

ถ่ายทอดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร การประชุมรัฐสภา เป็นต้น รูปแบบนี้ปรากฏให้เห็นทั้งสองสถานี่

1.1.4 การกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมกับการราชการทางการเมืองโดยโทรศัพท์เข้าไปในรายการระหว่างจัดรายการหรือขณะที่กำลังออกอากาศ เพื่อแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ พுகลยประเด็นทางการเมืองระหว่างผู้จัดรายการกับผู้ฟัง พบรูปแบบดังกล่าวทั้งสองสถานี่ แต่สถานี่วิทยุชุมชน นิวส์ เอฟ.เอ็ม. จะดำเนินรายการในลักษณะดังกล่าวเข้มข้นว่าสถานี่วิทยุ เอฟ.เอ็ม. อารมณดี ที่จัดบ้างในโอกาสหรือวาระที่สำคัญๆ และมุ่งเน้นเฉพาะประเด็นที่เป็นประเพณีท้องถิ่น หรือเทศกาลและกิจกรรมในชุมชนเท่านั้น

1.2 เนื้อหารายการทางการเมืองของวิทยุชุมชน

1.2.1 สิทธิหน้าที่และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะการเลือกตั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย การรณรงค์ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งในทุกระดับ การรณรงค์ป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง การแนะนำตัวผู้สมัครพร้อมคุณสมบัติโดยเท่าเทียมกัน แนะนำการตรวจสอบรายชื่อผู้มีสิทธิ การเพิ่ม-ลดชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การเข้าหาเลือกตั้ง การเลือกตั้งล่วงหน้า ข้อควรระวังในการละเมิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การใช้ดุลยพินิจในการเลือกพรรคการเมือง เลือกบุคคลที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิและหน้าที่ที่ประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ผลสรุปของการเลือกตั้ง ผู้ได้รับการเลือกตั้ง ผลของการใช้สิทธิเลือกตั้งต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ชุมชน สังคม รูปแบบ ตัวอย่างกลไกการเลือกตั้ง ความคิดเห็นของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งทุกระดับ โดยมีช่วงเวลาการนำเสนอก่อนการเลือกตั้งอย่างเข้มข้น การนำเสนอขณะมีการเลือกตั้ง และนำเสนอสรุปผลการเลือกตั้งหลังการเลือกตั้งเสร็จสิ้น พบการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งสองสถานี่

1.2.2 ข่าวสาร และสถานการณ์ทางการเมือง ประกอบด้วยการนำเสนอข่าวสารการวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ทางการเมือง ได้แก่ ข่าวสารความเคลื่อนไหว ผลงานของนักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองระดับท้องถิ่น การประชุมสภาผู้แทนราษฎร การประชุมรัฐสภามติคณะรัฐมนตรี ผลงานของรัฐบาล ผลงานของส่วนราชการ กระทรวง ทบวง กรม ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น การดำเนินงานตามบทบาท อำนาจหน้าที่ภารกิจของรัฐบาล ส่วนราชการ การทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง การชุมนุมยื่นข้อเรียกร้องของกลุ่มพลังประชาชน การชุมนุมและเหตุการณ์ความไม่สงบระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2553 มาตรการดำเนินการของรัฐบาลในการรักษาความสงบระหว่างการชุมนุม เหตุการณ์กรณีพิพาทเรื่องเขาพระวิหารระหว่างไทย-กัมพูชา เป็นต้น พบการนำเสนอเรื่องดังกล่าวในสถานี่วิทยุชุมชน นิวส์ เอฟ.เอ็ม.

1.2.3 ข้อมูลความรู้ด้านการเมือง ประกอบด้วยการนำเสนอข้อมูล และองค์ความรู้ด้านการเมืองการปกครองได้แก่ สิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามหลักรัฐธรรมนูญ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โลกาภิวัตน์และทุนนิยม การเมืองการปกครองของมหาอำนาจที่มีผลกระทบต่อการเมืองการปกครองของไทย ช่องทางการร้องทุกข์ ร้องเรียนกรณีไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการกระทำหรือดำเนินการของรัฐ สารคดีบทความเรื่องกฎหมาย เนื้อหาบทสรุปจากพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา พระราชกำหนดที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองไทยในอดีต ประสบการณ์จากชัยชนะและความพ่ายแพ้ของผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางการปกครอง ผู้นำทางการทหาร เป็นต้น พบการนำเสนอเรื่องดังกล่าวในสถานีวิทยุชุมชน นิวส์ เอฟ.เอ็ม.

1.2.4 การตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานราชการ และรัฐบาล เป็นการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับภารกิจหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนท้องถิ่น และรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับการรับบริการจากภาครัฐและส่วนราชการ เช่น การเปิดช่องทางการร้องทุกข์ ร้องเรียนผ่านรายการหรือสถานีวิทยุ เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำ หรือหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน ถูกเอารัดเอาเปรียบ ความไม่ซื่อตรง การทุจริต หรือการดำเนินโครงการภาครัฐที่ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน การเปิดเผยพฤติกรรม การกระทำ หรือการปฏิบัติหน้าที่ในทางทุจริต หรือประพฤติกมิชอบของข้าราชการ นักการเมืองที่มีหลักฐานปรากฏต่อสาธารณะ ซึ่งเมื่อได้ข้อมูลมาทางผู้จัดรายการจะตรวจสอบก่อนการนำเสนอ ถ้าพบว่ามีกรณีการกระทำผิดจริงก็จะเรียกร้องการแก้ไขจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ พบการนำเสนอเรื่องดังกล่าวในสถานีวิทยุชุมชน นิวส์ เอฟ.เอ็ม.

1.3 อิทธิพลของรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ฟังรายการทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

เป็นการเน้นเฉพาะผู้ที่ฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สรุปข้อมูลเชิงปริมาณในส่วนของผู้ฟังรายการ พบว่าผู้ฟังวิทยุชุมชนกลุ่มใหญ่ที่สุดเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 31-50 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา (ร้อยละ 70.0) ในด้านอาชีพส่วนใหญ่มีสัดส่วนไม่แตกต่างกันมากนัก ระหว่างเกษตรกร ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และรับจ้าง และกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณเกือบทั้งหมด เป็นผู้ที่มีการติดตามข่าวสารและมีส่วนร่วมทางการเมืองบ้าง แต่ก็ไม่ได้เข้มข้นมากนัก มีช่วงเวลาในการรับฟัง ส่วนใหญ่ 2-3 วัน/สัปดาห์ ระยะเวลาที่มีผู้ฟังวิทยุบ่อยที่สุด คือระยะเวลา 18.00-24.00 น. นอกจากนั้นยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความชอบฟังรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนอย่างมาก

สำหรับความเห็นต่อการฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความเห็นว่าการฟังวิทยุชุมชนทำให้ได้รับข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง ร้อยละ 62.0 วิทยุชุมชนมีการสื่อเนื้อหาที่กระตุ้นให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างๆ ร้อยละ 92.0 ช่วงเวลาเลือกตั้งรายการวิทยุชุมชนกระตุ้นให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 100 วิทยุชุมชนมีการให้ความรู้เรื่องการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักรัฐธรรมนูญ ร้อยละ 96.0 รายการวิทยุชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 96.0 เมื่อมีเรื่องการทุจริตหรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐเกิดขึ้นวิทยุชุมชนมีการกระตุ้นให้เรียกร้องสิทธิ ร้อยละ 76.0 วิทยุชุมชนไม่มีการสนับสนุนพรรคการเมืองหนึ่งเป็นพิเศษ ร้อยละ 68.0 การฟังวิทยุชุมชนทำให้ผู้ฟังสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น ร้อยละ 71.0 ผู้ฟังไม่ได้รับทราบการดำเนินงานทางการเมืองของพรรคการเมืองที่ชื่นชอบจากวิทยุชุมชน ร้อยละ 57.0 ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในรายการที่รับฟัง ร้อยละ 58.0 เมื่อมีการชุมนุมทางการเมืองต่าง ๆ วิทยุชุมชนมีส่วนในการสื่อสารข่าวสารเคลื่อนไหว ร้อยละ 81.0 วิทยุชุมชนที่รับฟังไม่มีส่วนในการระดมคนเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง ร้อยละ 72.0 วิทยุชุมชนเสนอเนื้อหาที่สามารถทำให้ผู้ฟังอยากเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าภาครัฐ ร้อยละ 63.0 ผู้ฟังให้ความร่วมมือในกิจกรรมทางการเมืองที่ทางวิทยุชุมชนประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 75.0 วิทยุชุมชนมีการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ร้อยละ 95.0 เนื้อหาของวิทยุชุมชนสามารถกระตุ้นความอยากมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ของผู้ฟัง ร้อยละ 81.0.

สำหรับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการริเริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมืองในชุมชน ในลักษณะทำเป็นประจำ ร้อยละ 51.0 ทำบ้างเป็นบางครั้ง ร้อยละ 45.0 การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ในลักษณะไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง ร้อยละ 90.0 ไปเลือกตั้งบ้างไม่ไปบ้าง ร้อยละ 9.0 การร่วมชุมนุมหรือรณรงค์ทางการเมือง ในลักษณะไม่เคยร่วมกิจกรรมชุมนุมหรือรณรงค์ทางการเมือง ร้อยละ 86.0 ไปร่วมกิจกรรมชุมนุมทางการเมืองของพรรคการเมือง ร้อยละ 14.0 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่นๆ ในลักษณะไม่มีกิจกรรม ร้อยละ 44.0 การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ร้อยละ 9.0 การเป็นหัวคะแนนทางการเมือง ร้อยละ 6.0 การลงสมัครรับเลือกตั้งในชุมชน ร้อยละ 1.0 การบริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองของวิทยุชุมชน ร้อยละ 34.0 และการเป็นอาสาสมัครสื่อข่าวของรายการวิทยุชุมชน ร้อยละ 6.0

จากข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่ารายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้ฟังรายการทางการเมือง ดังนี้

1.3.1 การสร้างความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง

การดำเนินรายการของสถานีวิทยุชุมชนที่จัดรายการทางการเมืองทั้งสองสถานีมีจุดมุ่งหมายในการจัดรายการในเบื้องต้นคือการสร้างความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง

ให้แก่ผู้ฟัง พยายามสร้างรูปแบบและเนื้อหารายการให้มีความน่าสนใจ โดยสถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม. อารมณ์ดีบุรุษจะนำเสนอสาระทางการเมืองแทรกในรายการซึ่งได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จัก หาจังหวะและโอกาสที่เหมาะสมในการนำเสนอ ส่วนสถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. จะคัดสรรเนื้อหา รายการทางการเมืองในรูปแบบที่หลากหลายนำเสนอผู้ฟังเพื่อสร้างความสนใจร่วมกันเป็นอันดับแรก นอกจากนั้นยังพบว่าการจัดรายการของสถานีวิทยุทั้งสองสถานี มีจุดเด่นในการพยายามสร้างความ เป็นหนึ่งเดียวกับผู้ฟัง โดยจัดรายการด้วยคำพูดที่ฟังเข้าใจง่าย ใช้ภาษาท้องถิ่นครอบคลุมทุก ภาษาเป็นภาษาในการสื่อสาร ทั้งภาษาไทย โคราช ภาษาเขมร ภาษาลาว และภาษาส่วย ซึ่งผู้จัด รายการทั้งสองคนมีทักษะด้านภาษาท้องถิ่นในระดับสื่อสารได้ มีการโต้ตอบกับผู้ฟังที่โทรศัพท์เข้า ร่วมรายการตามการใช้ภาษาของผู้ฟัง โดยสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวด้วยวิธีการพูดตามลีลาของผู้จัด แต่ละคน ซึ่งพบว่าประสบความสำเร็จในการสร้างความสนใจทางการเมืองต่อผู้ฟังได้เป็นอย่างดี

1.3.2 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเลือกตั้ง

จากผลการศึกษารูปแบบและเนื้อหารายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนทั้งสองสถานี พบว่าผู้จัดรายการทางการเมืองโดยตรงทางสถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. ให้ความสำคัญกับ รายการทางการเมืองมากที่สุดเพราะเห็นว่าเป็นพื้นฐานการปกครองโดยหลักของกฎหมายที่ ประชาชนทุกคนต้องรับรู้รับทราบ โดยเฉพาะสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามหลักการ ประชาธิปไตยและหลักรัฐธรรมนูญ ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญของสถานีในการส่งเสริมการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมการใช้สิทธิของประชาชน และมีวัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ เพื่อให้ประชาชนรากหญ้ามีความรู้ทางการเมืองที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตย ให้ความรู้เกี่ยวกับ การเลือกตั้งทุกระดับ ให้ความรู้เพื่อใช้ดุลยพินิจในการเลือกตั้ง สิทธิและหน้าที่ประชาชนในระบอบ ประชาธิปไตย รวมทั้งผลเสียของการเลือกตั้งที่เกิดจากการซื้อสิทธิขายเสียงต่อประชาชน ชุมชน สังคม โดยใช้ความสามารถเฉพาะตัวของผู้จัดรายการเพื่อโน้มน้าวกลุ่มผู้ฟัง มีความมุ่งหวังให้เกิด การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ตอบแทน สร้าง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองพร้อมกับการณรงค์สร้างจิตสำนึกในการเลือกตั้งที่ไม่ได้มาจาก การซื้อเสียง ปราบปรามคนชั่วจากการตั้งสติโลกแก่กับผู้มีส่วนร่วมในรายการว่า “เงินไม่มากก็ทำให้ คนดี ศรีสังคม” เพื่อปลูกจิตสำนึก สร้างทัศนคติที่ดีในการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระบอบ ประชาธิปไตย

สำหรับสถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม. อารมณ์ดีบุรุษแม้ว่าผู้จัดจะจัดรายการทาง การเมืองโดยสอดแทรกกับรายการปกติที่เป็นที่รู้จักและนิยมของผู้ฟัง และสื่อให้เห็นถึงการทำให้ หน้าที่ของสื่อมวลชน จึงจัดรายการทางการเมืองด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งเป็นพิเศษ ในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้ง ทั้งการเลือกตั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น โดยให้ความร่วมมือ

ในการถ่ายทอดรายการจากภาครัฐ มุ่งเน้นนำเสนอเนื้อหาเรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในการขับเคลื่อนการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นไปในทิศทางเดียวกันภาครัฐกับที่รณรงค์เพื่อเพิ่มอัตราการใช้สิทธิในการเลือกตั้งและเป็นไปเพื่อป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง

ผลจากข้อมูลเชิงคุณภาพยังพบว่าผู้ฟังรายการทางการเมืองที่มีลักษณะฟังเป็นประจำจะมียุทธศาสตร์ความรู้ในเรื่องของการเลือกตั้งตามกฎหมาย มีแนวความคิดที่จะใช้เหตุผลและวิจรรณญาณในการคัดกรองผู้สมัครและพรรคการเมือง คัดค้านและประณามพฤติกรรมกรรมการซื้อสิทธิขายเสียงทุกรูปแบบ เป็นผลให้พฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของผู้ฟังเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้ฟังเชิงปริมาณ ในเรื่องความคิดเห็นว่าวิทยุชุมชนมีการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง จึงสรุปได้ว่ารายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของผู้ฟังในทิศทางที่ใช้เหตุผลในการเลือกตั้งมากขึ้น ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์จากการขายเสียง และรับรู้ถึงผลเสียจากการถอนทุนของนักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้ง โดยการให้เงินและผลประโยชน์ตอบแทนจากการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ

1.3.3 กระตุ้นการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ และเปิดช่องทางการร้องเรียนผ่านวิทยุชุมชน

จุดเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม. เป็นเรื่องของการสร้างศรัทธาด้วยการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาจากการดำเนินการของภาครัฐ โดยอาศัยความสำเร็จจากประสบการณ์ในการจัดรายการวิทยุซึ่งเคยมีมาในช่วงเวลาที่ผ่านมา นายเทอดเกียรติเคยเข้าเวลาของสถานีวิทยุ อสมท.บุรีรัมย์ 95.0 เมกกะเฮิร์ต จัดรายการด้านแรงงาน และให้ความช่วยเหลือแรงงานที่ประสบปัญหาจนเป็นที่รู้จักในแวดวงแรงงานระดับหนึ่ง หลังจากนั้นจึงมาเปิดสถานีวิทยุชุมชนและจัดรายการทางการเมืองที่แสดงจุดยืนของสถานีด้วยชื่อและสโลแกน “ศูนย์ข่าวสื่อสร้างสรรค์ ป้องกันการเอาเปรียบสังคม” ให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ และให้ความช่วยเหลือผู้ฟังที่ประสบปัญหาจากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมของภาครัฐ โดยเปิดช่องทางการร้องเรียนผ่านรายการเจาะเกราะความจริงกับเทิดเกียรติ ทรงบรรพต ช่วงเปิดสายระบายทุกข์ ผู้ฟังที่ได้รับความเดือดร้อนจะโทรศัพท์เพื่อเล่าปัญหาที่เกิดขึ้นผ่านรายการ ผู้จัดจะให้ความช่วยเหลือโดยใช้เครือข่ายส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ประสานงานโดยตรงทันทีเพื่อหาคำตอบและช่องทางการให้ความช่วยเหลือ แล้วให้คำแนะนำการดำเนินการ หรือในบางครั้งจะโทรศัพท์ถามส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อขอคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะในการแก้ไขออกอากาศผ่านรายการทันที

ผลของการเปิดช่องทางการร้องเรียนเพื่อตรวจสอบการทำงานภาครัฐ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน ทำให้สถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม. เป็นที่รู้จักและ

ได้รับการสนับสนุนจากผู้ฟังเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นทัศนคติของผู้จัดว่า การให้ความช่วยเหลือและสร้างสรรค์จากกลุ่มผู้ฟัง ถือเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผู้ฟังรายการยอมรับและเชื่อมั่นในเนื้อหาทางการเมืองที่ผู้จัดรายการตั้งใจสื่อสารมากขึ้น ปัจจุบันนอกจากการร้องเรียนผ่านรายการวิทยุแล้ว ยังมีผู้ประสบปัญหาเดินทางมาพบด้วยตนเอง ณ ที่ทำการสถานีวิทยุ และเพิ่มจำนวนมากขึ้นจนต้องมีการนัดหมายล่วงหน้า และแจ้งเวลารับข้อร้องเรียนทางอากาศ

ส่วนความเห็นของผู้ฟังรายการในลักษณะฟังเป็นประจำจากข้อมูลเชิงคุณภาพ ยังพบว่าผู้ฟังส่วนใหญ่มีความเชื่อถือผู้จัดรายการอย่างนายเทอดเกียรติ และรู้สึกตรงกันว่านายเทอดเกียรติเป็นที่ฟังในยามเดือดร้อนสำหรับชาวบ้านระดับรากหญ้า เป็นเหมือนกระบอกเสียงที่ชาวบ้านจะได้รับความรู้จากบนสู่ล่าง ผ่านการวิเคราะห์ให้เข้าใจง่ายขึ้น และเป็นเหมือนที่ที่ชาวบ้านจะมาร้องทุกข์ ร้องเรียน แสดงความคิดเห็นที่ปกติไม่มีใครรับฟัง ทำให้ชาวบ้านรู้สึกไว้วางใจ มีความรู้สึกที่ดีว่ามีคนสนใจรับฟังความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นกับพวกเขา และช่วยหาหนทางแก้ไขปัญหาเยียวยาให้

นอกจากนั้นผลจากการสอบถามเชิงปริมาณยังพบว่าวิทยุชุมชนสร้างมีส่วนร่วมในการเรียกร้องสิทธิและตรวจสอบการทุจริตของภาครัฐ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเมื่อมีเรื่องการทุจริต หรือ ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐเกิดขึ้น วิทยุชุมชนมีการกระตุ้นให้ผู้ฟังเรียกร้องสิทธิ จึงสรุปได้ว่ารายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนมีอิทธิพลในการกระตุ้นการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ การเรียกร้องสิทธิและเปิดช่องทางการร้องเรียนผ่านวิทยุชุมชน

1.3.4 เป็นเวทีสาธารณะในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทुकคย และแสดงความคิดเห็น ประเด็นทางการเมือง

วิทยุชุมชนเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้ฟังในระดับรากหญ้าได้มากกว่าสื่อของรัฐ เนื่องจากรูปแบบรายการสร้างความเข้าใจให้ชาวบ้านได้ง่ายด้วยภาษาท้องถิ่น มีการนำเสนอเรื่องราวทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันครอบคลุมทุกมิติและเป็นเรื่องใกล้ตัว ไม่สร้างความแปลกแยกเป็นอื่นระหว่างผู้จัดรายการกับผู้ฟังรายการ มีข้อจำกัดด้านเวลาในการนำเสนอ น้อยกว่าสื่อส่วนกลางประเภทต่างๆ จึงทำให้ได้รับความสนใจจากผู้ฟังในท้องถิ่นมากกว่า เป็นผลให้จำนวนการตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สถานีวิทยุจัดขึ้นเพิ่มตามไปด้วย

สถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม.99.5 เม็กกะเฮิร์ต เจ้าของและผู้จัดรายการหลักคือนายเทอดเกียรติ ทรงบรรพต มีวัตถุประสงค์ให้สถานีวิทยุของตนเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางอากาศ เป็นห้องเรียนทางอากาศขนาดใหญ่ ไม่จำกัดอายุ เพศ วัย สถานภาพ อาชีพของผู้เรียน สร้างมิติในการให้ความรู้เพื่อให้ประชาชนรากหญ้ามามีความรู้ทางการเมืองที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตย

รู้เท่าทันสถานการณ์ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างสรรค์สังคม นำไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอย่างแท้จริง และให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข โดยพยายามแสดงให้เห็นว่าตนเองมีความเป็นกลางทางการเมืองมากที่สุด แสดงจุดยืนต่อสาธารณะอย่างชัดเจน จนเป็นผลให้ความเป็นกลางดังกล่าวส่งผลกระทบต่อผู้สนับสนุนหรือสปอนเซอร์ของรายการ นอกจากนั้นผู้จัดรายการยังมีตำแหน่งเป็นประธานเครือข่ายวิทยุ-โทรทัศน์เพื่อความมั่นคงในราชอาณาจักร กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ประธานชมรมวิทยุชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ และผู้อำนวยการ “ศูนย์ข่าวสื่อสร้างสรรค์ป้องกันการเอาเปรียบสังคม” ซึ่งผู้จัดรายการให้ความเห็นว่า ตำแหน่งดังกล่าวไม่เป็นอุปสรรคในการทำงาน แต่กลับเป็นเงื่อนไขที่กำหนดให้ตนเองต้องมีความเป็นกลางมากขึ้น เงื่อนไขความเป็นกลางจึงเป็นปัจจัยส่งผลให้สามารถทำงานได้สะดวกเพราะพรรคการเมืองไม่ก้าวก่าย และฝ่ายทหารเปิดโอกาสให้ดำเนินรายการภายใต้จุดยืนดังกล่าวอย่างเต็มที่ ทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้ฟังทุกฝ่ายท่ามกลางกระแสความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน นอกจากนั้นข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างผู้ฟังส่วนใหญ่ยังเห็นว่าวิทยุชุมชนไม่มีการสนับสนุนพรรคการเมืองใดเป็นพิเศษ

นอกจากการแสดงความเป็นกลางให้ปรากฏเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของกลุ่มผู้ฟังรายการแล้ว รูปแบบการจัดรายการยังมุ่งเน้นสร้างการมีส่วนร่วมจากผู้ฟัง ตัวอย่างจากรายการเจาะเกาะความจริงกับเทอดเกียรติ ทรงบรรพต ที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ารายการเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในหัวข้อหรือประเด็นที่กำหนด โดยมีวิธีจัดการกับความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายด้วยความพยายามสื่อสารให้ผู้ฟังรับทราบว่าความคิดเห็นที่แตกต่างนั้นเป็นเส้นหนึ่งของประชาธิปไตย ควบคุมให้การแสดงความคิดเห็นผ่านรายการเป็นไปตามกรอบกติกาที่ตกลงกัน ซึ่งได้รับการตอบสนองจากผู้ฟังเป็นอย่างดี มีจำนวนผู้ฟังร่วมแสดงความคิดเห็น พுகุญประเด็นทางการเมืองตลอดเวลาที่เปิดโอกาสให้ร่วมแสดงความคิดเห็น เป็นผลให้ได้รับการสนับสนุนกองทุนเพื่อการศึกษาทางอากาศจากผู้ฟัง เป็นเงินกองละ 500 บาท ทำให้สถานีมีเงินหมุนเวียนจัดสรรทรัพยากรเพื่อดำเนินรายการได้อย่างต่อเนื่อง

จากข้อมูลเชิงคุณภาพยังพบว่าผู้ฟังเชื่อถือรายการของนายเทอดเกียรติ เนื่องจากมีความเป็นกลาง นำเสนอข่าวสารอย่างตรงประเด็น ให้ข้อมูลข่าวสารความรู้และความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ พுகุญความจริง สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนได้ ทำให้อยากเข้ามีส่วนร่วมพุกุญแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้รับรู้ความคิดเห็นของผู้อื่นผ่านรายการมากขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณที่พบว่าผู้ฟังส่วนใหญ่เห็นว่าการฟังวิทยุชุมชนทำให้ได้รับข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง วิทยุชุมชนมีการส่งเสริมประชาธิปไตย และยังเน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการพุกุญแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางโทรศัพท์ผ่านรายการ พบว่าร้อยละ 58.0 ของกลุ่ม

ตัวอย่างเชิงปริมาณมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในรายการที่คนได้รับฟัง ทำให้สถานีวิทยุชุมชนเป็น “เวทีสาธารณะ” อีกแห่งหนึ่งที่ให้โอกาสแก่ประชาชนได้ใช้เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พุดคุย และแสดงความคิดเห็นประเด็นทางการเมือง

2. อภิปรายผล

2.1 รูปแบบและเนื้อหารายการทางการเมืองของวิทยุชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบที่สำคัญของการจัดรายการในสถานีวิทยุ เอฟ.เอ็ม. อารมณ์ดีบุรีรัมย์ เป็นการแทรกเนื้อหาและข่าวสารทางการเมืองในรายการปกติ ส่วนสถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม. เน้นการจัดรายการทางการเมืองโดยตรง มีการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเลือกตั้งของประชาชน และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนผ่านรายการวิทยุ สำหรับเนื้อหาการออกอากาศของวิทยุชุมชนยังจำกัดอยู่เฉพาะเรื่องการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง การให้ข้อมูลความรู้ที่เน้นเรื่องสิทธิและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมตามกฎหมาย ในส่วนรายการของสถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม. ยังมีการให้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ และเป็นช่องทางในการร้องทุกข์ ร้องเรียนเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาของผู้ฟังรายการด้วย โดยที่หน้าที่สำคัญของเนื้อหาดังกล่าว ส่วนใหญ่มาจากแหล่งข้อมูลจากสื่อสารมวลชนทั่วไป ประกอบกับแหล่งข้อมูลในท้องถิ่น เช่น ส่วนราชการและผู้สื่อข่าวอาสาสมัครในพื้นที่ เป็นต้น

จากรูปแบบและเนื้อหาของรายการทางการเมืองข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้จัดรายการทางการเมืองผ่านวิทยุชุมชนทั้งสองแห่งทำหน้าที่สื่อมวลชนโดยเป็นช่องทางนำเสนอข่าวสารข้อมูลที่แหล่งข่าวส่งมาให้ ขณะเดียวกันก็ยังทำหน้าที่เป็นผู้ส่งข่าวสารทางการเมืองโดยใช้รูปแบบของการวิเคราะห์ทางการเมืองผ่านรายการวิทยุ ใช้วิทยุชุมชนเป็นช่องทางการส่งสาร มีช่องทางการได้มาซึ่งข่าวสารทั้งที่เป็นทางการ เช่น นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์ นโยบายรัฐบาล การแถลงข่าวของพรรคการเมือง และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น การพบปะพุดคุยกับแหล่งข่าวที่อยู่ในสถานการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ การค้นคว้าจากเอกสาร อินเทอร์เน็ต การสัมภาษณ์ข้าราชการ ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ เป็นต้น เป็นการสื่อสารโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ โน้มน้าวใจให้ผู้ฟังคล้อยตามเห็นด้วย นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่วิทยุชุมชนจัดขึ้น สอดคล้องกับแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของเกอร์วิช แอนด์ บลูมเลอร์ (Gurevitch and Blumler 1997 : 11 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ 2547 : 239) และยังพบว่าผู้จัดรายการทางการเมืองมีความตั้งใจใช้ความสามารถและศักยภาพของตนผ่านรูปแบบและเนื้อหาของรายการนำเสนอทางวิทยุชุมชนเพื่อเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมและทัศนคติของผู้ฟัง สอดคล้องกับแคทซ์และคาน์ (Katz and Kahn 1966 : 218 อ้างถึงในอิสรรัฐ ริณโรตง 2543 : 38) ได้ให้ความหมายของคำว่าอิทธิพลไว้ โดยคาดคะเนผลความเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นต่อผู้ฟังในฐานะผู้รับสาร มุ่งหวังให้ข่าวสารที่ส่งไปก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ฟังโดยตรง ครอบคลุมปริมาณของผู้ฟังในวงกว้าง ส่วนฝ่ายผู้ฟังในฐานะผู้รับข่าวสารเป็นคนจำนวนมากที่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ต่างคนต่างอยู่ในละพื้นที่ ชุมชน และสังคม แต่ต่างก็มีปฏิกริยาหรือพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามที่ ผู้จัดรายการต้องการ ผู้ฟังจำนวนมากคงกล่าวไม่มีบทบาทหรืออำนาจควบคุมผู้จัดรายการได้ สอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารจังหวะเดียว(ชวรัตน์ เจริญชัย 2527 : 37-41) ที่เชื่อว่าองค์กรหรือผู้ส่งข่าวสารเป็นผู้มีอำนาจและบทบาทสำคัญที่สุดในการกำหนดข่าวสารและส่งข่าวสารไปยังผู้รับโดยคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้รับสารได้โดยตรง

จากการศึกษารูปแบบเนื้อหารายการทางการเมือง และลักษณะการประกอบกิจการของสถานีวิทยุชุมชนทั้งสองแห่ง พบว่ายังมีได้แสดงลักษณะของวิทยุชุมชนที่แท้จริงตามเกณฑ์พิจารณาวิทยุชุมชน 4 ประการ ตามที่จิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2546 : 7-8) สะท้อนให้เห็น ดังต่อไปนี้

1. การเป็นสื่อทางเลือกที่ประชาชนเป็นเจ้าของไม่ใช่บริษัทขนาดใหญ่ ดำเนินงานโดยไม่หวังผลกำไร เป็นอิสระจากรัฐและองค์กรทางสังคมอื่น ๆ และไม่สนใจการทำงานแบบมืออาชีพ แต่พึ่งพาอาสาสมัคร ส่วนการผลิตรายการ ผู้รับสารทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารโดยนำเสนอเนื้อหาจากเกณฑ์การเลือกที่แตกต่างจากสื่อกระแสหลัก เช่น เรื่องต้องห้ามหรือไม่ให้เสนอในสื่อกระแสหลัก เรื่องชีวิตประจำวัน หรือเรื่องของคนสามัญ เป็นต้น แต่ในทางกลับกัน สถานีวิทยุชุมชนทั้งสองแห่งยังมีลักษณะเป็นกิจการของเอกชน (ในลักษณะของบุคคล) ดำเนินงานโดยมีผลกำไรเป็นแรงจูงใจหลัก และเนื้อหาการสื่อสารก็เป็นเพียงการรวบรวมจากสื่อกระแสหลัก มีจุดเด่นเฉพาะความใกล้ชิดกับชุมชน ทำให้สามารถเสนอเรื่องราวชีวิตประจำวันของคนสามัญให้ชุมชนได้มากกว่า และที่สำคัญที่สุดคือ วิทยุชุมชนยังอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มแข็งของรัฐ ในกรอบกติกาที่สำคัญ 2 ประการคือ “ไม่เป็นการดำเนินการเพื่อปล้ำงระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” และต้องถูกควบคุมและตรวจสอบโดย “ต้องเก็บบันทึกการออกอากาศไว้ 30 วัน”

2. การเป็นสื่อของชุมชนที่ออกแบบขึ้นมาเพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มที่อยู่ในชุมชน และเป็นการสื่อสารแบบสองทาง และมีทิศทางไหลของข่าวสารทั้งจากบนลงล่าง จากล่างขึ้นบน และในระนาบเดียวกัน จากลักษณะของสถานีวิทยุชุมชนทั้งสองสถานี พบว่ามีเพียงสถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม. เท่านั้นที่มีการสื่อสารสองทาง สามารถให้ข่าวสารทางการเมืองตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระดับหนึ่ง โดยทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร

สร้างความรู้สึกร่วมในชุมชน เป็นเวทีแลกเปลี่ยนข่าวสาร/ความคิด และเป็นช่องทางในการแก้ไข ปัญหาที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ ในแง่ของการเป็นผู้รับบริการยังไม่สามารถมีส่วนร่วมในการ วางแผนจัดรายการตามหลักของวิทยุชุมชนได้อย่างแท้จริง

3. การเป็นสื่อภาคประชาชน พบว่า สถานีวิทยุชุมชนยังมีลักษณะเป็นสถานีของ เอกชนมากกว่า (ดังที่กล่าวไว้ในข้อ 1) ยังดำเนินการโดยมุ่งกำไร มีเพียงสถานีวิทยุนิวส์ เอฟ.เอ็ม. เท่านั้นที่สะท้อนให้เห็นพันธกิจเพื่อตอบสนองประโยชน์ของสาธารณะ มุ่งเน้นที่ข่าวและสาระ มากกว่าบันเทิงแล้ว ยังมุ่งหวังการมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชนอีกด้วย

4. การเป็นสื่อสาธารณะ ที่ต้องยึดถือประโยชน์ของประชาชนทุกคน พบว่า สถานี วิทยุชุมชนทั้งสองแห่งยังคงถูกควบคุมจากรัฐและสะท้อนลักษณะบางประการของสื่อเชิงพาณิชย์ สำหรับสถานีวิทยุ นิวส์ เอฟ.เอ็ม. อาจจะมีรายได้บางส่วนมาจากการระดมทุนจากผู้ฟังรายการ แต่ รายได้หลักก็ยังคงมาจากค่าเช่าช่วง ค่าโฆษณา และการประกอบกิจการธุรกิจต่อเนื่องมากกว่า นอกจากนี้ แม้ว่าผู้ฟังรายการจะมีส่วนร่วมในการระดมทุนสนับสนุนวิทยุชุมชน แต่ก็ไม่สามารถมี ส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการดำเนินรายการได้ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การมีส่วนร่วมในการ บริหารรายการ สามารถทำได้เพียงแต่การแสดงความคิดเห็นผ่านรายการวิทยุเท่านั้น ซึ่งสอดคล้อง กับข้อสรุปของฉัตรวัฒน์ พรวงษ์หุณ (2552 : บทคัดย่อ) ในงานวิจัยเรื่องการศึกษากระบวนการมี ส่วนร่วมของประชาชนในกิจการวิทยุชุมชนในประเทศไทย ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจการวิทยุชุมชนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัย ด้านเทคโนโลยี ปัจจัยด้านการสื่อสาร และความเข้มแข็งของชุมชนหรือทุนทางสังคม

2.2 อิทธิพลของรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ กลุ่มผู้ฟังรายการทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ในส่วนอิทธิพลของการฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วม ทางการเมือง ผลการศึกษาพบว่า จากการที่รายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนพยายามสร้างความ เป็นกลาง สร้างค่านิยมทางการเมืองเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ฟังผ่านความไว้วางใจเชื่อว่า วิทยุชุมชนเป็นเหมือนกระบอกเสียงที่ชาวบ้านจะได้รับความรู้จากบนสู่ล่าง ด้วยการวิเคราะห์ เนื้อหาข่าวสารความรู้ให้เข้าใจง่ายขึ้น และเป็นเหมือนที่ที่ชาวบ้านจะมาร้องทุกข์ ร้องเรียน แสดง ความคิดเห็นที่ปกติไม่มีใครรับฟัง ทำให้ชาวบ้านรู้สึกไว้วางใจมีความรู้สึกที่ดีว่ามีคนสนใจรับฟัง ในความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นกับพวกเขา และค่อย ๆ ถ่ายทอดแนวคิดที่ทำให้ชาวบ้านคล้อยตามจน มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะพฤติกรรมการเลือกตั้ง การ เรียกร้องสิทธิที่พึงมีพึงได้ของตนเองและสังคม การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของ หน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้ ยังเห็นว่าวิทยุชุมชนเป็น “เวทีสาธารณะ” ที่คุ้นเคย เป็นกันเอง

ไม่แปลกแยกจนผู้ฟังสามารถจะร่วมแสดงความคิดเห็น รับทราบความคิดเห็นของผู้อื่น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นทางการเมืองได้ทุกโอกาส สอดคล้องกับคัวแบบลำดับชั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของมิลบราธ (Milbrath 1965 : 62 อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ 2542 : 326) ในรูปแบบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับล่างสุดคือเป็นกิจกรรมของผู้ที่มีความสนใจทางการเมือง ได้แก่ การริเริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมืองในชุมชน การไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ส่วนรูปแบบกิจกรรมปรับเปลี่ยนทางการเมืองในลำดับที่สูงขึ้นเช่น การคิดสัญลักษณ์เพื่อแสดงการสนับสนุน การติดต่อกับนักการเมือง การบริจาคเงินสนับสนุนทางการเมือง และการร่วมชุมนุมทางการเมืองกับพรรคการเมือง ปรากฏให้เห็นไม่มากนัก ส่วนที่พบได้แก่ การบริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง (ของรายการวิทยุชุมชน) การเป็นอาสาสมัครสื่อข่าวของรายการวิทยุชุมชน มีความสัมพันธ์กับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองด้วยการเป็นหัวคะแนน ทั้งนี้ ไม่พบพฤติกรรมในระดับกิจกรรมการต่อสู้ทางการเมืองแต่อย่างใด และยังสอดคล้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เสนอโดยเวอร์บาและนี (Verba and Nie 1975 : 57-58) ในรูปแบบการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายเกี่ยวกับข้อจำกัดของการเลือกตั้งที่ไม่สามารถมิได้บ่อยครั้งอันเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งผู้ที่ใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วก็จะยุติกิจกรรมของตนเองเพื่อรอการเลือกตั้งคราวต่อไป รวมทั้งในรูปแบบของการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการตรวจสอบการทำงานและการร้องเรียนเรียกร้องสิทธิ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเองหรือของกลุ่ม ตามที่เวอร์บาและนีถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบคืบแคบนั่นเอง

นอกจากนั้นผลการศึกษายังพบว่าวิทยุชุมชนเป็นสื่อที่มีความเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น สามารถเข้าถึงผู้ฟังในระดับรากหญ้าได้ เนื่องจากสาระความรู้และเนื้อหาในการนำเสนอรายการทางการเมืองเป็นเรื่องราวสถานการณ์และเหตุการณ์ใกล้ตัวเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน รูปแบบรายการมีการใช้ภาษาและวัฒนธรรมในท้องถิ่นมากกว่าสื่อจากส่วนกลาง สร้างภาพลักษณ์ที่เป็นหนึ่งเดียวกับท้องถิ่นโดยไม่ก่อให้เกิดความแปลกแยกระหว่างผู้จัดกับผู้ฟัง การฟังวิทยุยังปรับตามสถานการณ์ได้โดยไม่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาในการรับฟังของผู้ฟังที่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละพื้นที่/ชุมชนเช่นสื่อกระแสหลัก และวิทยุชุมชนยังมีความสามารถในการสร้างเนื้อหารายการที่สัมผัสกับผู้ฟังในพื้นที่ได้มากกว่า จึงมีอิทธิพลในการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย สร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ในระดับหนึ่ง สอดคล้องกับข้อสรุปของเสถียร เชยประทับ (2552 : 18) ที่ว่าสื่อสารมวลชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

เมื่อพิจารณาส่วนของผู้ฟังรายการทางการเมืองในฐานะผู้รับสาร ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าจากการที่ผู้ฟังรายการวิทยุชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนรากหญ้าที่มีความรู้ต่ำกว่าตนเองมีความรู้ น้อย จึงเห็นว่าการฟังวิทยุชุมชนทำให้รู้สึกว่าคุณมีความรู้เท่าทันภาครัฐ หรือนักการเมือง รายการวิทยุชุมชนสามารถสร้างความน่าเชื่อถือได้มากกว่าสื่ออื่นๆ ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน นอกจากนี้ผู้ฟังส่วนใหญ่ยังมีความคิดว่าสื่อจากส่วนกลางนั้น ไม่เสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมา ถูกปิดบังข้อมูลข่าวสารที่แท้จริง โดยรัฐบาล การรายงานข่าวของวิทยุชุมชนมีการวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละประเด็นที่เกิดขึ้นชวนให้ผู้ฟังติดตาม ดังนั้น ผู้ฟังจึงรู้สึกว่าคุณได้รับความรู้ทางการเมืองและมีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองในเมืองต้น ใช้เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พุดคุย แสดงความคิดเห็นประเด็นทางการเมือง และพร้อมที่จะติดตามรับฟังรายการวิทยุชุมชนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของสุณีย์ หนูสง (2549 : บทคัดย่อ) เรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผ่านรายการวิทยุชุมชนที่มีข้อสรุปว่าวิทยุชุมชนเป็นสื่อที่ทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย เมื่อวิทยุชุมชนได้แจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงแล้ว ประชาชนจะเกิดความรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ และยังสอดคล้องกับข้อสรุปของจุมพล รอดคำดี (2542 : 45) ที่ว่าวิทยุชุมชนเป็นสถาบันทางสังคม และเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการประชาสังคมในการสื่อสาร การแสดงพลังของชุมชนสามารถเชื่อมร้อยเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 เพื่อให้สถานีวิทยุชุมชนสามารถดำรงความเป็นอิสระในฐานะวิทยุชุมชนได้อย่างแท้จริง ทั้งการเป็นอิสระจากภาครัฐ และองค์กรธุรกิจ ภาครัฐควรเร่งดำเนินการให้สามารถบังคับใช้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์ พ.ศ.2551 ได้อย่างสมบูรณ์ เพื่อปลดล็อกข้อจำกัดที่วิทยุชุมชนต้องถูกควบคุมจากกฎหมายความมั่นคง อันจะสามารถเปิดโอกาส และให้อิสระแก่วิทยุชุมชนให้สามารถดำเนินรายการทางการเมืองตามจุดยืนทางการเมืองของตนเอง และสามารถก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างแท้จริง

3.2 เนื่องจากแหล่งข้อมูลของรายการทางการเมืองของสถานีวิทยุชุมชนส่วนใหญ่มาจากสื่อสารมวลชนในช่องทางปกติเท่านั้น และวิทยุชุมชนมีจุดเด่นที่มีที่ตั้งอยู่ภายในชุมชน สามารถเข้าใจวิถีชีวิตชุมชน ผ่านภาษาและขนบธรรมเนียมในท้องถิ่น จึงควรสนับสนุนให้มีการสร้างแหล่งข้อมูลทางเลือกในท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยอาจสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพการทำหน้าที่

อาสาสมัครผู้สื่อข่าวในท้องถิ่นที่เหมาะสม และนอกจากข้อจำกัดเรื่องแหล่งข้อมูลแล้ว ราชการวิทยุชุมชนยังมีข้อจำกัดในเรื่องขอบเขตเนื้อหาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ราชการวิทยุชุมชนนำเสนอ ซึ่งส่วนหนึ่งยังมองเห็นเฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น และยังขึ้นอยู่กับตัว ผู้จัดรายการอย่างมาก ตัวผู้จัดรายการที่มีความรู้และความสนใจทางการเมืองอย่างกว้างขวางเช่นนายเทอดเกียรติ จะสามารถจัดรายการที่มีความหลากหลายและเข้มข้นกว่า นายชัยศ ดังนั้น จึงควรพัฒนาศักยภาพของผู้จัดรายการในท้องถิ่นทั้งในด้านเนื้อหา และจรรยาบรรณในการจัดรายการด้วย

3.3 วิทยุชุมชนมีจุดเด่นที่สามารถสัมผัสและเข้าถึงของวิถีคนในท้องถิ่นทำให้สามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากกว่าสื่อของภาครัฐ ดังนั้น ภาครัฐเองก็ควรปรับใช้การสื่อสารการเมืองให้เข้ากับท้องถิ่นมากกว่าการพยายามสื่อสารทางการเมืองที่สร้างความแปลกแยกให้ผู้ฟังเป็นอื่น เพื่อให้สามารถสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากผู้ฟังได้มากขึ้น

3.4 ในขณะที่การบังคับใช้พระราชบัญญัติกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 ยังไม่เป็นผลสมบูรณ์ วิทยุชุมชนจึงยังมีเวลาและอยู่ในระยะปรับตัวเพื่อให้การดำเนินงานกิจกรรมวิทยุชุมชนดำรงอยู่ต่อไปได้และเป็นไปภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมาย วิทยุชุมชนจึงควรใช้จุดเด่นที่มีอยู่ในปัจจุบันสร้างสัมพันธ์ภาพกับตัวแทนหรือองค์กรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น สภาองค์กรชุมชน เพื่อนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้วิทยุชุมชนเป็นสื่อภาคประชาชนอย่างแท้จริง อาจนำมาซึ่งการระดมทุนสนับสนุนจากองค์กรที่มีอยู่ท้องถิ่น สร้างความแตกต่างหลากหลายในรูปแบบและเนื้อหาของรายการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากรอบที่กำหนดไว้ในกฎหมายและในระดับที่เข้มข้นกว่าในปัจจุบัน

3.5 ควรมีการศึกษาวิทยุชุมชนที่จัดรายการทางการเมืองในจังหวัดอื่นเพื่อเปรียบเทียบถึงเนื้อหาและรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละพื้นที่ เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เราทราบถึงอิทธิพลของวิทยุชุมชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ (2541) *สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ภาพพิมพ์
- _____ (2547) *ทฤษฎีและแนวทางการศึกษาสื่อสารมวลชน พิมพ์ครั้งที่ 4* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ศาลาแดง
- คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ, กองงาน (2550) *กฎหมายระเบียบ
วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์* กรุงเทพมหานคร กรมประชาสัมพันธ์
- จุมพล รอดคำดี (2542) “วิทยุกระจายเสียงชุมชน (Community Radio) ของประชาชน โดยประชาชน
เพื่อประชาชน” *วารสารนิเทศศาสตร์* 17, 2 (เมษายน-มิถุนายน) : 22-23
- _____ (2542) *วิทยุชุมชน การปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม* กรุงเทพมหานคร ครอบคลุม 1 ปี
การดำเนินงาน โครงการวิทยุชุมชนของสำนักประชาสัมพันธ์เขต 2 สวท.อุบลราชธานี
- จุมพล หนิมพานิช (2547) *ผู้นำ อำนาจและการเมืองในองค์กร* โครงการส่งเสริมการแต่งตั้ง
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ชวรัตน์ เชิดชัย (2527) *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน* กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวิระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2546) *สื่อสารมวลชน: โครงการปฏิรูปสื่อ :
การพัฒนาบุคลากรและสื่อสารมวลชน* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย
- ปีณณพร ไพบูลย์วัฒนกิจ (2549) *การเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนของภาคประชาชน กรณี
เครือข่ายองค์กรวิทยุชุมชนเชียงใหม่ เชียงใหม่* มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- พฤทธิสถาน จุมพล (2544) *ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มธุรส ศิริสถิตกุล (2548) *วิทยุชุมชน : การเมืองภาคประชาชนกับการแข่งขันพื้นที่สาธารณะ
นนทบุรี* สำนักงานวิจัยสังคมและสุขภาพ
- ราชกิจจานุเบกษา (2498) *พระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม พ.ศ. 2498* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์
คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา

- ราชกิจจานุเบกษา (2543) พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคดีความที่กิจการวิทยุกระจายเสียงกิจการ
วิทยุโทรทัศน์ และกิจการ โทรคมนาคม พ.ศ. 2543 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์
คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา
- _____ (2548) พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา
- _____ (2551) พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์
แห่งชาติ พ.ศ. 2551 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา
- _____ (2551) พระราชบัญญัติความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา
- _____ (2551) พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
คณะรัฐมนตรี และราชกิจจานุเบกษา
- วัฒนา พุทธิวงกูรานนท์ (2531) สื่อสารมวลชนกับสังคม กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัย
รามคำแหง
- วิภา อุดมฉันทน์ (2546) โลกของการกระจายเสียง : จากจุดเริ่มต้นสู่ยุคโลกาภิวัตน์
กรุงเทพมหานคร ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2542) การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา พิมพ์ครั้งที่ 8
กรุงเทพมหานคร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- เสถียร เขยประทับ (2552) มติมหาชน การสื่อสาร และการเมือง กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- อาคม สุวรรณกันทา (2542) “การรายงานข่าวสืบสวนทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทย และ
ผลกระทบต่อการรับรู้ของสังคม” การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ชุดวิชามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช**
- จุมพล รอดคำดี (2546) “ทฤษฎีการสื่อสาร” ใน ประมวลสาระแนวทางการศึกษาชุดวิชาปรัชญา
นิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 2 หน้า 30 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- เสรี วงษ์มณฑา (2537) “การประยุกต์ทฤษฎีในการสื่อสาร” ใน ประมวลสาระแนวทางการศึกษา
หลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 5 หน้า 127 กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

งานวิจัยและวิทยานิพนธ์

- เจตนีย์ศักดิ์ แสงสิงแก้ว (2524) “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารกับกระบวนการสังคม
 ประกิตทางการเมืองของประชาชนในท้องที่บางชั้น เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร”
 วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ณัฐวัฒน์ พรวงษ์หุ่่น (2552) “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการวิถุชุมชน
 ในประเทศไทย” วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และ
 สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บุญทริกา เจียงเพชร (2543) “พฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อมวลชน สื่อบุคคล
 สื่ออินเทอร์เน็ตและทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีต่อความรู้ ทัศนคติ
 และกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งระบบใหม่ ของกลุ่ม
 ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- รังสิมันต์ บุญยบรรณานนท์ (2537) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น: ศึกษาเปรียบเทียบ
 ระหว่างคณะกรรมการชุมชนและประชาชนในเขตเทศบาลท่าเกวียน อำเภอแกลง
 จังหวัดระยอง” พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สุนีย์ หนูสง (2549) “ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผ่านรายการวิถุชุมชน
 สถานีวิถุชุมชน อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
- อิศรัฎฐ์ รินโรสง (2543) “ผลของฐานอำนาจและกลวิธีการใช้อิทธิพลของผู้บริหาร โรงเรียน
 มัธยมศึกษาในสถานการณ์ไม่เอื้ออำนวยที่มีต่อความผูกพัน การยอมรับและการ
 ต่อต้านของผู้ใต้บังคับบัญชา” วิทยานิพนธ์คุณฎิบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
 ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

กาญจนา แก้วเทพ (2546) *คู่มือวิถุชุมชน* สืบค้นวันที่ 15 พฤษภาคม 2553 จาก

www.thaibja.org/download/book01.zip

บุญเสริม นาคสาร (2546) *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ผลในทางปฏิบัติเมื่อ
 ครบรอบหกปี ของการปฏิรูปการเมือง* สืบค้นเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2553 จาก

<http://www.pub-law.net/publaw/view.asp?PublawIDs=697>

- พนา ทองมีอาคม (ม.ป.ป.) *สถานการณ์วิทยุชุมชนในปัจจุบัน* สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2553
จาก <http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~tpana/>
- สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ (ม.ป.ป.) *ข้อมูลจังหวัด ประวัติความเป็นมาของจังหวัดบุรีรัมย์* สืบค้นเมื่อ
วันที่ 23 กันยายน 2553 จาก <http://www.buriram.go.th/bru/>
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดบุรีรัมย์ (2552) *ทำเนียบวิทยุชุมชน* ใน รายงานประจำปี 2552
สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2553 จาก <http://province.prd.go.th/buriram/>
- ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (ม.ป.ป.)
ข้อมูลการปกครอง สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2553 จาก
<http://www.dopa.go.th/padmic/jungwad76/jungwad76.htm>

หนังสือราชการ

- หนังสือส่วนข่าวและรายงาน สำนักประชาสัมพันธ์เขต 6 ที่ สขร.96/2552 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม
2552 เรื่องรายงานผลการเข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจงร่างหลักเกณฑ์การอนุญาตประกอบ
กิจการวิทยุชุมชน ถึง ผู้อำนวยการส่วนข่าวและรายงาน
หนังสือกรมประชาสัมพันธ์ ที่ นร 0201.01/ว 1269 ลงวันที่ 15 มิถุนายน 2552 เรื่องรายละเอียด
การลงทะเบียนแจ้งความประสงค์ประกอบกิจการวิทยุชุมชนล่วงหน้า ถึง ผู้อำนวยการ
สำนัก ผู้อำนวยการกอง และหัวหน้าหน่วยงาน กรมประชาสัมพันธ์

สัมภาษณ์

- กรพงษ์ พงษ์ประภาพรวิบูลย์ (2553, 13 กันยายน) รับหมาก่อสร้าง สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ
โกตระกุล ตำบลหัวลิง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- กอบ นีวรรัมย์ (2553, 11 กันยายน) ชาวนา สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบลเขยสะแก
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- ขัน บุญทอง (2553, 12 กันยายน) ชาวนา (อพปร.) สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- ไช สระธงชัย (2553, 14 กันยายน) ชาวนา สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบลลุงเหล็ก
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- ชัยยศ ชิดรัมย์ (2553, 8 กันยายน) รับจ้าง สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล อำเภอเมือง จังหวัด
บุรีรัมย์
- เทียม พูนรัมย์ (2553, 14 กันยายน) ไม่มีอาชีพ(พิการ) สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบล
สะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

- ประกิจ เดชสง (2553, 11 กันยายน) รับจ้าง สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบลอิสาน
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- พิทยา เทพรัดน์ (2553, 13 กันยายน) ค้าขาย สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- พูน แก้วสีใส (2553, 11 กันยายน) ชาวนา สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบลเขากระโดง
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- พงศ์พันธ์ อัครบรรพต (2553, 10 กันยายน) สื่อมวลชน(นักจัดรายการวิทยุ) สัมภาษณ์โดย
อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- เพ็ญศรี พันธุ์ศรี (2553, 12 กันยายน) ชาวนา สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบลกระสัง
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- ไพเสียน บุรัมย์ (2553, 12 กันยายน) ชาวนา (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ
โกตระกุล ตำบลสองห้อง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- ลาด ไปไทย (2553, 13 กันยายน) ค้าขาย สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบลอิสาน
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- ล้วน สุขงาม (2553, 10 กันยายน) ชาวนา สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบลกัณฑ์
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- วรรณัญ ไมหรือ (2553, 10 กันยายน) รับราชการ(กระทรวงศึกษาธิการ) สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ
โกตระกุล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- วิเชียร คุณพา (2553, 10 กันยายน) ค้าขาย สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบลชุมเห็ด
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- สนอง ชาติจอหอ (2553, 10 กันยายน) ข้าราชการบำนาญ สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล
ตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- สมาน เกียรติวงศ์ประยูร (2553, 10 กันยายน) รับจ้าง สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- สัญญา รักษา (2553, 11 กันยายน) ลูกจ้างบริษัทเอกชน สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล
ตำบลเข็ยสะแก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- สุการาม แก้วปากดี (2553, 13 กันยายน) ค้าขาย สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบล
สะแกชำ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- เสนาะจิต เพ็ญงาม (2553, 12 กันยายน) ชาวนา สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล ตำบลลุมพิก
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

เสนอ สองประโคน (2553, 10 กันยายน) เลี้ยงไก่ สัมภาษณ์โดย อุทัยวรรณ โกตระกุล คำบาล
สองห้อง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

หนังสือ บทความภาษาอังกฤษ

Almond and G. Bingham Powell (1996) *Comparative politics today : A world view* New York
Harper Collins

Burkhart et al (1972) *Yields of old-field loblolly pine plantations* Department of Forestry Virginia
Tech Publication Blacksburg USA

Denton Robert and Gary Woodward (1990) *Political communication in America* New York
Praeger

Gurevitch, Michael and Jay G. Blumler (1997) *Individuals in Mass Media Organizations:
Creativity and Constraint* Beverly Hills CA: Sage

Harold D Lasswell (1968) *Computers and the Policy-Making Community: applications to
international relations* Prentice-Hall

H. McClosky (1968) *Political Participation* International Encyclopedia of the Social Science

Karl W. Deutsch (1980) *Decentralization: Toward a Rational Theory*. Cambridge, MA:
Oelgeschlager, Gunn and Hain

Katz D & Kahn R L. (1966) *The social psychology of organization* New York Wiley

Kraus Sidney (1985) *The effects of mass communication on Political behavior* University Park,
Pennsylvania State University Press

Lucian W. Pye (1985) *Asian Power and Politics. The Cultural Dimensions of Authority* Harvard
University Press Cambridge

McNair Brian (2003) *An Introduction to Political Communication* London Routledge

Milbrath, L. W. (1965) *Political Participation: How and Why Do People Get Involved in
Politics?* Chicago: Rand McNally

Milbrath, L. W. and Goel, M. L. (1977) *Political Participation: How and Why Do People Get
Involved in Politics?* Chicago Rand McNally

Nie, N. H., Powell, B. G. Jr., and Prewitt, K. (1969) *Social Structure and Political
Participation: Developmental Relationships* American Political Science Review

Nimmo Dan (1978) *Political Communication and Public Opinion in America* California
Goodyear Publishing Company

- Rush, M. (1992) *Politics and Society: An Introduction to Political Sociology* Harvester Wheatsheaf
- Shackleton Viv (1995) *Business leadership* London and New York Routledge
- Steven H. Chaffee (1975) *Political communication : issues and strategies for research* Beverly Hills, Calif Sage Publications
- Tamar Liebes and James Curran (1998) *Media, ritual and identity* London Routledge
- Verba, S. and Nie, N. H. (1975) *Political Development. In Greenstein F. I. and Polsky, N. W. (eds) (1975). Handbook of Political Science. Vol. 3* Reading Mass Addison Wesley.
- Weiner, M. (1971) "Political Participation Crisis of the Political Process." In Binder, L. et al (eds) (n.d.) *Crises and Sequences in Political Development* New Jersey Princeton University Press

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ผู้จัดการรายการทางการเมือง

แนวคำถามสัมภาษณ์
(ผู้จัดรายการทางการเมือง)

เรื่อง อิทธิพลของวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ
2. อายุ
3. สถานภาพการศึกษา
4. อาชีพ

ส่วนที่ 2 รูปแบบและเนื้อหารายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนในอำเภอเมืองบุรีรัมย์

1. ในช่วงเลือกตั้งท่านมีการเสนอเรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือไม่ ในช่วงใด รูปแบบรายการเป็นอย่างไร
2. ข้อมูลเรื่องการเมืองที่นำมาออกอากาศเป็นเรื่องใดบ้าง
3. ข้อมูลที่นำเสนอในรายการผู้จัดนำมาจากแหล่งใด
4. ท่านมีการกระตุ้นให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านรายการในช่วงใด มีรูปแบบ และเนื้อหาอย่างไร
5. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบใดบ้างที่ท่านสื่อให้ผู้ฟังตระหนักถึง
6. มีความเห็นของผู้ฟังจากการกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นไปในรูปแบบใด อย่างไรบ้าง
7. ข้อจำกัดในการสื่อสารเกี่ยวกับการเมืองมีหรือไม่ อย่างไร
8. รูปแบบการสื่อสารของท่านมีความเป็นกลางมากน้อยหรือไม่ อย่างไร
9. ในความเห็นของท่านการเสนอรายการทางการเมืองมีความสำคัญมากน้อยหรือไม่ อย่างไร
10. การนำเสนอรายการทางการเมืองของท่านมีความการสะท้อนถึงความคิดเห็นที่แตกต่างหรือไม่ อย่างไร
11. ท่านคิดว่าบทบาทของท่านในการจัดรายการทางการเมืองมีวัตถุประสงค์อย่างไร และที่ผ่านมาคิดว่าประสบความสำเร็จมากน้อยอย่างไร
12. ที่ผ่านมารายการวิทยุชุมชนของท่านได้จัดกิจกรรมทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร มีการตอบสนองจากผู้ฟังอย่างไรบ้าง

*****ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล*****

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์ผู้ฟังรายการทางการเมือง

แนวคำถามสัมภาษณ์

(ผู้ฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนเป็นประจำ)

เรื่อง อิทธิพลของวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ
2. อายุ
3. สถานภาพการศึกษา
4. อาชีพ

ส่วนที่ 2 การรับฟังวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ฟัง

1. ท่านฟังรายการจากสถานีวิทยุชุมชนบ่อยครั้งเท่าใด
2. คลื่นความถี่ของวิทยุชุมชน คือเท่าไร
3. สถานที่ที่ท่านเปิดรับฟังรายการวิทยุเป็นประจำ
4. ท่านเปิดรับฟังรายการจากสถานีวิทยุชุมชนฯ
5. ท่านรับฟังรายการจากสถานีวิทยุชุมชนฯ ในเวลาใดบ้าง
6. รายการที่ท่านชอบฟังมากที่สุด มาก และน้อยที่สุด
7. เหตุผลที่ท่านชอบฟังรายการจากสถานีวิทยุชุมชน
8. ท่านมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบใดบ้าง
9. เมื่อวิทยุชุมชนมีการเชิญชวนให้มีการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองท่านมีส่วนร่วมในแบบใด และอย่างไรบ้าง
10. รูปแบบรายการของวิทยุชุมชนที่มีอยู่ทำให้สามารถทำให้ท่านอยากเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร
11. ท่านคิดว่าวิทยุชุมชนสามารถทำให้ท่านมีเครือข่ายความคิดทางการเมืองที่จะเข้าร่วมต่อการแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างกันหรือไม่ อย่างไร
12. การฟังวิทยุชุมชนมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร
13. ท่านเชื่อ และรับฟังข้อมูลทางการเมืองที่วิทยุชุมชนสื่อสารมากกว่าสื่ออื่นๆ ใช่หรือไม่ เพราะอะไร

*****ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล*****

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามผู้ฟังรายการทางการเมือง

แบบสอบถาม**เรื่อง****อิทธิพลของวิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์****คำชี้แจง**

แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามเพื่อวัดอิทธิพลของ (รายการทางการเมืองจาก) วิทยุชุมชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ฟังที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะปกปิดเป็นความลับจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่านทั้งสิ้น และผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย ดังนั้น จึงขอความกรุณาตอบแบบสอบถาม ดังนี้

- 1) ให้ข้อมูลหรือประเมินการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด
- 2) โปรดตอบคำถามหรือประเมินทุกข้อ หากเว้นข้อหนึ่งข้อใด จะทำให้แบบสอบถามไม่สมบูรณ์ ไม่สามารถนำไปวิเคราะห์ได้

ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

(นางอุทัยวรรณ โกตระกุล)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. อายุ

- 18-19 ปี 20-30 ปี 31-40 ปี
 41-50 ปี 51 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา

- ต่ำกว่าประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา
 ปวช. ปวส. ปวท. ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

- เกษตรกร ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว รับจ้าง
 รับราชการ / พนักงานเอกชน อื่นๆ _____

6. ความสนใจทางการเมือง

- ไม่สนใจการเมือง
 ติดตามข่าวสารและมีส่วนร่วมทางการเมืองบ้าง (เช่น ฟังข่าวบ้าง, ไปเลือกตั้ง)
 ติดตามข่าวสารและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมาก (เกาะติดฟังข่าว เป็นหัวคะแนน

ไปร่วมฟังปราศรัยทางการเมือง และร่วมกิจกรรมอื่นๆ)

ส่วนที่ 2 การรับฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชน

1. การรับฟังรายการทางการเมืองจากวิทยุชุมชนของท่าน

- ทุกวัน 2-3 วันต่อสัปดาห์ สัปดาห์ละครั้ง
 เดือนละครั้ง อื่นๆ _____

2. ท่านชอบฟังรายการทางการเมืองของวิทยุชุมชนมากน้อยเพียงใด

- ไม่ชอบ เฉยๆ ชอบมาก

3. ช่วงเวลาที่ฟังวิทยุชุมชนบ่อยที่สุด

- 06.00-12.00 น. 12.00-18.00 น. 18.00-24.00 น.
 24.00-06.00 น.

4. วิทยุชุมชนที่ท่านฟังเป็นประจำคือ.....คลื่น.....

ผู้จัดการรายการที่ท่านชื่นชอบคือ.....

ส่วนที่ 3 ความเห็นต่อรายการทางการเมืองของวิद्यุชุมชน

ข้อที่	ใช่	ไม่ใช่
1. ท่านคิดว่าภารกิจวิद्यุชุมชนทำให้ท่านรับข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง		
2. วิद्यุชุมชนมีการสื่อเนื้อหาที่กระตุ้นให้ท่านมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างๆ		
3. ช่วงเวลาเลือกตั้ง รายการวิद्यุชุมชนกระตุ้นให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง		
4. วิद्यุชุมชนมีการให้ความรู้เรื่องการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักรัฐธรรมนูญ		
5. รายการวิद्यุชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้ท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้ง		
6. เมื่อมีเรื่องการทุจริต หรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐเกิดขึ้น วิद्यุชุมชนมีการกระตุ้นให้ท่านเรียกร้องสิทธิ		
7. วิद्यุชุมชนที่ท่านฟังมีการสนับสนุนพรรคการเมืองหนึ่งเป็นพิเศษ		
8. การฟังวิद्यุชุมชน ทำให้ท่านสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น		
9. ท่านรับทราบการดำเนินงานทางการเมืองของพรรคการเมืองที่ท่านชื่นชอบจากวิद्यุชุมชน		
10. ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในรายการที่ท่านรับฟัง		
11. เมื่อมีชุมนุมทางการเมืองต่างๆ วิद्यุชุมชนมีส่วนในการสื่อสารข่าวสารความเคลื่อนไหว		
12. รายการวิद्यุชุมชนในพื้นที่ของท่าน มีส่วนในการระดมคนเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง		
13. ท่านคิดว่าวิद्यุชุมชนเสนอเนื้อหาที่สามารถทำให้ท่านอยากเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าภาครัฐ		
14. ท่านให้ความร่วมมือในกิจกรรมทางการเมืองที่ทางวิद्यุชุมชนประชาสัมพันธ์		
15. วิद्यุชุมชนมีการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง		
16. เนื้อหาของวิद्यุชุมชนสามารถกระตุ้นความอยากมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างๆ ของท่านได้		

ส่วนที่ 5 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. การริเริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมืองในชุมชนของท่าน

- ไม่เคยทำ ทำเป็นประจำ

2. การใช้สิทธิเลือกตั้ง

- ไม่เคยไปใช้สิทธิเลือกตั้งเลย
 ไปเลือกตั้งบ้าง ไม่ไปบ้าง
 ไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง

3. การร่วมชุมนุมหรือรณรงค์ทางการเมือง

- ไม่เคยร่วมกิจกรรมชุมนุมหรือรณรงค์ทางการเมือง
 ไปร่วมกิจกรรมชุมนุมทางการเมืองของพรรคการเมือง
 ไปร่วมกิจกรรมชุมนุมทางการเมืองของรายการวิทยุชุมชน

4. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่นๆ

- ไม่มีกิจกรรม
 การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
 การเป็นหัวคะแนนทางการเมือง
 การลงสมัครรับเลือกตั้งในชุมชน
 การบริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมือง
 การบริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองของวิทยุชุมชน
 การเป็นผู้สื่อข่าวทางการเมืองให้วิทยุชุมชน (อาสาสมัคร)
 กิจกรรมอื่นๆ ระบุ.....

ภาคผนวก ง
เนื้อหารายการเจาะเกราะความจริง

**เนื้อหารายการ “เจาะเกาะความจริง” กับเทอดเกียรติ ทรงบรรพต
ออกอากาศทางสถานีวิทยุชุมชน นิวส์ เอฟ.เอ็ม. 99.5 เม็กกะเฮิร์ตซ์ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์**

รายการวิทยุชุมชนที่ได้รับความนิยมอย่างมากภายใต้ชื่อ “เจาะเกาะความจริงกับเทอดเกียรติ ทรงบรรพต” ดำเนินรายการโดย นายพงศ์พันธ์ อัครบรรพต (ชื่อเดิม นายเทอดเกียรติ ทรงบรรพต) เนื้อหารายการจะนำเสนอข่าวสารประเด็นทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในรอบวัน

“สำรวจเขมรยัน อ้อ อ้าย ไม่ได้หลบไปยังเขมร สอฉ.จับผู้ที่ก่อเหตุเพิ่มเติมได้อีก 10 คนในกรณีเผาศาลากลางจังหวัด กรุงเทพมหานคร โพลเผย การสำรวจความคิดเห็นประชาชนพบว่า มีความเชื่อมั่นทางการเมือง 3.2”

รูปแบบการเล่าข่าวก็จะเป็นการพูดคุยพร้อมด้วยการเสนอประเด็นในมุมมองส่วนตัว ความน่าสนใจ คือ น้ำเสียงและลีลาที่หนักแน่น วิธีการพูดคุยคล้ายกับลีลาของคุณสมัคร สุนทรเวช และในบางครั้งก็มีการแลกเปลี่ยนสนทนากับผู้ฟังที่โทรศัพท์เข้ามาขอรายการด้วยภาษาท้องถิ่นเพื่อร่วมพูดคุยในประเด็นสาธารณะที่เกิดขึ้น

รายการเจาะเกาะความจริง จะมีรูปแบบการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนผ่านการแสดงความคิดเห็นและการโหวตทางโทรศัพท์ โดยจะตั้งคำถามให้ผู้ฟังโทร.เข้ามาพร้อมกับโหวต

“เงินไม่มาก็กาให้..... ร่วมกันโหวตนะครับ ว่าท่านชอบพรรคไหน และเพราะอะไร”

“ในรอบปีที่ผ่านมา ท่านจะให้คะแนนรัฐบาลกี่คะแนนจากคะแนนเต็มสิบ และท่านชอบผลงานอะไรบ้าง”

จะเห็นได้ว่าผู้ดำเนินรายการได้หยิบยกประเด็นเกี่ยวกับการเมืองเพื่อถามความคิดเห็นประชาชนในฐานะกลุ่มผู้ฟัง เพื่อสะท้อนความคิดเห็นทางการเมืองที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน การโหวตคะแนนให้กับนายกเป็นการสะท้อนถึงความนิยมของรัฐบาลในขณะนั้นของภูมิภาคในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะผู้ดำเนินรายการจะซักถามเพิ่มเติมว่า “ทำไมถึงชอบนโยบายดังกล่าว” นอกเหนือจาก “ชอบนโยบายอะไรในรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ”

วิธีการแสดงความคิดเห็นจะขอความร่วมมือ ประชาชนกลุ่มผู้ฟังที่เข้าร่วมโหวต มิให้ใช้คำพูดจากหยาบคาย และมักมีคำพูดที่ติดปากว่า

“เราเป็นสื่อมวลชน ไม่เลือกสีเลือกข้าง ไม่ว่าจะเป็นแดง เหลือง น้ำเงิน เราไม่ถูก
กลุ่มอิทธิพลครอบงำ ไม่เข้าข้างพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง พร้อมทั้งจะนำเสนอความจริงเป็น
กลางและเป็นธรรม”

การพุดย้าในการจัดรายการของคุณเทอดเกียรติเรื่องความเป็นกลาง เพื่อเสนอ
ความจริง แบบไม่เลือกข้างนั้นมีความเคร่งครัดมาก เพราะในกรณีหนึ่งที่มีผู้ร่วมรายการ โหวตให้
นายกอภิสิทธิ์ ศูนย์ครั้ง คุณเทอดเกียรติได้แสดงความคิดเห็นของตนอย่างรุนแรงว่า

“เป็นไปไม่ได้หรอกครับ ที่นายจะไม่มีผลงานเลย นายทุกคนมีผลงานแหละ
ครับ และศูนย์ครั้งหมายความว่าอย่างไร คือให้ศูนย์ แต่ครั้งนี้อะไร หมายความว่า ไม่มีผลงานเลย ไม่
ชอบและไม่ถูกใจเลย คุณจะบอกได้อย่างไรว่านายไม่มีผลงาน เพราะผมก็เห็นว่ารัฐบาลชุดนี้ก็มี
นโยบายที่แตกต่างกับรัฐบาลชุดก่อน ๆ โดยที่ไม่ได้ไปลอกเขามาเพียงอย่างเดียว คุณเสื้อแดงหรือเปล่า
ฉันขอให้วางสายก่อนนะครับ อย่างนี้ไม่ได้หรอกครับ ของเราก็มองเป็นกลาง ไม่มองแบบเสื้อ
แบบแดง ใครว่าดีเราก้ว่าไปตามนั้น แต่เราก็จะต้องชี้จุดไม่ดีด้วย ไม่ใช่ว่าจะดีเพียงอย่างเดียว
หรือไม่ดีเสียทั้งหมด ของเราไม่เลือกข้างครับ”

เป็นที่น่าสังเกตว่าคำพุดของผู้ดำเนินรายการนั้นมีน้ำเสียงที่ไม่พอใจการโหวตของ
ผู้ฟังรายนี้เป็นอย่างยิ่ง ในทัศนะนี้ผู้วิจัยมองเห็นว่า ผู้ฟังที่ร่วมโหวตมีสิทธิ ที่จะให้คะแนนเท่าใดก็
ได้ตามความคิดเห็น และมีมุมมองเชิงเหตุผลที่ผู้ดำเนินรายการต้องเคารพ แม้จะตอบว่า” รัฐบาล
ไม่มีผลงาน” การตอบได้ในลักษณะดังกล่าวของผู้ดำเนินรายการ ถือเป็นการครอบงำความคิด โดย
ใช้เหตุผลส่วนตัวตัดสินผู้แสดงความคิดเห็นว่าไม่ถูกต้อง ทำให้อาจขัดแย้งกับการเสนอภาพของ
ผู้ดำเนินรายการว่า “เป็นกลาง” ไปโดยปริยาย

การโหวตในรายการเจาะเกราะความจริงนั้นมีทิศทางความคิดที่หลากหลายต่อ
ประเด็นทางการเมือง เห็นได้จากการโหวตเพื่อเลือกพรรคการเมืองที่ตนเองชอบในหัวข้อที่ชื่อ “เงิน
ไม่มากก็ทำให้.....” โดยให้ใส่พรรคที่ตนเองชื่นชอบพร้อมบอกเหตุผลว่าทำไมถึงชอบ
พรรคนี้ ปรากฏว่ามีผู้ตอบจำนวน 100 คน พรรคที่ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดคือ พรรคเพื่อไทย
60 คน พรรคประชาธิปัตย์ 24 คน พรรคภูมิใจไทย 9 คน พรรคการเมืองใหม่ได้รับคะแนนโหวต 7 คน

ผู้ดำเนินรายการวิเคราะห์ว่าแนวโน้มของพรรคการเมืองใหม่กระเตื้องขึ้น แต่
พรรคภูมิใจไทยกลับมีคะแนนเสียงน้อยกว่าที่คาดการณ์ไว้ แม้ว่าผู้ดำเนินรายการมักจะพุดใน
รายการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ท้องถิ่นที่อยู่ของรัฐมนตรีบางกระทรวงที่สังกัดพรรคภูมิใจไทย แต่ก็
มิได้เป็นเหตุให้ผู้คนโหวตให้ในครั้งนี้ ผู้ตอบในรายการได้ให้เหตุผลที่ชื่นชอบพรรคเพื่อไทยคือ

“ชอบนโยบายกองทุนหมู่บ้าน การจ้มนำราคาข้าว นโยบายปราบปรามยาเสพติด
นโยบายดังกล่าวเห็นผล เป็นรูปธรรม “

หลายคนให้เหตุผลเพิ่มเติมอีกว่า “ชอบนายกทักษิณ” เขาเป็นคนพูดจริงทำจริง ในขณะที่กลุ่มผู้ที่ชื่นชอบพรรคประชาธิปัตย์ ก็ชื่นชอบตัวนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และอดีตนายกชวน หลีกภัย เช่นเดียวกัน

“ชอบนายกอภิสิทธิ์ ค่ะ นายสุชุม แดมทั้งหน้าตาหล่อมากด้วยค่ะ การศึกษาดี มีแนวทางการบริหารประเทศ”

“ผมชอบประชาธิปัตย์มาตั้งแต่รุ่นชวนแล้ว จนมาถึงวันนี้ก็ยังชอบอยู่ ชอบนโยบายของเขา ถึงแม้ว่าที่บ้านผมจะยังไม่มี ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ก็ตาม แต่ผมก็จะเลือก”

เป็นที่น่าสังเกตว่า ตัวบุคลิกภาพของผู้นำและอดีตผู้นำก็มีผลต่อความชื่นชอบของผู้ร่วมโหวตมากพอสมควร

ข้อที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือบางคนโหวตให้พรรคการเมืองที่มีความนิยมมาก โดยให้เหตุผลคือเคยเลือกพรรคที่ตนเองชื่นชอบแล้ว แต่ก็ไม่ได้รับการเลือกตั้ง จึงเป็นเหตุผลที่เปลี่ยนใจไปเลือกพรรคอื่นแทน

“ผมคิดว่าครั้งนี้ผมจะเลือกเพื่อไทย เพราะว่าพรรคที่ผมชอบไม่เคยชนะการเลือกตั้งซักที พรรคที่ผมชอบคือพรรคประชาธิปัตย์”

ในขณะที่ผู้ดำเนินรายการพยายามจะสะท้อนข้อสังเกตหลายครั้งเกี่ยวกับพรรคภูมิใจไทยว่า ผู้คนชอบมากน้อยเพียงใด โดยการผูกโยงเรื่องความสัมพันธ์ของท้องถิ่นกับรัฐมนตรีหลายคนในรัฐบาลที่มาจากพรรคภูมิใจไทย

“ท่านนี้คนบ้านเดียวกับท่านโสภณ ไม่โหวตให้พรรคภูมิใจไทยบ้างหรือครับ”

ผู้ชมในรายการตอบว่า” ผมชอบพรรคเพื่อไทย ชอบนโยบายของเขาครับ”

สิ่งเหล่านี้จึงเป็นน้ำหนักข้อมูลชี้ให้เห็นถึงความสนใจต่อนักการเมือง พรรคการเมือง ตามความรู้สึกของตนเอง มากกว่าที่จะถูกชักจูงโดยสื่อมวลชนเพียงอย่างเดียว

อีกนัยหนึ่งของสื่อก็ยังเปิดพื้นที่ให้หลายฝ่ายแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในสื่อวิทยุชุมชนจึงเป็นช่องทางหนึ่งในการแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนในท้องถิ่น ผู้จัดรายการเป็นผู้เปิดประเด็นแลกเปลี่ยน มีจำนวนผู้ฟังรายการนับร้อยคนต่อการโหวตในแต่ละครั้ง จึงสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมที่จะแสดงความรักต่อพรรคการเมืองซึ่งนับว่าเป็นกระบวนการพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยได้อีกทางหนึ่ง

การที่ผู้ฟังเลือกพรรคซึ่งเป็นตัวแทนผลประโยชน์ ก็ได้สะท้อนมาจากความชื่นชอบนโยบายของพรรค ที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่ม เช่นนโยบายประกันราคาข้าว หรือนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค เพราะผู้ชมมักเล่าถึงประสบการณ์ที่ตนเองได้รับจากนโยบายจนนำมาสู่การเลือก

ตัดสินใจ โหวตเพราะมีประสบการณ์ร่วมตอน โขบายที่เกิดขึ้น ทั้งพรรคเพื่อไทย พรรคภูมิใจไทย พรรคประชาธิปัตย์

ผู้ฟังคนหนึ่งเริ่มสะท้อนความรู้สึกหลังจากพรรคการเมืองที่เขาชื่นชอบ ว่า การรัฐประหาร นำมาสู่วงจรอุบาทว์ เพราะเขาให้เหตุผลว่า “ การรัฐประหารเป็นการทำลายเสียงประชาชน เพราะพรรคที่เขาชอบ ต้องหมดสิ้นไป” เขาเล่าว่า เขาชอบอดีตนายกสองคนคือ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เพราะชื่นชอบนโยบายด้านเศรษฐกิจ แต่สองบุคคลนี้เหมือนกันคือ ถูกรัฐประหาร โดยทหาร เขาอ้างถึงการมีส่วนร่วมที่เขาเคยร่วมขับไล่ถนอมในสมัย 14 ตุลา ซึ่งเขาอยู่ในช่วงเหตุการณ์นั้น ดังนั้นเขาจึงไม่ชอบการรัฐประหารเพราะมันได้ทำลายนโยบายของพรรครัฐบาลที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อเขาได้

ในขณะที่ผู้จัดรายการก็รับฟังเป็นอย่างดี และมักพูดย้ำว่า เราแสดงความคิดเห็นความเห็นความชอบได้ แต่ต้องไม่ใช่ความรุนแรง โดยที่เราทุกคนมีเหตุผลจึงต้องรับฟังและเคารพ มีความเป็นกลางและเป็นธรรม รักใครชอบใครเรามีสิทธิเลือกตามความชอบ ผู้จัดรายการมักเน้นถึงการพูดเรื่องจริยธรรมของสื่อให้ผู้ฟังว่า “เราเป็นสื่อต้องไม่เลือกสีเลือกข้าง ไม่แบ่งเหลือง แดง น้ำเงิน ต้องนำเสนอความจริง ตรงไปตรงมา ไม่เกรงกลัวอิทธิพลใด ๆ”

การแสดงจุดยืนเช่นนี้ได้ย้าถึง บทบาทและสถานะของสื่อในสถานการณ์การเมืองไทยที่มีความแปรผัน ได้เป็นอย่างดี แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า สื่อจะเป็นกลางเพียงคำพูดอย่างเดียว ต้องสะท้อนความเป็นกลางที่ยอมรับความคิดเห็นหลากหลายโดยไม่ใช้ความคิดเห็นส่วนตัวไปตัดสินแทนคนอื่นด้วย ในขณะที่บางครั้งวาทกรรมในคำพูดที่ผู้จัดสะท้อนก็ชวนให้เข้าใจว่ามีการเลือกข้าง เช่น ชื่นชมนายกคนปัจจุบันเสริมจากผู้ฟังที่สะท้อนความคิดเห็น หรือการพูดที่ดูจะสนับสนุนพรรคภูมิใจไทยกับการบริหารงานในกระทรวงสำคัญของรัฐบาลปัจจุบัน

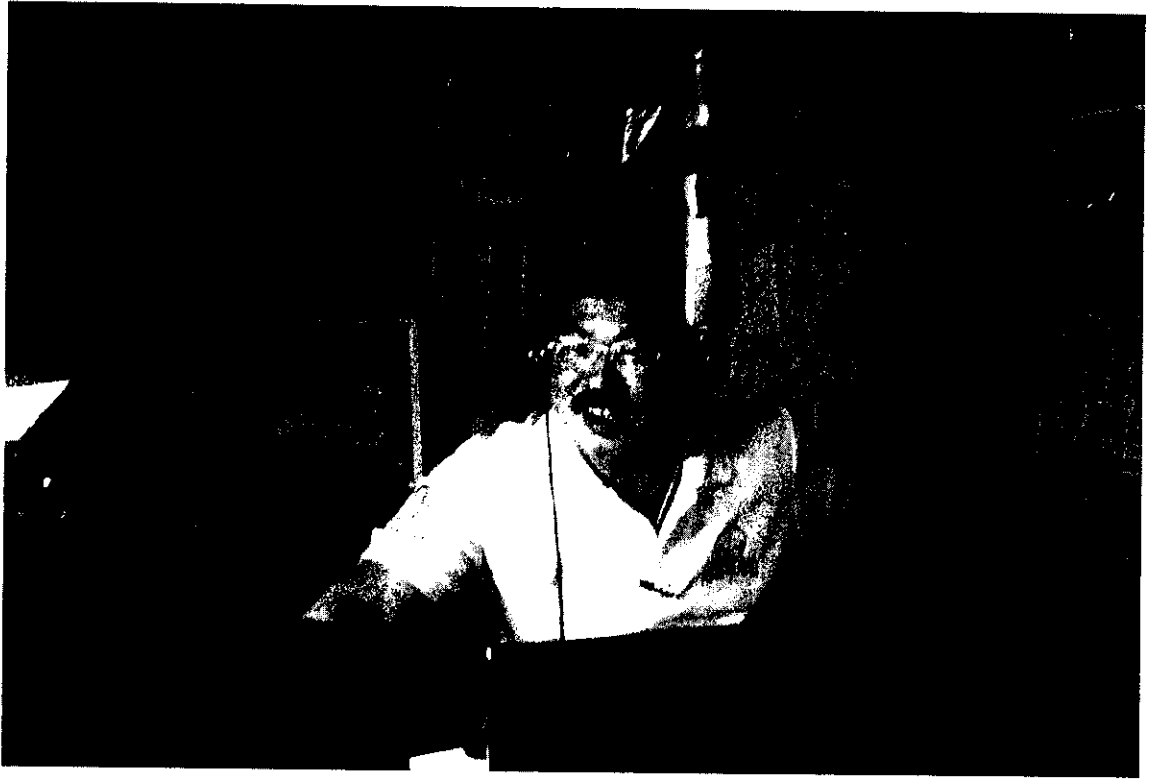
การโหวตเสียงหรือการสำรวจความคิดเห็นผ่านรายการจึงมองภาพของชาวบ้านที่อยู่ภายใต้โครงสร้างทางการเมืองแบบต่อรองระหว่างตัวตนกับนโยบาย ความเป็นกลุ่มผลประโยชน์ของการเมืองภาคตัวแทนเริ่มเห็นชัดขึ้นในประเด็นที่ว่า กลุ่มหรือพรรคไหนให้ประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับมากกว่ากัน ผ่านการแสดงความคิดเห็นและนโยบายพรรคที่ชื่นชอบ การมีส่วนร่วมจึงเกิดขึ้นภายใต้การตื่นตัวของผู้ฟังที่พยายามกดโทรศัพท์เพื่อแสดงความคิดเห็นเป็นจำนวนมากในระยะเวลาอันสั้นผ่านรายการ เจาะเกราะความจริง รายการหนึ่งของวิทยุชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์

การแสดงออกในความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงมิใช่เพียงการเลือกตั้งเท่านั้น แต่หมายถึงการสนับสนุนพรรคการเมืองที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ของตนเอง ผ่าน

การสื่อสารในพื้นที่ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้เลือกที่จะดูพื้นที่วิทยุชุมชนในการแสดงการมีส่วนร่วม
ทางการเมือง ซึ่งเป็นตัวสะท้อนการชี้วัดได้ตัวหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย

ภาคผนวก จ

ภาพนายเทิดเกียรติ ทรงบรรพต ขณะจัดรายการและรับเรื่องร้องทุกข์



นายเทอดเกียรติ ทรงบรรพต ขณะจัดรายการทางการเมือง และรับเรื่องร้องทุกข์



ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางอุทัยวรรณ โกตระกุล
วัน เดือน ปีเกิด	23 ตุลาคม 2504
สถานที่เกิด	อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ประวัติการศึกษา	บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2531
สถานที่ทำงาน	สำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
ตำแหน่ง	นักวิชาการแรงงานชำนาญการ